

Kamppailun vuosikymmen
Joensuun metsätieteellisen tiedekunnan
perustaminen 1972–1982

Suomen historian Progradu - tutkielma

Eveliina Maaria Kinnunen

Kesäkuu 2006

Joensuun yliopisto

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
1.1 Aluepolitiikkaa tasa-arvon edistämiseksi	4
1.2 Metsäopetuksen historiaa	9
1.3 Tutkimustehtävä ja lähteet	14
2. Hajasijoitus prosessin käynnistäjänä	18
2.1 Korkeakoululaitoksen kasvattaminen ja hajasijoittaminen	18
2.2 Välimietinnön tulokset	21
2.2.1 Metsäntutkimuslaitos siirron kohteeksi	21
2.2.2 ”Joensuu ei ole oikea paikka”	23
2.3 Välimietinnöstä loppumietintöön	25
2.3.1 Helsingin yliopisto ja Joensuun korkeakoulu vastakkain	25
2.3.3 Siirto - kallis vahinko?	30
2.3.4 ”Kolmansien osapuolten” tyrmäys	33
2.3.5 ”Näistä lähdetään taistelemaan”	34
3. Puolesta ja vastaan	37
3.1 Lisää korkeakoulupaikkoja Itä-Suomeen	37
3.2. Kalliit kustannukset	41
3.2.1 Uuden työryhmän asettaminen	41
3.2.2 Siirtoon liittyviä ongelmia	43
3.2.3 Opetuksen ja tutkimuksen toteuttamismahdollisuudet Joensuussa	46
3.2.4 Tyytymättömyyttä puolin ja toisin	49
3.2.5 Lausuntoja mietinnöstä	53
4. Siirto Joensuuhun vastatulessa	59
4.1 Myös Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunta tutkii asiaa	59
4.2 Kuopio vastaan Joensuu	61
4.3 Toimikunnan päätökset herättävät tyytymättömyyttä	62
4.3.1 Joensuun korkeakoulun edustajat vaativat muutosta	62
4.3.2 Kuopiossakaan ei olla tyytyväisiä	65

5. Metsäopetus-hankkeen toteutuminen	67
5.1 Suunnitteluryhmä perustetaan	67
5.2 Metsäopetus Joensuuhun -82	71
5.2.1 Työryhmän tulokset	71
5.2.2 Vastustus jatkuu	73
5.2.3 Eduskunta ratkaisijana.....	76
5.3 Metsäopetuksen käynnistyminen.....	79
6. Metsätieteellinen opetus kamppailun kautta Joensuuhun	83

Lähteet

1. Johdanto

1.1 Aluepolitiikkaa tasa-arvon edistämiseksi

Suomen elinkeinorakenteen muuttuminen 1940- luvun jälkipuoliskolla ja sen jatkuminen kiihtyvästi 1950- ja 1960- luvuilla kasvatti eriarvoisuutta maan eri osien välillä. Laajentuvat elinkeinot, teollisuus ja palvelut eivät kehittyneet maan pohjois- ja itäosissa siinä määrin, että ne olisivat voineet ottaa vastaan niiltä alueilta maataloudesta vapautuvan työvoiman. Työttömyys näillä alueilla kasvoi ja sitä kautta myös muutto eteläiseen Suomeen ja ulkomaille työn perässä. Maa- ja metsätaloudesta sai elantonsa vuonna 1950 45,8 % ammatissa toimivasta väestöstä, vuonna 1960 vastaava osuus oli 35.5 % ja vuonna 1970 enää 20.2 %. Epätasapainon hillitsemiseksi oli löydettävä keinoja, 1960- luvulla syntyi aluepolitiikka.¹

Aluepolitiikkaa harjoittamalla pyrittiin vähentämään maan eri osien väestöllisiä, tuotannollisia ja työllisyyteen liittyviä eroja.² Vuonna 1969 voimaan tullut laki määritteli Suomen kehitysalueiksi ne alueet, ”joissa kehitys on olennaisesti jäljessä maan muista osista”. Laki erotti taloudellisessa jälkeen jäämisessä kaksi vyöhykettä. Eniten jälkeen jäänyttä aluetta kutsuttiin I vyöhykkeeksi, johon kuului Pohjois-Karjalan ja Lapin läänit sekä joitakin kuntia Oulun, Kuopion ja Turun ja Porin lääneistä. Kehitysalueiden kehittyneempään osaan eli II vyöhykkeeseen kuului loput kunnat Oulun ja Kuopion lääneistä, Vaasan, Keski-Suomen, Mikkelin ja Ahvenanmaan läänit sekä osia Turun ja Porin, Hämeen ja Kymeen lääneistä. Kehitysalueisiin luettiin kuuluvaksi siis lähes koko maa Etelä-Suomea lukuun ottamatta.³

Kehitysalueille oli tyypillistä vanhempien ikäluokkien ja parhaan työhön ohittaneiden suuri osuus, kun taas voimakkaan kasvun alueilla Etelä-Suomessa nuorten ikäluokkien osuus oli suuri maan keskitasoon verrattuna. Varsinkin nuoremmat sukupolvet olivat innokkaita muuttamaan työn perässä kehitysalueilta eteläiseen Suomeen. Elinkeinorakenteen muuttumisesta johtuvalle muuttoliikkeelle oli tyypillistä, että väestö siirtyi suoraan maakunnan, valtakunnan osan tai koko valtakunnan pääkeskukseen.⁴

¹ Komiteanmietintö 1973:68, 8, 40.

² Nevala 1983, 17.

³ Kirkinen 1972, 14.

⁴ Komiteanmietintö 1973:68, 4, 13.

Kehitysaluepolitiikka alkoi muotoutua 1960- luvun puolivälissä, vaikka joitakin kehitysaluepoliittisia toimenpiteitä suoritettiin jo 1950- luvun viimeisinä vuosina ja 1960- luvun alkupuolella. Kehitysaluepolitiikalle asetetut perustavoitteet tulevat ilmi laista kehitysalueiden talouden edistämiseksi (243/66), jonka ensimmäisessä pykälässä sanottiin: ”Valtion erityisin talouspoliittisin toimenpitein pyritään tuotannon ja elintason kohottamiseen sekä työllisyyden turvaamiseen niissä osissa maata, joissa taloudellinen kehitys on olennaisesti jäljessä maan muista osista”.⁵

Kehitysalueiden neuvottelukunta asetettiin vuonna 1966 kehitysaluepolitiikan edistämiseksi. Tärkeimmäksi tavoitteekseen neuvottelukunta asetti alueellisen kehittämisen valtakunnan taloudellisen kasvun nopeuttamiseksi. Keinoina mainitun tavoitteen saavuttamiseksi neuvottelukunta näki olevan työvoiman ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden lisääntymisen, yritystoiminnan yleisten toimintaedellytysten parantamisen sekä palvelutason kohottamisen kehitysalueilla.⁶

Kehitysaluepolitiikan edistämiseksi annettiin monia kehitysaluelakeja. Kehitysalueongelmat jaoteltiin kahteen eri luokkaan. Ensimmäinen sisälsi varsinaiset kehitysalueongelmat, kuten tulotason alhaisuuden, muuttotappiot, ikärakenteen vanhenemisen, sekä hitaasta kasvusta johtuvat taloudelliset ongelmat. Toiseen luokkaan kuului liiallisesta tuotantotoiminnan keskittymisestä johtuvat tungosalueongelmat. Näillä tarkoitettiin lähinnä Helsingin väestön lisääntymisestä aiheutuneita ongelmia, kuten työvoiman puutetta, asuntotarjonnan niukkuutta ja liikenteen ruuhkautumista. Aluepolitiikalla pyrittiin siis myös säätelemään Helsingin seudun kasvua.⁷

Kehitysaluepolitiikan tavoitteena oli lisääntyvän yhdenvertaisuuden luominen eri alueilla asuvan väestön kesken taloudellisessa, sosiaalisessa ja sivistyksellisessä mielessä. Alueellisen kehittämispolitiikan päämääriä voidaan tarkastella kohdentamis-, vakauttamis- tai jakautumispoliittisesta näkökulmasta. Kohdentamispoliittisten päämäärien kautta pyrittiin edistämään taloudellista kasvua maan eri osissa. Vakauttamispolitiikan päämääränä oli tavaroiden, palvelusten ja tuotannontekijöiden kysynnän ja tarjonnan tasapaino, jotta alueilla saavutettaisiin täystyöllisyys ja vakaa

⁵ Komiteanmietintö 1973:68, 40–41.

⁶ Komiteanmietintö 1973:68, 41–42.

⁷ Komiteanmietintö 1973:68, 40–42, 61–63.

hintataso. Jakautumapolitiikalla pyrittiin alueittaisen keskusverkoston kehittämiseen, jotta se toteuttaisi mahdollisimman hyvin alueittaiset tasa-arvoisuusvaatimukset.⁸

Eräs alueellisen kehittämiss politiikan väline oli hajasijoitus, jota alettiin suunnitella 1970-luvun alussa. Jo edellisenä vuosikymmenenä oli tehty joitakin ehdotuksia muutamien valtion virastojen ja laitosten hajasijoituksesta, mutta kovinkaan moni niistä ei toteutunut. Valtion keskushallinnon virastojen ja laitosten hajasijoittamisen Helsingin ulkopuolelle ajateltiin olevan suora keino, jolla voitaisiin vaikuttaa valtakunnanlaajuisesti tasapainoisempaan alueelliseen kehitykseen ja ruuhka-alueiden ongelmien vähentymiseen. Tärkeänä seikkana pidettiin toimenpiteiden kohdentamista kehitysalueiden ensimmäiselle ja toiselle vyöhykkeelle, mutta myös kehitysalueiden ja Helsingin seudun väliin jäävälle vyöhykkeelle. Hajasijoitustoimenpiteet haluttiin kohdentaa nimenomaan maan eri osissa sijaitseviin keskuksiin, joita olivat lähinnä maakuntakeskukset.⁹

Aluepolitiikan ja hajasijoittamisen eräänä tärkeänä osa-alueena oli korkeakoulupolitiikka. Korkeakoululaitos toimi yhteiskunnan rahoittamana, joten sitä pidettiin osana yhteiskunnan toimintaa, jota valtio voi säädellä laitoksen rakenteen ja alueellisen sijoittumisen osalta. Tällaisen säätelyn ei ajateltu olevan ristiriidassa korkeakoulujen perinteisen tutkimuksen ja opetuksen autonomian kanssa.¹⁰ Kattavamman korkeakouluverkoston luominen aloitettiin 1950-luvulla, jolloin tavoitteeksi asetettiin yhtäläisten koulutusmahdollisuuksien takaaminen koko väestölle asuinpaikasta riippumatta. Uusia korkeakouluja perustamalla uskottiin pystyvän vaikuttamaan omalta osaltaan yhteiskunnalliseen ja alueelliseen kehitykseen.¹¹ Pelkästään vanhojen korkeakoulujen laajentamisen ei katsottu enää riittävän, vaan korkeakouluja haluttiin perustaa Etelä-Suomen ulkopuolelle, jotta korkeakoulutus voisi toimia välineenä alueellisten kehityserojen tasoittamisessa.¹²

Lukuun ottamatta Jyväskylään vuonna 1934 perustettua kasvatusopillista korkeakoulua, sijaitsivat kaikki korkeakoulut Helsingissä ja Turussa 1950-luvulle asti. Näissä opiskeli 93,8 % maan kaikista korkeakouluopiskelijoista. Koulutuksen vajaa-alueilla ongelmana

⁸ Komiteanmietintö 1973:68, 54–55.

⁹ Komiteanmietintö 1973: 68, 66–68.

¹⁰ Lähdesmäki 1978, 4.

¹¹ Lähdesmäki 1978, 2-3.

¹² Nevala 1983, 17–19.

pidettiin koulutusmahdollisuuksien puutteellisuutta. Näiden alueiden elinkeinoelämä ja yhteiskunnalliset palvelulaitokset joutuivat myös usein hankkimaan työvoimansa ja tutkimuspalvelunsa muilla alueilla sijaitsevista koulutusyksiköistä, koska varsinkin korkean asteen koulutuksen saaneiden osuus näillä vajaa-alueilla oli vähäinen.¹³

Korkeakouluverkoston laajentamista suunnitellessa niiden yhteiskunta- ja aluepoliittista merkitystä perusteltiin usealla tavalla. Korkeakoulujen uskottiin tuovan sijaintipaikkakunnalleen sekä välillisiä että välittömiä taloudellisia ja väestöllisiä etuja. Korkeakoulujen tutkimustoiminnan uskottiin hyödyttävän sijaintipaikkakuntaa, koska se kohdistuisi suuressa määrin lähiympäristöön ja sen ongelmiin. Korkeakoulujen palvelutoiminnan vaikutusta lähialueisiin pidettiin tärkeänä. Niiden uskottiin olevan myös kulttuuritoimintaa vilkastuttava tekijä.¹⁴ Yliopistossa tutkittiin usein kyseisen alueen kulttuurin omaleimaisuutta, joka viritti keskustelua sen säilyttämisestä ja kehittämisestä. Opetuksen avulla kulttuuriperinteitä pyrittiin siirtämään uusille sukupolville.¹⁵ Yliopiston tarjoamalla tiedolla ajateltiin pystyvän myös ratkomaan yhteiskunnan kansallisia ja sosiaalisia ongelmia.¹⁶ Tutkimukset osoittivat, että korkeakoulut paransivat sijaintilääninsä nuorison koulutusmahdollisuuksia. Lisäksi tutkinnon suorittaneista suurin osa jäi aina oman korkeakoulun vaikutusalueelle.¹⁷

Ensimmäinen merkittävä toimenpide alueellisen korkeakoululaitoksen kehittämiseksi oli Oulun yliopiston perustaminen vuonna 1958. Vuonna 1965 säädettiin lait Joensuun korkeakoulun, Kuopion korkeakoulun ja Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun perustamisesta. Vuonna 1965 Jyväskylän Kasvatusopillinen korkeakoulu laajeni Jyväskylän yliopistoksi ja Helsingistä Tampereelle siirretty Yhteiskunnallinen korkeakoulu Tampereen yliopistoksi. Samana vuonna säädettiin ensimmäiset kehitysaluelait, jotka olivat voimassa vuosina 1966–1969. Eräs tärkeimmistä laista oli juuri laki kehitysalueiden talouden edistämisestä (243/66). Korkeakoululaitoksen kehittäminen jatkui vuoden 1965 jälkeen siten, että Vaasan kauppakorkeakoulu perustettiin vuonna 1966. Tampereen teknillisen korkeakoulun toiminta alkoi itsenäisenä

¹³ Lähdesmäki 1978, 5-7; Komiteanmietintö 1979:51, 5 – 6.

¹⁴ Lähdesmäki 1978, 6.

¹⁵ Komiteanmietintö 1976:11, 24.

¹⁶ Lähdesmäki 1978, 6.

¹⁷ Komiteanmietintö 1976:11, 25.

vuonna 1972. Oppilaitos oli aloittanut toimintansa jo vuonna 1965 Helsingissä toimivan Teknillisen Korkeakoulun sivukorkeakouluna.¹⁸

Ajatus korkeakoulun perustamisesta Itä-Suomeen tuli ensimmäisen kerran esille jo vuonna 1955, kun Itä-Suomen yliopistoseura perustettiin Lappeenrantaan. Korkeakoulun saaminen itäiseen Suomeen kesti kuitenkin vuosia ja vaati useiden eri komiteoiden mittavaa työpanosta, ennen kuin lopulliset päätökset tehtiin 1960-luvun puolivälissä. Korkeakoulun paikasta Itä-Suomessa kilpailivat lähinnä Lappeenranta, Kuopio ja Joensuu.¹⁹ Korkeakoulun sijainnista kamppailevat kaupungit tekivät ahkerasti työtä oman kaupunkinsa puolesta. Maakuntien kansanedustajat tekivät eduskunta-aloitteita oman maakuntansa keskuksen hyväksi, kaupungit varasivat tontteja mahdolliselle korkeakoululle ja julkaisivat kirjasia, joissa perusteltiin kunkin kaupungin soveltuvuutta ja erinomaisuutta koulun sijaintipaikaksi.²⁰

Lopulliset päätökset asiasta tehtiin vuonna 1965, kun tasavallan presidentti antoi eduskunnalle lakiesitykset Kuopion ja Joensuun korkeakoulun sekä Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun perustamisesta. Nämä lakiehdotukset hyväksyttiin ja korkeakoululait vahvistettiin seuraavana vuonna. Joensuun korkeakoulu aloitti toimintansa muutaman valmisteluvuoden jälkeen vuonna 1969.²¹ Kuopion korkeakoulun toiminta alkoi vuonna 1972. Lappeenrannan teknillisessä korkeakoulussa opetus alkoi vuonna 1969. Koulutusalat näiden uusien korkeakoulujen välillä jakoutuivat siten, että teknillinen koulutus sijoitettiin Lappeenrantaan, opettajankoulutus ja sitä tukeva humanistinen ja luonnontieteellinen koulutus Joensuuhun ja lääketieteellinen ja sitä tukeva luonnontieteellinen koulutus Kuopioon.²²

Joensuun korkeakoululaissa oli maininta opettajanvalmistuksen ensisijaisuudesta, mutta myös koulussa suoritetusta tieteellisestä tutkimuksesta. Joensuun korkeakouluun kuului vuodesta 1971 lähtien viisi osastoa: kasvatustieteiden osasto, joka jakautui kolmeen laitokseen: Joensuun ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen ja käyttäytymistieteiden

¹⁸ Lähdesmäki 1978, 7; Komiteanmietintö 1973:68, 40; Kaarninen 2000, 57.

¹⁹ Makkonen 2004, 20–27.

²⁰ Eskola 2002, 234 – 235.

²¹ Makkonen 2004, 20–40; Nevala 1983, 21, 77–83.

²² Komiteanmietintö 1979:51, 4.

laitokseen²³, kielten osasto, historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osasto, kemian ja biotieteiden osasto sekä matematiikan ja fysiikan osasto. Karjalan tutkimuslaitos toimi osastojen ulkopuolisena erillisenä tutkimusyksikkönä. Sen tehtävänä oli suorittaa Karjalan henkistä ja aineellista kulttuuria koskevaa tutkimustyötä kaikkien korkeakoulussa olevien tieteenalojen puitteissa.²⁴ Lisäksi Karjalan tutkimuslaitoksen tehtävänä oli suorittaa laajemmin alueellista ja Itä-Suomen taloudellista kehitystä edistävää tutkimusta.²⁵ Vuonna 1973 Savonlinnan seminaari liitettiin opettajankoulutuslaitoksena Joensuun korkeakouluun. Samalla Joensuun ja Savonlinnan normaalikoulut tulivat harjoittelukouluina osaksi korkeakoulua. Lisäksi Joensuun korkeakoulussa, kuten muissakin korkeakouluissa, alkoi väliaikainen lastentarhanopettajan koulutus.²⁶

Vaikka uusia korkeakouluja perustettiin, ei niiden alueellisen jakautumisen sellaisenaan katsottu riittävän palvelemaan tasapuolisesti maan tarpeita. Vielä 1970-luvun alkupuolella Helsingin ja Turun yliopistot vetivät reilut 70 prosenttia yliopistop opiskelijoista Etelä-Suomeen. Tämän takia 1970-luvun alussa alettiin opetusministeriön toimesta suunnitella kokonaan uusien opintosuuntien avaamista kehitysalueiden korkeakouluissa siirtämällä joitakin opetusyksiköjä osittain tai kokonaan muualle Etelä-Suomesta. Tässä vaiheessa syntyivät myös ajatukset metsätieteellisen opetuksen siirtämisestä tai laajentamisesta Helsingin ulkopuolelle.²⁷

1.2 Metsäopetuksen historiaa

Metsätieteellinen opetus alkoi Turun akatemiassa vuonna 1750. Metsäopetusta annettiin tällöin talous-, puutarha- ja maanviljelysaineiden korkeimman opetuksen yhteydessä. Metsätieteellisellä opetuksella ei kuitenkaan tuona aikana ollut suurtakaan merkitystä, vaan opetuksen painopiste oli maataloudessa, pyrkimyksenä sen edistäminen ja sitä kautta valtakunnan vaurastuminen. Niin sanotun hyödyn aikakauden päättymisen johti myös metsätieteellisen opetuksen loppumiseen Turun akatemiassa.²⁸

²³ Komiteanmietintö 1979:51, 28.

²⁴ Nevala 1983, 83–89.

²⁵ Komiteanmietintö 1979:51, 28.

²⁶ Nevala 1983, 83–89.

²⁷ Komiteanmietintö 1973:68, 89–91.

²⁸ Koivistoinen Pekka 1986, 1.

Uusi yritys metsäopetuksen käynnistämiseksi tehtiin vuonna 1860, kun metsäopetusta ryhdyttiin antamaan Evon metsäopistossa.²⁹ Tämän akateemisen metsäkeskuksen toiminta oli kuitenkin haparoivaa, esimerkiksi vuosiksi 1867 - 1874 opisto jouduttiin kokonaan sulkemaan vaikean laman vuoksi. Evon metsäopiston päätehtäväksi muodostui virkamiesten kouluttaminen valtion metsähallintoa varten. Tutkimustyötä Evon metsäopistossa ei tehty juuri lainkaan. Vilkas keskustelu metsäopetuksen vahvistamisesta ja mahdollisesta siirrosta Helsingissä sijaitsevaan yliopistoon alkoi 1880-luvun lopussa. Metsien taloudellinen arvo oli huomattu ja metsäntuotteiden osuus kansantulosta lisääntyi. Tämän takia metsien suojelua ja hoitamista sekä kotimaista metsäntutkimusta haluttiin tehostaa.³⁰

Metsäopetus siirrettiin Evon metsäopistosta Helsingin Keisarilliseen Aleksanterin Yliopistoon vuonna 1908.³¹ Aluksi opetusta annettiin filosofisen tiedekunnan maanviljelys- ja taloudellisessa osastossa. Uuden yliopistolain myötä vuonna 1923 perustettiin yliopistoon oma maatalous- ja metsätieteellinen tiedekunta.³² Ensimmäisinä vuosina metsätieteitä pyrki lukemaan Helsinkiin vuosittain 25–35 opiskelijaa, mutta jo vuonna 1935 pyrkijöitä oli 130.³³ Vuosittain valmistui noin 50 metsänhoitajaa ja maatalouden puolelta noin 60 agronomia. Tiedekunta joutui kiintiöimään sisääntulon vuonna 1948, jolloin metsätieteitä otettiin vuosittain lukemaan 40 opiskelijaa.³⁴ Metsäopintojen keskimääräinen kesto-aika oli aluksi kaksi vuotta.³⁵

Merkittävä vaikutus metsätieteellisen yliopisto-opetuksen käynnistämisessä oli kasvitieteen dosentti A. K. Cajanderilla, joka myös nimitettiin vuonna 1913 hoitamaan ensimmäistä metsätieteen professorin virkaa. Cajander perusti metsäopetuksen kenttäharjoittelupaikaksi uusi metsäharjoitteluasema Juupajoella sijaitsevaan Hyytiälään. Aikaisemmin käytännön harjoittelut oli tehty Evossa.³⁶ Vasta 1960-luvulla tästä yliopiston metsäasemasta tuli todellinen tutkimuslaitos ajanmukaisine luento- ja laboratoriotiloineen.³⁷

²⁹ Luukkanen 1970, 131.

³⁰ Leikola 2000, 448.

³¹ Leikola 2000, 449.

³² Koivistoinen 1986, 2.

³³ Leikola 2000, 452.

³⁴ Koivistoinen 1986, 2; Leikola 2000, 476.

³⁵ Leikola 2000, 450–451.

³⁶ Leikola 2000, 448–453.

³⁷ Leikola 2000, 448–453; Koivistoinen 1986, 23.

Vuosisadan alkupuolella metsätieteistä saattoi suorittaa metsänhoitotutkinnon, joka oikeutti metsäkonduktöörin (myöhempi nimitys metsänhoitaja) arvoon ja antoi pätevyyden metsäalan virkoihin.³⁸ Oppiaineet koostuivat ensimmäisen vuoden valmistavista aineista: matematiikasta, kasvitieteestä, kemiasta ja geologiasta. Varsinaisia metsäopetukseen liittyviä niin sanottuja tutkintoaineita olivat metsänhoito, metsänarvioiminen, metsäpolitiikka ja metsäteknologia, jolla tarkoitettiin puun rakenteen ja sen ominaisuuksien tutkimista. Vuonna 1951 tutkintoaineisiin lisättiin metsiensuojelu.³⁹

Helsingissä vuonna 1979 käyttöön otettu uusi tutkintojärjestelmä laajensi metsätieteellisen koulutustarjontaa muun muassa lisäämällä koulutusohjelmien määrää sekä kasvattamalla koulutusohjelmien sisäisten suuntautumisvaihtoehtojen valikoimaa.⁴⁰ Metsätalouden koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehtoina olivat metsien hoidon, metsävarojen käytön suunnittelun ja puun hankinnan suuntautumisvaihtoehdot. Toiseksi koulutusohjelmaksi Helsingin metsätieteelliseen tiedekuntaan tuli tuolloin metsä- ja puutalouden kaupan koulutusohjelma.⁴¹ Huomattavin muutos tutkintojärjestelmän uudistuksessa oli ns. virkatutkinnon (metsänhoitaja) poistuminen.⁴²

Metsätieteelliseen koulutukseen otettiin Helsingissä 1970-luvun lopulla vuosittain noin 80 opiskelijaa, joista ruotsinkielisiä oli viisi. Pelkästään metsäopetusta varten perustetussa laitoksessa oli 10 professorin virkaa, 4 apulaisprofessorin ja 17 assistentin tointa. Lisäksi maatalous- ja metsätieteellisellä tiedekunnalla oli ns. yhteisen opetuksen laitoksella yli 40 professorin, apulaisprofessorin ja assistentin virkaa tai tointa. Metsäopetusta annettiin sekä Metsätalossa että Viikissä, missä sijaitsivat tiedekunnan muiden osastojen laitokset.⁴³

Metsähallitus antoi A. K. Cajanderille tehtäväksi vuonna 1906 tutustua eurooppalaisiin metsäntutkimuslaitoksiin. Tarkoituksena oli kehittää suomalaista metsäntutkimusta. Aikaisemmin metsätieteellisiä kokeita oli tehty jonkin verran Mustialan maanviljelysopiston yhteyteen perustetussa maataloudellisessa koeasemassa, mutta sen toiminta loppui vuonna 1898. Cajander selvitti tekemässään raportissa muiden maiden metsäntutkimuksen käytäntöjä ja teki lisäksi ehdotuksen metsätieteellisen

³⁸ Luukkanen 1970, 382.

³⁹ Leikola 2000, 450, 473, 476.

⁴⁰ Komiteanmietintö 1979: 51, 85.

⁴¹ Koivistoinen 1986, 8-9.

⁴² Komiteanmietintö 1979:51, 85–86.

⁴³ Komiteanmietintö 1979:51, 86.

tutkimuslaitoksen perustamiseksi Suomeen. Cajanderin mukaan metsäntutkimuslaitos olisi liitettävä metsähallituksen alaiseksi yksiköksi.⁴⁴

Senaatin asettama komitea, jota kutsuttiin sen puheenjohtajan A. O. Kairamon mukaan Kairamon komiteaksi, teki lopullisen ehdotuksen metsäntutkimuslaitoksen perustamisesta vuonna 1917. Toimintansa laitos pystyi kuitenkin aloittamaan vasta vuonna 1918.⁴⁵ Cajander painotti raportissaan metsätieteellisen tutkimuksen ja metsäopetuksen yhteistyön tärkeyttä. Cajander ehdottikin oman metsätalon rakentamista Helsinkiin, jossa metsäntutkimuslaitos ja yliopiston metsätieteen laitos voisivat työskennellä yhdessä. Tämä hanke toteutettiin myöhemmin, metsätalo valmistui juuri ennen talvisotaa.⁴⁶ Rakennus oli talvi – ja jatkosodan aikana sotilassairaala. Opetus- ja tutkimustoiminta siellä alkoi vuonna 1945.⁴⁷

Metsäntutkimuslaitoksen ensimmäisenä metsänhoidon professorina ja pitkäaikaisena johtajana toimi Olli Heikinheimo. Laitoksen oma julkaisusarja *Metsätieteellisen koelaitoksen julkaisuja* alkoi ilmestyä vuonna 1919. Merkittävin metsäntutkimuslaitoksen varhaisimmista kehittämistoimista oli laitoksen kokeilualueverkon luominen. Laitoksella oli omia koemetsiä ja puistoja, joissa tehtiin erilaisia kokeita ja tutkimustyötä.⁴⁸ Vajaan kymmenen toimintavuoden jälkeen metsäntutkimuslaitos liittyi suoraan maatalousministeriön alaisuuteen, jolloin myös metsäntutkimukseen käytetyt määrärahat alkoivat vähitellen kasvaa. Suomalaisesta metsäntutkimuksesta tuli nopeasti myös kansainvälisesti merkittävää. Useat ulkomaalaiset metsäntutkijat tekivät tutustumisvierailuja Suomeen, ja monet suomalaiset tutkijat vastaavasti tekivät vierailuja ja keräsivät tutkimusaineistoa pohjoismaista, muualta Euroopasta ja kauempaakin. Toisen maailmansodan jälkeen yhteistyö kehitysmaiden kanssa kasvoi voimakkaasti.⁴⁹

Suomalaiset osallistuivat myös innokkaasti alusta asti Metsäntutkimusorganisaatioiden kansainvälisen liiton (IUFRO) toimintaan. Cajander valittiin kyseisen liiton ensimmäiseksi kunniapuheenjohtajaksi Unkarissa vuonna 1936 järjestetyssä liiton maailmankongressissa. Elokuussa 1995 järjestettiin Tampereella IUFRO:n

⁴⁴ Leikola 2000, 457–458.

⁴⁵ Leikola 2000, 457–460.

⁴⁶ Leikola 2000, 457–460.

⁴⁷ Komiteanmietintö 1978:41, liite 11.

⁴⁸ Leikola 2000, 458 – 459.

⁴⁹ Leikola 2000, 483 – 487.

maailmankongressi. Liitto on palkinnut 1970-luvulta lähtien merkittäviä tieteellisiä saavutuksia metsäntutkimuksessa. Myös muutama suomalainen on saanut tämän arvostetun palkinnon.⁵⁰

Maakunnallisia metsäntutkimuslaitoksen yksiköitä alettiin perustaa ympäri Suomea 1960-luvulla. Pyrkimyksenä oli metsäntutkimuslaitoksen ja käytännön metsätalouden välisten yhteyksien kiinteyttäminen.⁵¹ Vuonna 1973 ilmestyneessä komiteanmietinnössä metsäntutkimuslaitoksen tehtäviksi mainittiin muun muassa seuraavia asioita: ”Metsäntutkimuslaitoksen tehtävänä on kokeiden ja tutkimusten suorittaminen Suomen metsätalouden tarkoituksenmukaista kehittämistä varten. Metsäntutkimuslaitoksen on julkaistava kaikkien tutkimuslaitoksessa suoritettujen tutkimusten tulokset. Se myös ottaa osaa kansainväliseen tutkimustyöhön sekä huolehtii tutkijoidensa kouluttamisesta tehtäviinsä. Metsäntutkimuslaitoksen on hoidettava hallinnossaan olevat luonnonsuojelualueet sekä suoritettava ne tutkimus-, koe- ja muut tehtävät, jotka maa- ja metsätalousministeriö sille antaa.”⁵²

Suomen Metsätieteellinen Seura perustettiin vajaa vuosi sen jälkeen, kun metsäopetus siirrettiin Helsingin yliopistoon. A. K. Cajander oli aktiivinen myös tämän seuran perustamisvaiheissa. Seura toimi eräänlaisena linkkinä metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen välillä. Metsätieteellinen Seura julkaisi sekä suomalaisten että ulkomaalaisten tekemiä metsätieteellisiä tutkimuksia erilaisina sarjoina. Vuodesta 1966 seura on julkaissut omaa neljä kertaa vuodessa ilmestyvää aikakauslehteä. Lisäksi Metsätieteellinen Seura julkaisi vuonna 1944 nelikielisen *Metsäsanakirjan*. Metsätieteellisen Seura julkaisi vuonna 1979 uuden viisikielisen metsäsanakirjan *Lexicon forestalen*. Seuran panos on ollut erityisen merkittävä nuorten tutkijoiden apurahojen myöntäjänä ja metsätieteellisen tutkimuksen kehittämisessä.⁵³

⁵⁰ Leikola 2000, 457–460, 481–486.

⁵¹ Leikola 2000, 477.

⁵² Komiteanmietintö 1973:68, Liite IV/10.

⁵³ Leikola 2000, 454 - 456.

1.3 Tutkimustehtävä ja lähteet

Gradussani tutkin metsätieteellisen tiedekunnan perustamista Joensuuhun. Metsätieteellisen tiedekunnan perustamisvaiheista ei löydy systemaattista tutkimusta koko prosessin ajalta. Joissakin teoksissa aihetta sivutaan, mutta näissä Joensuun metsätieteellisen tiedekunnan perustaminen käydään vain pinnallisesti läpi. Esimerkiksi tästä mainitaan Elina Makkosen teoksessa *Muistin mukaan*, joka kertoo Joensuun yliopiston historiasta sen opiskelijoiden ja työntekijöiden muistelemana. Samoin Matti Leikola kirjoitti Suomen tieteen historian osassa 3 ilmestyneessä artikkelissaan asiasta lyhyesti.

Tutkimukseni ajoittuu vuosille 1972–1982. Metsäopetuksen laajentaminen tai sen kokonaissiirto kokonaan Helsingistä muualle tuli ensimmäisen kerran esille vuonna 1972 perustetun hajasijoituskomitean loppumietinnössä, jossa esitettiin joidenkin Helsingissä sijaitsevien valtion virastojen ja laitosten siirtämistä maan eri osiin. Uuden metsätieteellisen tiedekunnan sijoittamispaikasta käytiin kiistaa lähes vuosikymmenen ajan, kunnes valinta tehtiin Joensuun hyväksi. Tutkimukseni loppuu vuoteen 1982, jolloin metsätieteellinen opetus käynnistyi Joensuussa.

Tutkimuksessa pyrin selvittämään, minkä vuoksi metsätieteellinen opetus haluttiin siirtää Helsingin ulkopuolelle ja miksi Joensuu valittiin monien ehdolla olevien kaupunkien joukosta metsätieteellisen tiedekunnan sijaintipaikaksi. Tutkin myös sitä, miten asiaan suhtauduttiin vuosikymmenen kuluessa Joensuussa, Helsingissä ja muualla. Selvitän muun muassa, miten kyseisten kaupunkien yliopistojen työntekijät suhtautuivat asiaan. Lisäksi pyrin selvittämään muiden osapuolten, kuten erilaisten metsäopetukseen liittyvien järjestöjen kantaa asiaan. Tutkin myös kyseisellä ajanjaksolla toimineiden eri toimikuntien työskentelyä, millaisia päätöksiä ne tekivät ja miten ne niihin päätyivät. Tarkastelen lisäksi millaisia valmisteluja Joensuussa tehtiin, kun saatiin tieto siitä, että metsäopetus saadaan Joensuuhun. Lisäksi tutkimuksessani käsitelen jonkin verran myös metsäopetukseen yhteyksiä pitävän metsäntutkimuslaitoksen siirtosuunnitelmaa Helsingistä Joensuuhun. Tämä ehdotus esitettiin samaan aikaan metsäopetuksen siirtoehdotuksen kanssa.

Lähteinäni käytin ennen kaikkea eri toimikuntien työskentelystä ja päätöksistä kertovaa aineistoa, joista tärkeimpänä komiteanmietinnöt. Näissä asiakirjoissa käytiin käsiteltävät asiat läpi hyvin yksityiskohtaisesti eri näkökulmista asiaa tarkastelemalla ja eri vaihtoehtojen haittoja ja hyötyjä vertaillen. Lähes kaikki työssäni käyttämät komiteanmietinnöt tutkivat metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirron ohella monia muitakin asioita. Ne selvittelivät esimerkiksi muidenkin opetusalojen siirtämismahdollisuuksia Helsingin yliopistosta muualle ja kokonaan uusien korkeakoulujen perustamista. Nämä kuitenkin jäivät omasta tarkastelustani pois. Joistakin työryhmien muista tehtävistä on työssäni kuitenkin mainintoja, jos niillä oli merkitystä oman aiheeni kannalta.

Komiteanmietinnöissä julkaistiin kyseisen työryhmän selvitystyön tulokset. Tutkimissani työryhmissä oli edustajia useilta eri tahoilta, kuten yliopistoista, opetusministeriöstä ja eri metsäalan järjestöistä. Jäsenet näihin valitsi yleensä opetusministeriö. Lisäksi työryhmät kuuntelivat työskentelyvaiheessa alan asiantuntijoita. Useimmissa käyttämissäni mietinnöissä tuloksiin päädyttiin äänestyksen kautta. Vain kahdessa käyttämässäni mietinnössä tulokset siihen kirjattiin yksimielisesti ilman äänestyksiä. Lähes jokaiseen näistä liitettiin myös eriäviä mielipiteitä, joissa työryhmän jäsenet ilmaisivat tyytymättömyytensä mietintöön. Eriävät mielipiteet löytyvät liitteenä mietintöjen loppuosasta.

Joensuun yliopiston arkistosta sain materiaalia metsätieteellisen tiedekunnan perustamisen valmisteluista sekä yleensäkin Joensuun korkeakoulun hallintoportaalle suhtautumisesta kyseiseen asiaan. Arkistoaineistoon kuului myös Joensuun korkeakoulun käymä kirjeenvaihto opetusministeriön ja Helsingin yliopiston kanssa. Joensuun metsätieteellisen tiedekunnan omasta arkistosta löytyi materiaalia Joensuussa annettavan opetuksen selvittämiseksi. Lisäksi käytin arkistoaineistoina joitakin Joensuun maakunta-arkistossa sijaitsevia Pohjois-Karjalan maakuntaliiton pöytäkirjoja.

Lehdistön kautta pyrin selvittämään reaktioita, joita prosessi aikanaan aiheutti. Joensuussa ilmestyvä paikallinen sanomalehti Karjalainen ja Helsingin seudun sanomalehti Helsingin Sanomat olivat ennen kaikkea merkittäviä tutkimukseni kannalta. Lisäksi käytin työssäni lehdistä Uusi Suomea ja Karjalan Maata, joskin varsinkin Uuden Suomen merkitys jäi vähäiseksi prosessin alkuaikojen lukuun ottamatta. Sanomalehdissä keskustelu

metsäopetuksen sijainnista oli ajoittain hyvin kiivasta Helsinki Joensuu- akselilla. Tekemäni haastattelut antoivat mielenkiintoisia yksityiskohtia tutkimukseeni. Haastattelin viittä prosessissa aktiivisesti mukana ollutta henkilöä. Valitsin nämä siten, että jokaisesta metsäopetuksen siirtoa selvittävästä työryhmästä oli vähintään yksi haastateltava. Joensuun korkeakoulun silloinen rehtori Heikki Kirkinen kuului Joensuun korkeakoulun edustajana metsäopetustakin käsitelleeseen Itä-Suomen korkeakoulutustoimikuntaan. Joensuun korkeakoulun biologian laitoksella tällöin työskennellyt ja Joensuun korkeakoulun vararehtorinakin toiminut professori Jorma Tahvanainen kuului Metsäopetuksen mahdollista siirtoa Joensuuhun selvittäneeseen työryhmään ja Joensuun korkeakoulun metsäopetuksen suunnitteluryhmään, jossa hän toimi puheenjohtajana. Haastattelin myös yhteiskuntatieteiden puolelta sosiologian laitoksella työskentelevää professori Ari Antikaista, joka kuului Joensuun korkeakoulun edustajana Korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen toimikuntaan, Metsäopetuksen mahdollista siirtoa selvittäneeseen työryhmään sekä Itä-Suomen korkeakoulutustoimikuntaan. Kaikki kyseiset työryhmät selvittivät myös metsäopetuksen siirtoa Helsingistä muualle.

Professori Seppo Kellomäen valitsin haastateltavakseni sen vuoksi, että hän sai metsäopetuksen suunnitteluprofessuurin viran, kun päätös metsäyksikön perustamisesta Joensuuhun oli tehty. Metsätieteellisessä tiedekunnassa työskentelevä Kellomäki vastasi Joensuun metsäopetuksen yksityiskohtaisesta suunnittelusta. Haastattelin myös opetusministeriössä työskentelevää, kahdessa työryhmässä opetusministeriön edustajana mukana ollutta korkeakouluneuvos Seppo Kiiskistä. Hän toimi varapuheenjohtajana Korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen toimikunnassa sekä puheenjohtajana Metsäopetuksen mahdollista siirtoa selvittävässä työryhmässä. Tämän haastattelun tein sähköpostitse.

Lisäksi käytin valmista haastattelumateriaalia. Elina Makkonen oli haastatellut muutamaa joensuulaista vaikuttajaa *Muistin mukaan* – teokseensa. Kyseiset haastattelut käsitelivät metsäopetusasiaa kuitenkin melko suppeasti, minkä vuoksi haastattelin itsekin osittain samoja henkilöitä. Haastattelujen kautta pyrin selvittämään erityisesti sitä, millaisina työryhmissä mukana olleet kokivat niissä työskentelyn, millaisia päätöksiä niissä tehtiin ja miten niihin päädyttiin. Lisäksi pyrin selvittämään millaisena he yleensäkin muistivat metsäopetus-kamppailun.

Tutkimuskirjallisuutta käytin lähinnä johdantoluvuissa, jossa selvitin elinkeinorakenteen muutoksesta alkanutta aluepolitiikan harjoittamista ja sen vaikutusta korkeakouluihin ja yleensäkin korkeakoulupolitiikkaan. Kerroin myös Joensuun korkeakoulun perustamisesta, joskin hyvin pinnallisesti. Lisäksi tein lyhyen katsauksen metsäopetuksen historiaan, aikaan ennen varsinaisen tutkimukseni ajanjaksoa.

Kirjallisuudesta hyvin keskeisessä osassa työssäni olivat *Suomen tieteen historia* – teokset, osat 3 ja 4. Kolmannessa osassa oli artikkeli, jossa kerrottiin melko perusteellisesti metsäopetuksen ja siihen liittyvän metsäntutkimuslaitoksen historiasta. Tämän osion teokseen oli kirjoittanut professori Matti Leikola. Kyseisessä teoksessa käsiteltiin myös omaa tutkimusaihettani, mutta hyvin suppeasti, parin sivun verran. Artikkelissa kerrottiin laajasti siitä, miten metsäopetus ja -tutkimus ovat muuttuneet vuosikymmenten kuluessa. Tämä aihealue ei ollut kuitenkaan kovin olennainen oman tutkimukseni kannalta. Kyseisen kirjasarjan neljännessä osassa Seikko Eskolan kirjoittamassa artikkelissa esiteltiin 1900- luvun korkeakoululaitoksen laajenemista. Omaan työhöni sain tästä artikkelista aineistoa korkeakoulupolitiikkaa ja siihen liittyviä toimenpiteitä selvittäessä. Lisäksi eri yliopistojen historiasta kertovista teoksista sain tietoa näistä asioista.

Joensuun korkeakoulun perustamisvaiheiden selvittämisessä oli Arto Nevalan teos *Joensuun korkeakoulun perustamisvaiheet* tärkeässä osassa. Nevala käy kirjassaan hyvin yksityiskohtaisesti läpi eri vaiheet, mitkä johtivat korkeakoulun saamiseen Joensuuhun. Omassa työssäni käsittelen kyseistä aihetta kuitenkin hyvin lyhyesti. Nevalan tutkimuksesta sain myös tietoja aluepolitiikasta ja sen vaikutuksesta korkeakouluihin. Elina Makkosen tekemän kirjan *Muistin mukaan* alkuosassa, jossa käsitellään muun muassa Joensuun korkeakoulun perustamisvaiheita, käytetään lähteenä juuri Nevalan tekemää tutkimusta.

Timo Lähdesmäen teos *Alueellinen korkeakoulupolitiikka ja Itä-Suomi* oli myös hyvin tärkeä korkeakoulupolitiikkaan tutustuessani. Lähdesmäen tutkimuksessa tutkimusalueena oli koko Itä-Suomi. Lähdesmäki pyrki tutkimuksessaan selvittämään korkeakoulujen sijoittumiseen vaikuttavat tekijät ja toisaalta korkeakoulujen alueellisia vaikutuksia. Vaikka Lähdesmäen tutkimus oli kohdistettu Mikkeliin suunnitteilla olevan kauppakorkeakoulun sijoittamisen selvittämiseen ja asioiden tarkasteluun Mikkelin läänin

kannalta, oli teoksen alkuosassa paljon työni kannalta merkittävää tietoa alueellisesta korkeakoulupolitiikasta ja korkeakoululaitoksen kehittymisestä.

Johdannossa käytin myös hajasijoituskomitean I osamietintöä (*Komiteanmietintö 1973:68*). Hajasijoituskomitea pyrki mietinnössään perustelemaan sitä, miksi jotkin valtion virastot ja laitokset pitäisi siirtää Helsingin ulkopuolelle. Teoksessa käytiin läpi perusteellisesti elinkeinorakenteen muutoksen vaikutukset maan eri osien oloihin. Omaan työhöni sain kyseisestä teoksesta paljon tietoa myös kehitysaluepolitiikasta ja sen merkityksestä ja vaikutuksista. Lisäksi käytin muutamia muita teoksia ja tutkimuksia tutustuessani aluepolitiikkaan ja metsäopetuksen historiaan.

2. Hajasijoitus prosessin käynnistäjänä

2.1 Korkeakoululaitoksen kasvattaminen ja hajasijoittaminen

Helmikuussa vuonna 1965 presidentti Kekkonen asetti korkeakoulupoliittisen työryhmän, jota johtamaan valittiin Oiva Ketonen. Työryhmän ehdotusten pohjalta säädettiin vuonna 1966 korkeakoulujen kehittämislaki. Tämä kehittämislaki hyväksyttiin vuosiksi 1967–1981. Kehittämislakia jatkettiin vuonna 1979 vuoteen 1986. Työryhmä teki arvion, jonka mukaan korkeakouluissa kokopäiväisesti opiskelevien määrä nousisi vuoteen 1980 mennessä 60 000:een. Tilojen ja opettajien määrä normitettiin laskennallista opiskelijapaikkaa kohti. Korkeakoululaitoksen kehittämislaki oli siis pitkän aikavälin suunnitelma ja ohjelma, jolla pyrittiin kehittämään Suomen korkeakoululaitosta.⁵⁴

Resursseja pyrittiin ohjaamaan neljälle pääalalle: humanistisiin ja yhteiskuntatieteisiin, luonnontieteisiin, lääketieteeseen sekä teknillisiin tieteisiin. Tavoitteena oli vaikuttaa korkeakoulujen kehitykseen luomalla riittävästi opiskelijapaikkoja. Opintoalojen painottamista pyrittiin siirtämään humanistisilta aloilta enemmän luonnontieteiden suuntaan. Myös opiskeluedellytyksiä korkeakoulujen sisällä pyrittiin kehittämään. Lisäksi Helsingin yliopiston kasvu haluttiin pysäyttää. Kehittämislaki turvasi korkeakouluille

⁵⁴ Kaarninen 2000, 47; Salo 1998, 97; Vuorio 2006, 211.

jatkuvan kasvun ja erikoisaseman valtiontaloudessa. Kyseinen laki ei kuitenkaan poistanut yliopistojen välisiä ja sisäisiä resurssitaisteluja.⁵⁵

Korkeakoululaitoksen ylimmäksi valtakunnalliseksi hallintoelimeksi perustettiin korkeakoulu- ja tiedeosasto opetusministeriöön vuonna 1966. Sen apuelimeksi perustettiin korkeakouluneuvosto, jonka jäsenistä suurin osa oli eri yliopistojen henkilökuntaa. Korkeakouluneuvosto toimi asiantuntijaelimenä, joka pitkälti suoritti resurssien jaon yliopistojen kesken. Lisäksi korkeakouluneuvoston tehtävänä oli käsitellä yliopistojen ja korkeakoululaitosten yleistä kehittämistä. Opetusministeriön valta korkeakoululaitoksen suunnittelussa kasvoi 1970-luvun alussa ja vastaavasti korkeakouluneuvoston valta väheni.⁵⁶ Korkeakoulujen kehittämislain voimaantuloa seurasi pian hajasijoittamisen aikakausi, johon kuului osana myös korkeakoulupolitiikka.

Valtioneuvosto asetti hajasijoituskomitean 21.6.1972. Komitean tehtävänä oli selvittää joidenkin valtion virastojen ja laitosten siirtämismahdollisuuksia pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Hajasijoitus oli osa valtion harjoittamaa alueellista kehittämisspolitiikkaa tavoitteenaan alueiden tasapuolinen kehitys. Toimenpiteillä pyrittiin rakennemuutoksen tasapainoiseen toteuttamiseen eri osissa maata ja tätä kautta myös ihmisten elämän olosuhteiden tasapuolisempaan kohottamiseen. Yleinen hyvinvointi tahdottiin taata koko väestölle asuinpaikasta riippumatta. Huolenaiheena 1970-luvun alkupuolella pidettiin väestön, varsinkin hedelmällisessä iässä olevien, muuttoliikettä Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin, mikä aiheutti väkiluvun jatkuvan vähenemisen erityisesti maaseudulla.⁵⁷

Hajasijoittamisella pyrittiin maan eri osissa sijaitsevien keskusten kehittämiseen, jolloin alkutuotannosta palveluelinkeinoihin siirtyvän väestön ei tarvitsisi muuttaa oman maakuntansa ulkopuolelle. Hajasijoittamisen uskottiin vaikuttavan keskusten kasvuun suoranaisesti parantamalla niiden verotuspohjaa ja lisäämällä väestömäärää. Lisäksi sen uskottiin vaikuttavan epäsuorasti elinkeinotoiminnan kasvuun, työvoimamarkkinoiden laadulliseen parantumiseen ja keskusten ilmapiirin muuttumiseen kasvulle suotuisammaksi.⁵⁸

⁵⁵ Kaarninen 2000, 46–49; Salo 1998, 97.

⁵⁶ Salo 1998, 97.

⁵⁷ Komiteanmietintö 1973:68, I-III, 2-4, 59.

⁵⁸ Komiteanmietintö 1973:68, 65–68.

Hajasijoittamisella pyrittiin myös Etelä-Suomen ruuhka-alueen ongelmien lieventämiseen. Ongelmina nähtiin muun muassa palvelujen saanti vaikeudet, elinympäristön laadullinen heikkeneminen sekä asuntotarjonnan vaikeudet, jonka vuoksi työmatkat ruuhka-alueilla saattoivat venyä tuntien pituiseksi. Virastojen ja laitosten hajasijoittamisen ajateltiin olevan keino Helsingin seudun kasvun hidastamiseen. Hajasijoitustoimenpiteillä pyrittiin luomaan maan eri osiin riittävän vahvoja keskuksia Helsingin seudun vastapainoksi. Uusia työpaikkoja pyrittiin perustamaan aluekeskuksiin, jolloin muutto Helsinkiin vähenisi ja osa siellä työskentelevistä muuttaisi viraston tai laitoksen mukana uuteen paikkaan.⁵⁹

Hajasijoittamisella oli vaikutusta myös korkeakouluihin. Pienempien yliopistojen vaikutusvaltaa pyrittiin lisäämään ainetarjontaa laajentamalla, mikä tarkoitti käytännössä joidenkin aineiden opiskelun siirtämistä pois Helsingin yliopistosta tai ainakin toisen yksikön perustamista pienempään yliopistoon.⁶⁰ Joensuun korkeakoulun silloinen rehtori Heikki Kirkinen mainitsi kehitysaluepoliittisessa seminaarissa vuonna 1974 yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämisen olevan mahdollista juuri koulutus- ja tutkimuspolitiikan avulla. Kirkinen totesi, että yksinään korkeakoulut eivät pysty alueellista tasa-arvoisuutta lisäämään, mutta ne voivat kuitenkin toiminnallaan vaikuttaa tehokkaasti alueelliseen kehittymiseen. Kirkinen mukaan suuret yliopistot pyrkivät vain lisäämään ja lujittamaan valtaansa pienempien yliopistojen kustannuksella.⁶¹

Hajasijoituskomitea piti tiede- ja korkeakoulupoliittisina kriteereinä monitieteisten yksiköiden muodostamista, opetuksen ja tutkimuksen korkeakoulukohtaisten painopisteiden huomioimista, mahdollisuutta harjoittaa ylimpään akateemiseen tutkintoon tähtäävää opiskelua ja mahdollisuutta harjoittaa tieteellistä tutkimusta. Komitea painotti tärkeintä olevan niiden läänien korkeakoulujen kehittäminen, joissa opiskelumahdollisuudet olivat kaikkein heikoimmat.⁶²

Hajasijoituskomitean paikat oli jaettu poliittisten voimasuhteiden mukaan. Puheenjohtajana komiteassa toimi sosiaalidemokraattista puoluetta edustava Risto Tienari. Lisäksi komiteaan kuului 11 muuta jäsentä, joista kuusi toimi eri puolueiden

⁵⁹ Komiteanmietintö 1973:68, 69–72.

⁶⁰ Komiteanmietintö 1973:68, 89.

⁶¹ Karjalainen 28.1.1974.

⁶² Lähdesmäki 1978, 5.

kansanedustajina.⁶³ Komitean selvityksen kohteena oli kaiken kaikkiaan 101 laitosta ja virastoa, joissa työskenteli yhteensä noin 16 000 ihmistä. Lisäksi tarkasteltiin päätösvalan ja tehtävien siirtomahdollisuuksia keskushallinnosta aluehallintoon sekä korkeakoululaitoksen hajasijoitusperiaatteita ja – mahdollisuuksia.⁶⁴

Hajasijoituskomitea ehdotti vuonna 1973 ilmestyneessä välimietinnössään 19 laitoksen siirtämistä pois Helsingistä. Jo aivan työskentelynsä alkuvaiheessa komitea otti tarkastelusta pois 37 virastoa ja laitosta, joiden katsottiin olevan parasta jäädä Helsinkiin. Virastoista ja laitoksista 45 oli sellaisia, joista tehtiin mahdolliset siirtoehdotukset vasta vuonna 1974 ja ne julkaistiin komitean loppumietinnössä. Nämä olivat sellaisia, joiden siirtomahdollisuuksia haluttiin tutkia tarkemmin, koska näitä pidettiin ”huomattavan vaikeasti hajasijoitettavina”.⁶⁵ Hajasijoituskomitean työskentely vaikuttaisi sujuneen varsin sopuisissa merkeissä, koska loppumietintöön jätettiin vain yksi eriävä mielipide. Hajasijoituskomitean jäsen Leo Lassila ilmaisi eriävässä mielipiteessään tyytymättömyytensä hajasijoituskomitean loppumietintöön. Hänen mielestään hajasijoituskomitea ei ”jakanut” virastoja ja laitoksia tasapuolisesti maan eri osiin.⁶⁶

2.2 Välimietinnön tulokset

2.2.1 Metsäntutkimuslaitos siirron kohteeksi

Hajasijoituskomitea julkaisi 30.5.1973 välimietintönsä, jossa se teki esityksen yhteensä 19 laitoksen siirtämisestä pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Hajasijoituskomitean esittämään siirrettyjen virastojen ja laitosten joukkoon kuului myös Helsingissä sijaitseva metsäntutkimuslaitos.⁶⁷ Se ehdotettiin siirrettäväksi Joensuuhun. Siirtoajaksi komitea ehdotti välimietinnössään 4-6 vuotta.⁶⁸

⁶³ HS 31.5.1973; HS 28.2.1974.

⁶⁴ HS 4.4.1974.

⁶⁵ HS 28.2.1974; Komiteanmietintö 1974:47, V.

⁶⁶ Komiteanmietintö 1974:47, 331.

⁶⁷ Komiteanmietintö 1973:68, IX.

⁶⁸ Karjalainen 1.6.1973.

Metsäntutkimuslaitos oli myös itse selvittänyt eri vaihtoehtoja uudeksi sijaintipaikakseen, joita olivat Joensuun lisäksi Oulu, Kuopio ja Jyväskylä. Tämän selvityksen se antoi hajasijoituskomitealle ennen välimietinnön julkaisemista, jotta hajasijoituskomitea voisi käyttää asiantuntijoiden apua päätöstä tehdessään.⁶⁹ Metsäntutkimuslaitoksen henkilökunta ei halunnut Joensuuhun. Etukäteen laitoksessa järjestetyn mielipidekyselyn tulokset osoittivat, että kaikkein parhaimpana vaihtoehtona pidettiin pysymistä Helsingissä. Jos laitos olisi hajasijoitettava, mieluisampana vaihtoehtona pidettiin Jyväskylää, seuraavaksi mieluisin paikkakunta oli kyselyn mukaan Kuopio, sitten Oulu ja vasta viimeisellä sijalla oli Joensuu.⁷⁰

Hajasijoituskomiteakin tutustui työskentelyvaiheessaan useaan mahdolliseen sijoituspaikkakuntaan. Komitean puheenjohtaja Risto Tienari kertoi, huhtikuussa 1973 Joensuussa vieraillessaan, komitean tavoitteena olevan kasvukeskusten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Lisäksi tavoitteena oli siirrettävien laitosten keskittäminen kehitysalueille, varsinkin sen ensimmäiselle vyöhykkeelle, johon myös Joensuu kuului.⁷¹

Välimietinnössään hajasijoituskomitea perusteli esitystään metsäntutkimuslaitoksen siirtämisestä Joensuuhun nimenomaan alueelliseen kehitykseen liittyvillä syillä. Siirrolla katsottiin tuettavan myös Joensuun korkeakoulua. Komitean mukaan metsäntutkimuslaitoksen yhteydet metsähallitukseen voisivat siirron jälkeenkin olla yhtä tiiviit, sillä metsähallitus ehdotettiin siirrettäväksi Joensuusta lyhyen etäisyyden päässä olevaan Kuopioon.⁷²

Metsäntutkimuslaitoksen kannalta katsottiin tärkeäksi myös sen yhteydet metsäopetukseen. Helsingissä metsäntutkimuslaitoksen ja metsätieteen opetus tekivät tiivistä yhteistyötä sekä tutkimuksen että opetuksen alueella. Metsätieteellisen tiedekunnan dosenteista 1970-luvun alussa 2/3 oli metsäntutkimuslaitoksesta, samoin monet metsäntutkimuslaitoksessa työskentelevistä tutkijoista toimivat tuntiopettajina maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa. Metsäntutkimuslaitosta pidettiin myös

⁶⁹ Karjalainen 24.5.1973.

⁷⁰ Karjalainen 18.5.1973.

⁷¹ Karjalainen 11.4.1973.

⁷² Karjalainen 1.6.1973.

tärkeänä nuorten tutkijoiden rekryointiväylänä ja Helsingin yliopiston tutkimusyhteistyökumppanina.⁷³

Yhteyksiä metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen välillä pidettiin senlaatuina, että laitosten ajateltiin olevan tärkeää sijaita samalla paikkakunnalla.⁷⁴ Välimietinnön julkaisemisen jälkeen hajasijoituskomitea kertoikin tulevan jatkotyössään selvittämään tarkemmin sekä metsäopetuksen tarpeen että opetuksen aloittamisen edellytykset Joensuussa.⁷⁵ Komitean päätöksistä tihkui tietoja julkisuuteen jo ennen varsinaisen välimietinnön julkaisemista. Lehdissä keskustelu kävikin kiivaana jo hajasijoituskomitean välimietintöä odotellessa sekä heti sen jälkeen.

2.2.2 ”Joensuu ei ole oikea paikka”

Joensuun kaupunki ilmoitti jo ennakkoon olevansa varautunut metsäntutkimuslaitoksen tulemiseen paikkakunnalle. Kaupunginjohtaja Tauno Juntunen kertoi kaupungin olevan valmis ottamaan vastaan metsäntutkimuslaitoksen mukana tulevat 200 virkamiestä. Juntusen mukaan asutokysymys, tutkimuslaitoksen tilat tai muut käytännön järjestelyt eivät tulisi muodostumaan ongelmaksi.⁷⁶

Metsäntutkimuslaitoksen ylijohtaja Viljo Holopainen sanoi Karjalaiselle ennen mietinnön julkaisemista antamassaan haastattelussa pitävänsä erittäin valitettavana asiana, jos komitean välimietinnön tuloksena olisi laitoksen siirto Joensuuhun. Holopaisen mukaan siirtoon ei riitä perusteeksi pelkästään ”Joensuun ilmeisen heikon yliopiston vahvistaminen”. Holopainen uskoi siirron Joensuuhun tarkoittavan myös sitä, että tutkijoiden jatko-opinnot tulisivat lähes mahdottomiksi. Holopaisen mielestä myös yhteydet metsäntutkimuslaitoksen läntisiin ja pohjoisiin tutkimuslaitoksiin muodostuisivat hankaliksi. Holopainen vaati metsäntutkimuslaitoksen henkilökunnan mielipiteiden huomioonottamista, jotteivät ”pätevät tutkijat siirtyisi pois laitoksesta”.⁷⁷

⁷³ Komiteanmietintö 1974:47, 255–256.

⁷⁴ Komiteanmietintö 1974:47, 255–256.

⁷⁵ Karjalainen 1.6.1973.

⁷⁶ Karjalainen 11.5.1973.

⁷⁷ Karjalainen 18.5.1973.

Metsäntutkimuslaitoksen tiedotuspäällikkö Tuomas Heiramo ja Joensuun korkeakoulun rehtori Heikki Kirkinen kävivät Karjalaisen sivuilla kiivasta sananvaihtoa metsäntutkimuslaitoksen mahdollisesta siirtämisestä Joensuuhun jo välimietinnön tuloksia odotellessa. Myös mahdollista metsäopetuksen siirtoa sivuttiin kirjoituksissa. Heiramon mukaan aluepoliittiset syyt ja Joensuun runsas ja laadullinen metsä eivät riittäisi perusteeksi tutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtämiseen Joensuuhun. Heiramo ei uskonut, että metsäntutkimus voisi toimia ”suppea-alaisen, pääosin opettajankoulutukseen painottuvan, Joensuun korkeakoulun piristysruiskeena”.⁷⁸

Kirkinen vastasi tähän syyttämällä metsäntutkimuslaitosta ”asioiden tarkastelusta suppeasta omasta fakkitutkimuksen näkökulmasta”. Tärkeämpänä Kirkinen piti asian tarkastelua yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta, johon sisältyisi koko kansakunnan yleinen etu ja pyrkimys alueellisen epätasa-arvon tasoittamiseen. Kirkinen korosti myös Joensuun korkeakoulun tulevan monitieteelliseksi korkeakouluksi 1970-luvun loppuun mennessä, jolloin se pystyisi tarjoamaan täysin riittävän pohjan myös metsäopetukselle ja monitieteelliselle tutkimukselle.⁷⁹

Vajaata viikkoa myöhemmin Heiramo kirjoitti vastineessaan Kirkiselle, että tiettyjen metsäopetukseen liittyneiden aineiden opetus ei pelkästään riitä, vaan tarvitaan ”kyseessä olevien aineiden, kuten fysiikan, kemian ja eläin- ja kasvitieteen, vakavaa, perinteellistä ja korkeatasoista tutkimusta”. Heiramon mukaan Pohjois-Karjalan alueelliset vaikeudet olisivat ainoa kestävä peruste metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtämiseksi Joensuuhun. Hän kirjoittikin, että vastaisuudessa keskustelu aiheesta voisi jatkua temalla ”metsäntutkimus kalevalaisen Karjalan kehittämisen hintana kasautuvan kasvun aikakaudella”.⁸⁰

Kirkinen, vastineen vastineessaan, syytti Heiramoa toimimisesta Joensuun korkeakoulun ”spesialistina”, ”joka luulee tuntevansa sen tason ja kehittymismahdollisuudet koulun rehtoria paremmin”. Kirkinen korosti Joensuun korkeakoulussa tehtävän myös tieteellistä tutkimusta. Esimerkkinä hän mainitsi Karjalan tutkimuslaitoksen toiminnan, paitsi Karjalan henkisen ja aineellisen kulttuurin tutkijana, myös sellaisena

⁷⁸ Karjalainen 24.5.1973.

⁷⁹ Karjalainen 24.5.1973.

⁸⁰ Karjalainen 30.5.1973.

tutkimustyöntekijänä, jolla on merkitystä Itä-Suomen taloudellisen kehittämisen kannalta.⁸¹

Komitean siirtoehdotus herätti hyvin kiivasta keskustelua puolin ja toisin. Joensuulaiset olivat valmiita ottamaan metsäntutkimuslaitoksen paikkakunnalle, kun taas metsäntutkimuslaitoksen henkilökunta vastusti siirtoehdotusta. Jo tässä vaiheessa syntyivät myös ajatukset mahdollisen metsäopetuksen siirrosta. Kuitenkin asiasta kirjoitettiin lähinnä vain Karjalaisessa, Etelä-Suomessa ilmestyvissä lehdissä osamietinnön julkaiseminen mainittiin vain ohimennen. Kyseiset lehdet kirjoittivat asiasta enemmän vasta hajasijoituskomitean julkaiseman loppumietinnön jälkeen. Komitea jatkoi välimietintönsä julkaisun jälkeen työtään tutkimalla paremmin ehdotettujen laitosten ja virastojen siirtomahdollisuuksia, joista ei ensimmäisessä vaiheessa tehty vielä minkäänlaista päätöstä. Näihin kuului myös metsäntutkimuslaitokseen tiiviisti yhteyksiä pitävän metsäopetuksen siirto Helsingin maa- ja metsätieteellisestä tiedekunnasta muualle Suomeen.

2.3 Välimietinnöstä loppumietintöön

2.3.1 Helsingin yliopisto ja Joensuun korkeakoulu vastakkain

Osamietinnön julkistamisen jälkeen Helsingin yliopisto ja Joensuun korkeakoulu antoivat viralliset lausuntonsa siitä, miten ne suhtautuvat hajasijoituskomitean tekemään ehdotukseen metsäntutkimuslaitoksen ja mahdollisesti myös metsäopetuksen siirtämisestä Helsingistä Joensuuhun. Joensuun korkeakoulun siirtoa puoltavan lausunnon mukaan yhteiskuntapoliittiset perustelut ovat tärkeimpiä, kun taas Helsingin yliopiston antamassa kielteisesti suhtautuvassa lausunnossa painotettiin sitä, että kauaskantoisissa tiedepoliittisissa ratkaisuissa määräävinä tekijöinä eivät saa olla vain aluepoliittiset näkökohdat.⁸²

⁸¹ Karjalainen 30.5.1973.

⁸² Komiteanmietintö 1974:47, liiteosa B, 59.

Helsingin yliopiston lausunnossa todettiin metsäopetusta koskien muun muassa seuraavaa: ”Maassamme ei ole rinnakkaisen metsäopetuksen tarvetta. Metsätalouden kehitysmääopetusta koskevat tarpeet puoltavat opetuksen pysyttämistä Helsingissä. Korkein maa- ja metsätalousopetus ovat jo vuodesta 1908 toimineet tiiviisti yhdessä, palvelen suomalaista maatilataloutta”.⁸³ Joensuun korkeakoulun silloinen rehtori Heikki Kirkinen puolusti Joensuun yliopiston kantaa juuri yhteiskunnan eriarvoisuuden vähentämissyrkimyksillä. Kirkinen vaati etenkin Helsingin yliopistolta, mutta myös muilta suurilta yliopistoilta, asenteiden tarkistamista, jotta myös pienemmät yliopistot saisivat mahdollisuuden kehittyä.⁸⁴

Suomen akatemian tutkijaprofessori Leo Heikurainen arvosteli Helsingin Sanomissa kovin sanoin komitean ehdotusta siirtää metsäntutkimuslaitos ja mahdollisesti myös metsäopetus Joensuuhun. Heikuraisen mukaan ”Joensuulla, joka on opettajavalmistukseen erikoistunut opinahjo, ei ole mitään yhteistä metsätieteitten kanssa”. Kirjoituksessaan Heikurainen mainitsi metsäopetuksen siirtämisen Joensuuhun merkitsevän pakkoavioliittoa. Heikuraisen mukaan naittajana tässä avioliitossa olisi valtiovalta ja myötäjäisinä Joensuun korkeakoulun ”kehityssysäys”, josta Kirkinen oli aikaisemmin kirjoituksissaan joskus maininnut. Tuloksena tästä kaikesta, Heikurainen näki olevan metsätieteiden kuihtuminen ja Joensuun korkeakoulun pettyminen.⁸⁵

Heikurainen epäili Joensuun korkeakoulun olevan kykenemätön korkeatasoisen metsäopetuksen järjestämiseen. Hänen mukaansa perusaineita, kuten biologiaa ja fysiikkaa, on sovellettava ja painotettava aivan eri tavalla kuin opettajakoulutusta varten. Heikuraisen mukaan yhteisiä opettajavoimia, opetustiloja ja – välineitä, jotka tiedekunnan hajottamisessa menetettäisiin, ei voitaisi mitenkään korvata. Heikurainen korosti, että tiedekunta olisi mahdollisen siirron toteutuessa siirrettävä kokonaisuena.⁸⁶

Heikurainen piti myös tärkeänä, että samalle paikkakunnalle sijoitettaisiin metsäntutkimuslaitos, jotta ”säilytään pahimmilta vaurioilta tai ainakin luodaan edellytykset toipua niiltä haittavaikutuksilta, joita Helsingin yliopiston yhteyden ja pääkaupungin korkeakoulukokonaisuuden menettäminen aiheuttaisi”. Heikurainen

⁸³ Komiteanmietintö 1974:47, liiteosa B, 66.

⁸⁴ Karjalainen 28.1.1974.

⁸⁵ HS 6.3.1974.

⁸⁶ HS 15.3.1974.

mainitsi lisäksi olevansa todella huolestunut metsätieteitten kohtalosta, kun asia on ”alaa ymmärtämättömien kehitysaluepolitiikkojen käsissä”. Hänen mukaansa metsätieteillä tehdään sitä hajotettaessa kehitysaluepolitiikkaa kehitysalueiden vahingoksi.⁸⁷

Kirkinen vastasi Heikuraisen kirjoitukseen puolustaen nimenomaan Joensuun olevan sopiva paikka metsäopetukselle ja metsäntutkimuslaitokselle. Kirkinen vaati, että kehitysalueille on palautettava takaisin ”henkistä kapasiteettia, johtavaa ja luovaa kykyä, korkeatasoista ammattitaitoa, pitkälle koulutettuja aivosoluja”. Kirkinen mukaan vasta kehitysalueilla nämä aivosolut tuottavat koko maan kannalta yhteiskuntapoliittisesti, korkeakoulupoliittisesti ja tiedepoliittisesti parhaan tuloksen. Kirkinen mielestä pelkästään joidenkin sivutoimien siirtäminen kehitysalueille ei riittäisi, mikäli pyritään ratkaisemaan eriarvoisuuden ongelmaa maan eri osien välillä.⁸⁸

Kirkinen korosti Joensuun korkeakoulussa tehtävän myös tieteellistä tutkimusta. Hän kirjoittikin vastineessaan Heikuraiselle, että Joensuun korkeakoulun tutkintovaatimukset pidetään tasoltaan Helsingin vaatimuksia vastaavina.⁸⁹ Kirkinen uskoi pelon tutkimuksen tason ja opetuksen heikentymisestä ja yhteyksien katkeamisesta olevan aiheetonta. Hänen mukaansa tällaisia pelkoja on esitetty aina, kun jotakin uutta yliopistoa tai korkeakoulua on käyty perustamaan Helsingin ulkopuolelle. Kirkinen mukaan ajan mittaan tällaiset väittämät ovat aina osoittautuneet virheellisiksi ja näin hän uskoi käyvän myös tässä tapauksessa.⁹⁰

2.3.2 Metsäopetus mukaan siirtoehdotuksiin

Loppumietinnössään, joka ilmestyi 3.4.1974, hajasijoituskomitea ehdotti yhteensä 26 laitoksen tai viraston siirtämistä sekä neljän laitoksen osien siirtämistä Helsingin ulkopuolelle. Yhtenä näistä hajasijoituskomitea ehdotti koko maatalous- ja metsätieteellisen tiedekunnan hajauttamista. Ehdotuksen mukaan metsäntutkimuslaitoksen siirtyessä Joensuuhun tulisi Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan

⁸⁷ HS 15.3.1974.

⁸⁸ HS 18.3.1974.

⁸⁹ HS 18.3.1974.

⁹⁰ Karjalainen 3.3.1974.

metsätieteen opintosuunta siirtää Joensuun korkeakouluun. Maatalous- ja metsätieteelliseen tiedekuntaan sisältyvä ympäristötiede ehdotettiin hajautettavaksi Jyväskylän ja Oulun yliopistoihin. Jyväskylän yliopistoon ehdotettiin siirrettäväksi myös kyseisen tiedekunnan maatalouden opintosuunta. Maatalous- ja metsätieteellisen tiedekunnan elintarvike- ja ravitsemustieteiden hajasijoituskomitea ehdotti siirrettäväksi Kuopion korkeakouluun.⁹¹

Hajasijoituskomitea tutki kahta yliopistoa, Oulua ja Jyväskylää sekä kahta korkeakoulua, Kuopiota ja Joensuuta, metsäopetuksen mahdollisena sijaintipaikkana. Tulosten mukaan jokaisella näistä olisi riittävät edellytykset metsäopetuksen järjestämiseen. Mikäli sijoittamispäätös olisi tehty sen perusteella, minkä korkeakoulun opetuksella on parhaimmat yhtymäkohdat metsäopetukseen, olisi Oulun yliopisto ollut selvästi vahvin vaihtoehto sen voimakkaiden matemaattis-luonnontieteellisten aineiden ansioista. Oulun yliopisto ja Kuopion korkeakoulu olisivat olleet vaihtoehtoina, jos kriteeriksi sijoittamisessa olisi otettu se, millä olisi ollut eniten valmiina metsäopetukseen soveltuvia kokoelmia ja erityistiloja.⁹²

Komitea otti kuitenkin pääasialliseksi kriteerikseen päätöstä tehdessään aluepoliittiset seikat, jolloin valinta osui Joensuuhun. Tutkituista vaihtoehdoista Joensuun korkeakoulua pidettiin keskeneräisimpänä. Lisäksi Joensuu oli ainoa, joka sijaitsi kehitysalueen I vyöhykkeellä. Hajasijoituskomitea korosti, että sijoittamispäätöksen kriteereinä eivät saa olla vain eri korkeakoulujen vastaanottovalmiudet, vaan siirtoa olisi tarkasteltava ennen kaikkea suunnitelmallisena, aluepoliittisena kehittämistoimenpiteenä. Komitea perusteli metsätieteen opetuksen siirtoa sillä, että metsäntutkimuslaitos ja metsäopetus muodostavat varsin kiinteän, maa- ja metsätieteellisen opintosuunnista riittävän erillisen kokonaisuuden. Tämän mukaisesti metsäntutkimuslaitoksen siirron katsottiin olevan painava peruste myös korkeakoulutasoisen metsäopetuksen aloittamiselle ja siirrolle metsäntutkimuslaitoksen uuden sijaintipaikkakunnan korkeakouluun.⁹³

Hajasijoituskomitean mukaan yhteissiirto olisi kannattavaa, koska monet metsätieteellisen opettajista työskentelivät samalla metsäntutkimuslaitoksessa, samoin osa jatko-

⁹¹ US 4.4.1974.

⁹² Komiteanmietintö 1974:47, 263.

⁹³ Komiteanmietintö 1974:47, 257–271.

opiskelijoista. Myös tutkimusyhteistyön katsottiin puoltavan metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen yhteissiirtoa, koska huomattava osa korkeamman asteen opinnäytetöistä tehtiin metsäntutkimuslaitoksessa. Hajasijoituskomitea piti myös metsätieteiden keskuskirjaston (Metsäkirjasto) ja metsäntutkimuslaitoksen sijaintia eri paikkakunnilla yhteistyötä haittaavana tekijänä.⁹⁴ Hajasijoituskomitea ei nähnyt tarpeellisena uuden metsäopetuksen yksikön perustamista Helsingin yliopiston maatalousmetsätieteellisessä tiedekunnassa tapahtuvan metsätieteellisen koulutuksen rinnalle, vaan metsäopetus kokonaisuudessaan ehdotettiin siirrettäväksi metsäntutkimuslaitoksen uuden sijaintipaikkakunnan korkeakouluun.⁹⁵

Metsäntutkimuslaitoksen komitea esitti siirrettäväksi Joensuuhun vuoteen 1979 mennessä ja metsätieteen opintosuunnan vuoteen 1983 mennessä.⁹⁶ Komitean antaman esityksen mukaan metsäopetus tulisi kuitenkin aloittaa porrastaen siten, että jo vuonna 1976 aloitettaisiin yleiseen metsätutkintoon tähtäävä opetus ja toisessa vaiheessa kaupalliseen metsätutkintoon tähtäävä opetus. Metsäopetuksen mahdollisen siirron yhteydessä hajasijoituskomitea painotti, että Joensuun korkeakoulun olisi tehostettava muiden ympäristötieteiden opetusta siltä osin kuin se on tarpeellista metsäopetuksen kannalta. Joensuun korkeakoulun luonnontieteellisessä tiedekunnassa, varsinkin biologiassa ja kemiassa, tapahtunutta voimakasta kehittymistä hajasijoituskomitea piti tärkeänä seikkana metsäopetuksen kannalta. Myös Karjalan tutkimuslaitosta ajateltiin pystyvän hyödyttämään tulevaisuudessa metsäopetuksen yhteydessä.⁹⁷

Hajasijoituskomitea katsoi Joensuun ympäristön soveltuvan hyvin metsäopetuksen opetusmaastoksi, koska lähietäisyydellä olisi edustettuina kaikki tuoreen ja kuivan maaston metsätyypit sekä erilaiset suotyypit. Joensuun korkeakoulun ajateltiin pystyvän silloisen organisaationsa puitteissa huolehtimaan pääosin koko metsäopetuksen tukiaineopetuksesta perusaineiden, yleisaineiden ja kieliopetuksen osalta. Komitean selvityksen mukaan vain metsätutkintoon kuuluvien tutkintoaineiden edellyttämä opettajakunta olisi palkattava korkeakouluun.⁹⁸ Metsäntutkimuslaitoksen siirron komitea uskoi sujuvan vähin keskusyksikköön kohdistuvien järjestelyin. Komitea katsoi laitoksen

⁹⁴ Komiteanmietintö 1978:41, 60.

⁹⁵ Komiteanmietintö 1974:47, 264.

⁹⁶ Karjalainen 4.4.1974.

⁹⁷ Komiteanmietintö 1974:47, 256–259.

⁹⁸ Komiteanmietintö 1974: 47, 258.

sivuorganisaatioiden kehittämisen olevan mahdollista myös laitoksen siirtyessä Joensuuhun.⁹⁹

Komitea luovutti mietintönsä ministeri Matti Louekoskelle 3.4.1974. Tarkoituksena oli, että hallitus tutustuu komitean tekemiin ehdotuksiin sekä pyytää niistä lausuntoja eri intressipiireistä.¹⁰⁰ Joulukuussa 1974 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen hajasijoitussuunnittelun jatkamisesta. Suunnittelua varten perustettiin valtiovarainministeriön järjestelyosaston yhteyteen tilapäinen toimisto.¹⁰¹ Tämän hajasijoitustoimiston tehtävänä oli hajasijoitusohjelman aikataulujen laatiminen, mahdollisten siirtojen edellytysten selvittäminen sekä edellytysten luominen siirtojen onnistumiseksi.¹⁰² Toimiston päällikkönä toimi Heikki Joustie ja muina työntekijöinä Tuula Kalenius, Jorma Leskelä ja Markku Jokela. Lokakuussa vuonna 1978 toimiston työntekijöiden määrää vähennettiin, jolloin hajasijoitusasioita jäivät valmistelemaan Jokela ja uudeksi päälliköksi nimetty Leskelä.¹⁰³

2.3.3 Siirto - kallis vahinko?

Helsingin yliopiston professorit vastustivat hajasijoituskomitean tekemää ehdotusta siirtää metsäntutkimuslaitos ja metsäopetus Joensuuhun. Professori Aarne Nyysösen mukaan hajasijoituskomitean tekemät esitykset merkitsivät huonointa vaihtoehtoa metsätieteille, joka ehdotettiin siirrettäväksi Joensuuhun. Nyysösen arvosteli tämän tieteenalan suunniteltua sijoittamista maan reuna-alueelle ja korkeakouluun, jonka perussuuntaus ei olisi hänen mielestään ensinkään käyttökelpoinen.¹⁰⁴

Professori Viljo Ryyänen kertoi Helsingin yliopiston järjestämässä tiedotustilaisuudessa pelkäävänsä hajasijoitustoimenpiteiden uhkaavan metsäopetuksen hyvin alkaneen kehityksen pysähtymistä. Hän uskoi hajasijoituksen toteutumisen merkitsevän peruselinkeinojen heikentymistä, kenties taantumistakin. Ryyänen pitikin

⁹⁹ Karjalainen 4.4.1974.

¹⁰⁰ Karjalainen 4.4.1974.

¹⁰¹ HS 17.12.1974.

¹⁰² US 16.2.1975.

¹⁰³ Karjalainen 3.10.1978.

¹⁰⁴ Karjalainen 10.5.1974.

hajasijoittamista tärkeämpänä uusiutuvien luonnonvarojen kehittämisen tukemista ja Helsingissä sijaitsevan tiedekunnan opetuksen ja tutkimuksen kehittymismahdollisuuksien parantamista.¹⁰⁵

Helsingin yliopiston rehtori Ernst Palménin mukaan maatalous- ja metsätieteellisen tiedekunnan hajauttaminen merkitsisi sen tärkeän periaatteen hylkäämistä, että perustutkimuksella ja soveltavalla tutkimuksella tulisi olla mahdollisimman hyvä kosketus toisiinsa. Palmén sanoi siirtämisen olevan kallis yritys, josta ”aiheutuisi paljon vahinkoa ilman, että vastaavia etuja saavutettaisiin”. Palmén kritisoi myös hajasijoituskomitean työskentelyä. Hänen mukaan hajasijoituskomitean mietintö antaa vaikutelman, että ”komitea on leikkinyt sinänsä ehkä mielenkiintoista palapeliä, ajattelematta kovinkaan paljon ehdotusten toteuttamisen seurauksia ja taloudellisia edellytyksiä”.¹⁰⁶

Palmén sanoi Helsingin yliopiston kannattavan järkevää hajasijoittamista ja alueellisen eriarvoisuuden vähentämistä, mutta hänen mielestä eriarvoisuutta ei tasattaisi kokonaisuuksia ”haitallisesti rikkomalla”. Palménin mukaan maatalous- ja metsätieteellisen tiedekunnan hajauttaminen aiheuttaisi yhteiskunnalle mittavat taloudelliset menetykset, koska Viikin alueen opetus- ja tutkimustoimintaa varten perustetut uudet laitokset otettiin käyttöön vain kolme vuotta ennen hajasijoituskomitean tekemien ehdotusten julkituloa.¹⁰⁷ Suuri osa Helsingin yliopiston maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan laitoksista sijaitsi Viikin alueella, tosin metsäopetuksen tilat olivat pääosin Metsätalossa Helsingin keskustassa.¹⁰⁸

Myös metsäntutkimuslaitos omassa lausunnossaan vastusti laitoksen ja metsäopetuksen siirtämistä Helsingin ulkopuolelle. Se perusteli kantaansa sillä, että yhteyksien hoito vaikeutuisi, koska lähes kaikki yhteistyökumppanit olisivat jatkossakin pääkaupunkiseudulla. Myös jatkokoulutusmahdollisuuksien pelättiin heikkenevän. Metsäntutkimuslaitoksen mukaan siirto aiheuttaisi myös lisälaitteiden hankintaa, koska muiden laitosten vastaavien koneiden käyttö ei olisi mahdollista. Laitos epäili myös kansainvälisen tutkimustason säilyttämisen olevan mahdotonta, mikäli siirrosta

¹⁰⁵ Karjalainen 10.5.1974.

¹⁰⁶ Karjalainen 10.5.1974.

¹⁰⁷ US 21.9.1974.

¹⁰⁸ Koivistoinen 1987, 2.

Joensuuhun tulisi totta. Laitos korosti lausunnossaan myös sitä, että tutkimuksen, hallinnon ja opetuksen tulisi sijaita samalla paikkakunnalla.¹⁰⁹

Metsäntutkimuslaitoksessa työskentelevä professori Kullervo Kuusela uskoi tutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirron Joensuuhun käytännössä merkitsevän opetuksen tason laskua, lahjakkaiden oppilaiden hakeutumista muille aloille ja vaikeuksia pätevän opettaja- ja tutkijavoiman saamisessa. Kuusela painotti metsäntutkimuslaitoksen tekevän kuitenkin parhaansa siirron onnistumiseksi, jos lopullinen päätös siirrosta tulevaisuudessa annettaisiin.¹¹⁰

Joensuun korkeakoulun rehtori Heikki Kirkinen toivotti metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen tervetulleeksi Joensuun korkeakouluun hajasijoituskomitean loppumietinnön julkaisemisen jälkeen. Kirkinen mielestä ehdotukset ovat ”Pohjois-Karjalan ja Itä-Suomen kannalta niin tärkeä aluepoliittinen kehitystoimenpide, että sitä ei voida enää riistää pois”. Kirkinen ei myöskään uskonut maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan hajauttamisen pirstovan sen koulutuksellisia ja tieteellisiä mahdollisuuksia, jos siirto tapahtuisi asteittain. Kirkinen tähdensi, että metsäntutkimus ja metsäopetus pääsisivät elämään Joensuussa ”keskellä oman alansa konkreettista elävää elämää”, mikä Kirkinen mukaan olisi hyvin suuri etu Helsinkiin verrattuna.¹¹¹ Kirkinen mukaan koko hajasijoituspolitiikalta putoaisi pohja maan vaikeimpiin kuuluvalla kehitysalueella, mikäli metsäopetuksen siirtoehdotus ei toteutuisi. Kirkinen mielestä metsäopetus sopisi erinomaisesti Joensuun korkeakoulun humanistiseen ja luonnontieteelliseen taustaan.¹¹²

Kuopion korkeakoulun rehtori Tapani Vanha-Perttula oli tyytyväinen hajasijoituskomitean ehdotukseen sijoittaa maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan elintarvike- ja ravitsemustieteiden opetus Kuopioon. Vanha-Perttulan mukaan vielä parempi olisi kuitenkin ollut, jos myös maa- ja metsätalouden koulutus olisi kytketty Kuopion korkeakouluun. Myös Oulun yliopiston rehtori Markku Mannerkoski sekä Jyväskylän yliopiston rehtori Simo Louhivaara ilmaisivat halukkuutensa maa- ja metsätieteen opintoalan liittämiseksi oman yliopistonsa yhteyteen.¹¹³

¹⁰⁹ Komiteanmietintö 1974:47, 12–17; Komiteanmietintö 1974:47, liiteosa B, 85.

¹¹⁰ Karjalainen 6.4.1974.

¹¹¹ US 21.9.1974.

¹¹² US 16.11.1974.

¹¹³ HS 21.9.1974.

2.3.4 ”Kolmansien osapuolten” tyrmäys

Myös niin kutsutut kolmannet osapuolet eli elinkeinojärjestöt, joiden toiminta oli lähellä hajasijoitettavaksi aiottua tiedekuntaa, vastustivat varsin yksimielisesti hajasijoitusta. MTK:n silloisen puheenjohtajan Veikko Ihamuotilan mukaan maa- ja metsätalouden kokonaisedun olisi oltava määrävänä tekijänä tiedekunnan sijaintia mietittäessä. Ihamuotila kannatti maa- ja metsätalouden yliopisto-opetuksen ja tutkimuksen keskittämistä laajana yhteen tiedekuntaan tai erilliseen maa- ja metsätalouskorkeakouluun. Ihamuotila painotti tärkeintä olevan tiedekunnan säilyttäminen kokonaisena.¹¹⁴

Metsänhoitaja Yrjö Hassi Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitosta totesi, että metsäteollisuudella ei ole sinänsä mitään hajasijoitusta vastaan. Hassi vaati kuitenkin perusteellisempaa selvitystä ennen kuin tehtäisiin lopullinen päätös metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtämisestä Joensuuhun. Hassin mielestä siirrolle Joensuuhun ”ei ole yhtään ainutta järkevää perustelua”. Hän sanoikin kysymyksen olevan lähinnä ”poliittisten puolueiden sattumanvaraisesta palapelistä”. Hassin mukaan maantieteellisesti metsäntutkimuksen tulisi olla lähellä monipuolista yliopistoa, tähän kastiin hän ei kelpuuttanut Joensuun korkeakoulua. Hassin mukaan ”hajasijoituksen muututtua iskusanaksi unohdettiin muun muassa sen selvittäminen, millä tavoin metsäntutkimus ja alan yliopisto-opetus parhaiten palvelisivat maataamme”. Hän vaati asian monipuolisempaa tarkastelua, mahdollisen siirron aiheuttamien haittojen ja hyötyjen kartoittamista, jotta hajasijoitus ei aiheuttaisi vakavaa haittaa opetukselle, tutkimukselle ja sitä kautta koko maan metsätaloudelle.¹¹⁵

Työmarkkina- ja virkamiesjärjestöt, Akava ja Virkamiesliitto, joihin metsäntutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston työntekijät kuuluivat, pitivät parhaimpana sijaintipaikkana metsätieteille Helsinkiä. Lausunnoissa korostettiin Helsingin hyviä yhteyksiä muualle. Myös tulosten ja tutkimuksen hyödyntämisen kannalta Helsingin uskottiin olevan sopivin paikka metsäntutkimukselle ja metsäopetukselle. Järjestöt vaativat mieluummin toiminnallisten yksiköiden tehostamista. Akavan toiminnanjohtaja Unto Rissanen sanoi Akavan periaatteessa kannattavan hajasijoitusta, mutta hän ei uskonut siirrettävien laitosten juurikaan lisäävän uuden sijaintipaikkakunnan

¹¹⁴ HS 21.9.1974.

¹¹⁵ US 21.9.1974.

kasvua. Rissanen pelkäsi hajasijoituskomitean tekemän esityksen maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan hajauttamisesta aiheuttavan ”suuria rakennuskustannuksia, tiedekuntien toiminnallista uudelleen mukautumista ja jo nyt havaittavan opetushenkilökunnan pulan kasvua”.¹¹⁶

Myös Suomen Metsätieteellinen Seura vastusti metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtoehdotusta Joensuuhun. Sen mielestä laitosten toimintaedellytykset olisivat parhaimmat Helsingissä. Seura piti siirtoa Joensuuhun pahimpana mahdollisena vaihtoehtona, mikä merkitsisi sen antaman lausunnon mukaan ”maamme metsäntutkimuksen ja alan korkeimman opetuksen menestyksen vaarantumista”.¹¹⁷

2.3.5 ”Näistä lähdetään taistelemaan”

Helsingin yliopisto antoi virallisen lausuntonsa valtioneuvostolle hajasijoituskomitean mietinnöstä. Lausunnossaan se korosti siirrosta aiheutuvan suuria kustannuksia, jonka vuoksi se piti tarkoituksenmukaisimpana maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan säilyttämistä kokonaisuena Helsingissä.¹¹⁸ Lisäksi yliopisto antamassaan lausunnossa korosti korkea-asteen maatalous- ja metsäopetuksen tekevän tiivistä yhteistyötä. Yliopisto pelkäsi tiedekunnan hajauttamisen merkitsevän sen loppumista.¹¹⁹

Joensuun korkeakoulun rehtori Heikki Kirkinen arvosteli Karjalaisessa Helsingin yliopiston antamaa lausuntoa. Kirkinen mukaan Helsingin yliopisto ei anna uusille ja pienille korkeakouluille mahdollisuutta kehittyä monipuolisiksi eikä usko lainkaan niiden kehitysmahdollisuuksiin. Kirkinen arvosteli myös väitettä maatalous- ja metsäopetuksen tekemästä yhteistyöstä. Hänen mielestään ne toimivat hyvin itsenäisesti ja olivat jakautuneet kahtia jo Helsingissäkin. Väitettään Kirkinen perusteli sillä, että maatalousopetusta annettiin lähes pelkästään Helsingissä Viikissä, kun taas metsäopetusta Helsingin keskustassa sijaitsevassa Metsätalossa. Kirkinen korosti, kuten monta kertaa aikaisemminkin, että hajasijoituksen tärkeimpinä perusteluina tulisi pitää

¹¹⁶ HS 21.9.1974.

¹¹⁷ US 13.11.1974.

¹¹⁸ HS 22.1.1975.

¹¹⁹ HS 23.1.1975.

yhteiskuntapoliittisia ja tiedepoliittisia perusteluja, eikä sijoituspaikkakuntien pieniä eroja sen hetkisessä valmiudessa.¹²⁰

Silloinen valtionvarainministeri Johannes Virolainen vaati malttia hajasijoitustoimenpiteisiin ryhdyttäessä. Virolainen totesi, ettei kovin raskaisiin hajasijoitustoimiin ole mahdollista alkaa. Virolaisen mukaan etusijalle olisi asetettava sellaiset laitokset, ”joilla olisi lähitulevaisuudessa lisätilan tarvetta”. Ministeri Virolainen ennusti korkeakoulujen hajasijoitusasiassa palattavan maanpinnalle viimeistään siinä vaiheessa, kun alettaisiin puhua valtion taloudellisista mahdollisuuksista toteuttaa hajasijoituskomitean tekemät ehdotukset. Virolainen korosti korkeakoulujen hajasijoitusratkaisujen olevan vain myötävaikuttamassa aluepolitiikan kehittämisessä. Hänen mukaansa tuotantoelämän rakenteeseen ja sijoittumiseen kohdistuvat ratkaisut olivat aluepolitiikan pääkysymyksiä, ja kehityksen kannalta keskeisiä. Virolainen ei uskonut korkeakouluihin liittyvien hajasijoitusratkaisujen voimaan aluepolitiikan suunnanmuuttajina.¹²¹

Useat ministerit ja kansanedustajat korostivat maakuntavierailuillaan, että hajasijoituskomitean ratkaisumallit ovat vasta ehdotuksia, joista ”lähdetään taistelemaan”. He uskoivat hajasijoituskomitean päätöksistä olevan vielä hyvin pitkä matka siihen, että siirrettäväksi ehdotettu laitos tai virasto on uudessa paikassa. Kansanedustajat ennustivat alueellisia kiistoja niin lääni- kuin maakuntatasollakin. Myös hajasijoituskomitean tekemät asennetutkimukset virastoihin ja laitoksiin osoittivat, ettei siirtoja olisi helppo toteuttaa. Laitosten ja virastojen virkamiehet suhtautuivat siirtoehdotuksiin hyvin nihkeästi. Oman lusikkansa soppaan ehtivät jo hajasijoituskomitean tekemien ehdotusten jälkeen laittaa monet virkamiesjärjestöt, jotka jo tässä vaiheessa toivat esille vaatimuksia, siitä, mitä kaikkea valtion tulisi ”hajasijoituksen uhreille” korvata.¹²²

Myös opetusministeriö vastusti maatalous- ja metsätieteellisen tiedekunnan hajauttamista neljään osaan. Opetusministeriö perusteli kantaansa valtioneuvoston kanslialle antamassaan lausunnossa sillä, että hajauttaminen aiheuttaisi suuria kustannuksia ja

¹²⁰ Karjalainen 23.1.1975.

¹²¹ Karjalainen 21.9.1974.

¹²² HS 2.3.1974.

haittoja alan opiskelijoille ja opettajille.¹²³ Opetusministeriö kannatti kuitenkin maan kaikkien osien tasapuolista kehittämistä. Tähän kuului sen mielestä myös pienten korkeakoulujen kehittäminen. Opetusministeriölle kuuluva korkeakoulukenttä oli laajentunut oleellisesti vuonna 1971, kun kaikki muille ministeriöille kuuluneet korkeakoulut siirrettiin silloin sen alaisuuteen.¹²⁴ Hajasijoituskomitean antama ehdotus koko maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan hajauttamisesta oli opetusministeriön mielestä ehkä kuitenkin liian radikaali. Se kuitenkin kannatti hajasijoituskomitean ehdotusta korkeimman metsäopetuksen siirrosta Joensuuhun.¹²⁵

Neuvoa-antava korkeakouluneuvosto vaati antamassaan lausunnossa tiedekunnan säilyttämistä kokonaisena. Korkeakouluneuvosto kuitenkin kannatti tiedekunnan siirtämistä Helsingin yliopistosta muualle.¹²⁶ Korkeakouluneuvosto ei antanut ehdotusta siitä, mikä olisi sen mukaan sopivin metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen sijaintipaikkakunta. Neuvosto kuitenkin korosti, että koko tiedekunta olisi sijoitettava sellaiselle paikkakunnalle, jonka korkeakoulu olisi monipuolinen ja josta yhteydet muualle olisivat tiiviit. Korkeakouluneuvosto ei siis kannattanut maatalousmetsätieteellisen tiedekunnan siirtämistä johonkin pieneen kehitysalueen korkeakouluun. Korkeakouluneuvosto vaati myös vauhtia hajasijoituskomitean ehdotusten toimeenpanemiseen.¹²⁷

Hajasijoituskomitean loppumietintöön ei oltu tyytyväisiä muualla kuin Joensuussa. Varsinkin Helsingin yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan professorit sekä metsäntutkimuslaitoksen henkilökunta olivat vahvasti metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirtoa vastaan. He pelkäsivät siirron merkitsevän metsäopetuksen tason selkeää laskua. Helsinkiläiset eivät uskoneet Joensuun korkeakoulussa voitavan järjestää korkeatasoista metsäopetusta. Lisäksi monet muut tahot antoivat mietinnöstä lausunnon, jossa metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirtoa ei kannatettu, vaan vaadittiin koko maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan säilyttämistä kokonaisena Helsingissä. Hajasijoituskomitean tekemät ehdotukset herättivät jo tässä vaiheessa vilkasta keskustelua. Hajasijoitustoimisto ei saanut vuonna 1975 aikaan mitään

¹²³ Karjalainen 22.4.1975.

¹²⁴ Autio 1993, 213–214.

¹²⁵ Seppo Kiiskisen haastattelu 5.5.2006.

¹²⁶ Karjalainen 2.10.1975.

¹²⁷ Karjalainen 2.10.1975.

konkreettista, mikä olisi koskenut tarkastelemaani asiaa. Suurin syy asioiden etenemisen pysähtymiseen lienee ollut se, että valtion budjetissa ei ollut vielä minkäänlaisia määrärahoja hajasijoitustoimenpiteiden aloittamiseksi.

3. Puolesta ja vastaan

3.1 Lisää korkeakoulupaikkoja Itä-Suomeen

Opetusministeriö asetti 9.10.1974 Korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen toimikunnan, jonka tehtävänä oli muun muassa selvittää korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen tarve ja yleiset edellytykset sekä tehdä ehdotus korkeakoululaitoksen alueellisessa laajentamisessa noudatettavista periaatteista. Toimikuntaan kuului edustajia opetus- ja valtiovarainministeriöstä sekä maan eri yliopistoista. Puheenjohtajaksi toimikuntaan kutsuttiin Mikko Niemi opetusministeriöstä. Toimikunta jätti valmiin mietintönsä opetusministeriölle 27.2.1976, jossa se otti kantaa myös hajasijoituskomitean ehdotukseen siirtää metsäntutkimuslaitos ja metsäopetus Joensuuhun.¹²⁸ Silloiselle opetusministerille Paavo Väyryselle toimikunta luovutti mietintönsä 23.3.1976.¹²⁹

Mietintöön jätettiin yksi eriävä mielipide, jossa lähes kaikkia toimikunnan tekemiä ehdotuksia pidettiin liian kalliina. Työryhmään Joensuun korkeakoulun edustajana kuulunut Ari Antikainen muisteli tämän työryhmän työskentelyn sujuneen mukavissa merkeissä, ilman suurempia ristiriitoja.¹³⁰ Myös varapuheenjohtajana työryhmässä toiminut opetusministeriön edustaja Seppo Kiiskinen kuvasi työryhmää ”avarakatseiseksi porukaksi, joka pystyi löytämään yksimieliset linjat korkeakoululaitoksen laajentamiselle”. Kiiskisen mukaan työryhmän työhön oli hyvä perustaa korkeakoululaitoksen laajentamisen jatkotoimenpiteet.¹³¹

Toimikunta piti tärkeänä korkeakoululaitoksen alueellisessa kehittämisessä sitä, että korkeakouluissa olisi alueella asuvan väestön ja kouluikäisen väestön osuutta vastaava

¹²⁸ Komiteanmietintö 1976:11, I-VI.

¹²⁹ HS 24.3.1976.

¹³⁰ Ari Antikaisen haastattelu 16.3.2006.

¹³¹ Seppo Kiiskisen haastattelu 5.5.2006.

määrä opiskelupaikkoja maan kaikista korkeakouluista. Toimikunta painotti, että korkeakoulujen koulutusaloittaisessa suunnittelussa olisi otettava huomioon maan eri alueiden elinkeinorakenteen, tuotannollisen kehityksen, työvoimatarpeen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi asettamat vaatimukset. Toimikunnan mukaan keskeistä olisi saada koulutuspaikkoja lisää sellaisiin lääneihin, joissa opiskelumahdollisuudet olivat kaikkein heikoimmat. Lisäksi toimikunta piti tärkeänä suunnata alueellisen laajentamisen toimenpiteet siten, että niiden avulla parannettaisiin pienien laajentumis- ja käynnistymisvaiheessa olevien korkeakouluyksiköiden toimintaedellytyksiä.¹³² Arvioituaan koulutuksen kysyntää ja koulutetun työvoiman tarvetta maan eri osissa, toimikunta katsoi, että korkeakoulutus oli liikaa keskittynyt Etelä-Suomeen, erityisesti pääkaupunkiin. Toimikunta vaatikin sen vahvistamista maan muissa osissa.¹³³

Toimikunta ehdotti muun muassa Itä-Suomen korkeakouluyksiköiden laajentamista siten, että kyseisen alueen korkeakoulupaikkojen osuus vastaisi 20 % maan kaikista korkeakoulupaikoista, kun se mietinnön tekovaiheessa vuonna 1975 oli noin 4,1 %. Koska Itä-Suomen kaikkia läänejä pidettiin korkeakoulutuksen vajaa-alueina ja niiden korkeakouluyksiköt olivat uusia ja kasvuvaiheessa olevia, toimikunta piti tärkeänä kyseisen alueen kaikkien korkeakouluyksiköiden kehittämistä. Toimikunnan mielestä Itä-Suomen alueelta puuttui varsinkin yhteiskuntatieteellistä ja luonnontieteellistä koulutusta.¹³⁴

Vaikka Korkeakoulutuksen alueellisen laajentamisen toimikunta selvitti työssään pääosin yleisiä edellytyksiä korkeakouluverkoston laajentamiseen, se otti mietinnössään kantaa myös joihinkin korkeakoululaitoksen alueellisen kehittämisen hankkeisiin. Näihin kuului myös hajasijoituskomitean antamat ehdotukset metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtämisestä Joensuuhun. Toimikunta kannatti kyseisen ehdotuksen toteuttamista, koska sen ajateltiin lisäävän ratkaisevasti Itä-Suomen korkeakoululaitoksen luonnontieteellistä koulutus- ja tutkimuskapasiteettia. Toimikunta arveli siirron merkitsevän noin 150 luonnontieteellisen pääalan aloituspaikan lisäystä Itä-Suomessa. Toimikunta katsoi metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtohanketta puoltavan erityisesti alueen elinkeinorakenteeseen ja sen kehitykseen sekä työvoimatarpeeseen

¹³² Komiteanmietintö 1976:11, 93.

¹³³ Eskola 2002, 334.

¹³⁴ Komiteanmietintö 1976:11, 94, 98.

liittyvät näkökohdat. Toimikunta uskoi myös muun Joensuun korkeakoulun luonnontieteellisen koulutuksen vahvistumisen 1970-luvun alussa parantavan sen edellytyksiä metsätieteellisen sijoituspaikkana.¹³⁵

Sekä Helsingin Sanomissa että Karjalaisessa kerrottiin lyhyesti toimikunnan tekemistä ehdotuksista, joihin kuului myös pienten korkeakoulujen kehittäminen monipuolisemmaksi. Molemmissa lehdissä mainittiin myös siitä, että toimikunta antaa tukensa metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirtämiselle Joensuuhun.¹³⁶ Joensuun yliopiston rehtori Heikki Kirkinen kertoi Karjalan Maassa pitävänsä toimikunnan mietintöä asiallisena ja edistyksellisenä. Kirkinen ei kuitenkaan erikseen maininnut mitään metsäopetuksen siirtämisestä, vaan pohti lähinnä Itä-Suomen korkeakoulujen kehittämistavoitteita yleisemmällä tasolla.¹³⁷

Lisäksi monet muut kommentoivat lehdissä Korkeakoulutuksen alueellisen laajentamisen toimikunnan tekemiä ehdotuksia, mutta mitkään näistä kirjoituksista eivät erikseen käsitelleet metsäopetusta. Ne käsitelivät lähinnä sitä, millaisia suunnitelmia toimikunta esitti korkeakoululaitoksen alueelliseksi laajentamiseksi, ja miten se ehdotti korkeakoulupaikkojen lisäyksen tapahtuvan. Metsäopetus-asia oli mietinnössä sivuroolissa. Ari Antikainen kertoi haastattelussa työryhmän mietinnön kuitenkin antaneen puitteet ja mahdollisuudet metsäopetuksen suunnittelun jatkamiselle.¹³⁸

Joensuun korkeakoulun hallitus antoi lausunnon Korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen toimikunnan tekemästä mietinnöstä. Lausunnon mukaan Joensuun korkeakoulu oli kokonaisuudessaan tyytyväinen toimikunnan antamiin ehdotuksiin korkeakoululaitoksen alueellisesta suunnittelusta. Hallitus painotti lausunnossaan metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirron olevan Joensuulle tärkeitä nimenomaan aluepoliittisista syistä.¹³⁹ Joensuun korkeakoulun hallituskin keskittyi lausunnossaan yleisesti korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelmiin. Se ei sen enempää käsitellyt metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirtoa.

¹³⁵ Komiteanmietintö 1976:11, 99.

¹³⁶ HS 24.3.1976; Karjalainen 24.3.1976; Karjalainen 25.3.1976.

¹³⁷ KM 28.4.1976.

¹³⁸ Ari Antikaisen haastattelu 16.3.2006.

¹³⁹ Hallituksen pöytäkirja 1976/II, hallituksen kokous 10.6.1976, asiakohta 56, liite 12, JoYa.

Marraskuussa 1976 Karjalaisessa ilmestyneessä artikkelissa Heikki Kirkinen vaati hajasijoitustoimistolta nopeampaa toimintaa, jotta metsäopetus voitaisiin aloittaa Joensuussa. Kirkisen pelkona oli se, että mikäli jonkinlaista edistystä ei tapahtuisi, korkeakoulu ei voisi täyttää sille asetettuja tavoitteita Itä-Suomen elinkeinoelämän kehittämisessä. Kirkisen mielestä metsäopetus ja –tutkimus tulisi aloittaa mahdollisimman nopeasti vaikka Helsingissä sijaitsevien yksiköiden rinnalla. Rehtori Kirkinen piti metsäopetuksen aloittamista tärkeimpänä Joensuun korkeakoulun opetuksen monipuolistamisen tavoitteista.¹⁴⁰

Vuoden 1976 aikana hajasijoitusta järjestävä toimisto antoi valtioneuvostolle pienissä erissä ehdotuksiaan eri laitosten ja virastojen siirtämisestä Helsingin ulkopuolelle. Metsäopetusta ja – tutkimusta koskeva ehdotus ei vielä tässä vaiheessa kuitenkaan edennyt hallituksen käsittelyyn. Vuoden 1977 alussa eduskunta päätti parin ensimmäisen valtion virastojen ja laitosten siirrosta. Nämä olivat rahapajan siirtäminen Rovaniemelle ja säteilyturvallisuuksilaitoksen siirto Hämeenlinnaan. Tällä uskottiin olevan suuri merkitys hajasijoitustoimenpiteiden jatkamiselle ja toteutumiselle. Jo tässä vaiheessa toinen valtiovarainministeri Jouko Loikkanen kuitenkin kertoi Karjalaiselle antamassaan haastattelussa uskovansa, ettei metsäntutkimuslaitosta tulla siirtämään Joensuuhun, vaikkakaan minkäänlaista päätöstä asiasta ei ollut vielä tehty.¹⁴¹ Myös kauppa- ja teollisuusministeri Arne Berner sanoi Joensuussa vieraillessaan, että koko metsäntutkimuslaitos tuskin tulisi siirtymään pois Helsingistä. Hän uskoi kuitenkin, että joku osa siitä tulitaisiin sijoittamaan Helsingin ulkopuolelle.¹⁴²

Opetusministeri Marjatta Väänänen ja maa- ja metsätalousministeriksi vuonna 1975 siirtynyt Johannes Virolainen pitivät metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtoa yhtenä vaikeimmista hajasijoitettavaksi esitetyistä kohteista. Ministerit olivatkin Joensuussa vieraillessaan sitä mieltä, että metsäopetuksen antaminen tulisi aloittaa Joensuussa vähitellen. Virolaisen mukaan myös metsäntutkimuslaitoksella voisi olla jonkinlainen toimipiste Pohjois-Karjalassa, koko laitoksen siirtymiseen hänkään ei uskonut.¹⁴³ Hajasijoitusta järjestävä toimisto asetti tavoitteekseen tuoda kaikki

¹⁴⁰ HS 20.11.1976.

¹⁴¹ Karjalainen 22.1.1977.

¹⁴² Karjalainen 23.1.1977

¹⁴³ Karjalainen 22.2.1977.

ehdotukset laitosten ja virastojen siirtämisestä valtioneuvoston käsiteltäväksi vuoden 1977 aikana, jonka jälkeen ne aikanaan tulisivat valtion budjetin yhteydessä käsiteltäviksi.¹⁴⁴

Hajasijoitustoimisto ei kuitenkaan päässyt tavoitteeseensa. Hajasijoituspäätöksiä tehtiin vuoden 1977 aikana muutaman laitoksen ja viraston kohdalla, mutta näistä mikään ei koskettanut Joensuuta. Toinen valtiovarainministeri Esko Rekola piti hajasijoituskomitean ehdotusten toteuttamisen suurimpana hidasteena valtiontalouden vaikeuksia ja hajasijoitettavaksi ehdotettujen virastojen ja laitosten taholta esitettyjä kielteisiä lausuntoja.¹⁴⁵ Pohjois-Karjalasta lähetettiin valtioneuvostolle monia vetoomuskirjeitä vuoden 1977 ja vuoden 1978 aikana, jotta metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirrosta Joensuuhun tehtäisiin päätös. Kirjeissä perusteltiin Joensuun soveltuvuutta muun muassa korkeakoulun laajapohjaisella luonnontieteellisellä opetuksella sekä Pohjois-Karjalan suurilla ja monipuolisilla metsäalueilla. Varsinkin Pohjois-Karjalan maakuntaliitto oli tässä hyvin aktiivinen.¹⁴⁶ Kirjelmien varsinainen hyöty asian nopeuttamiseksi jäi kuitenkin vähäiseksi.

3.2. Kalliit kustannukset

3.2.1 Uuden työryhmän asettaminen

Opetusministeriö asetti metsäopetuksen mahdollista siirtoa selvittävän työryhmän valtiovarainministeriön pyynnöstä 15.6.1977. Kyseinen työryhmä selvitti mahdollisen siirron kokonaiskustannuksia ja Joensuun korkeakoulun mahdollisuuksia ottaa vastaan uusi opetusala ja metsäntutkimuslaitos. Opetusministeriö täydensi 12.8.1977 toimikunnan tehtävää siten, että sen tuli myös tutkia, miten metsäalan ruotsinkielinen korkeakouluopetus olisi järjestettävissä siinä tapauksessa, että opetusta siirrettäisiin Helsingin yliopistosta Joensuun korkeakouluun.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Karjalainen 22.1.1977.

¹⁴⁵ Karjalainen 30.11.1977.

¹⁴⁶ Karjalainen 23.4.1977; KM 7.5.1977, 6.9.1977; Pohjois-Karjalan maakuntaliiton pöytäkirjat 1977, hallituksen kokous 14.1.1977, liite 6, JoMa; Pohjois-Karjalan maakuntaliiton pöytäkirjat 1978, hallituksen kokous 12.1.1978, liite 13, JoMa.

¹⁴⁷ Komiteanmietintö 1978:41, alkusivut.

Lisäksi opetusministeriö täsmensi työryhmän tehtävää 2.5.1978 siten, että selvityksessä olisi otettava huomioon myös se mahdollisuus, että metsäntutkimuslaitoksen ja korkeimman metsäopetuksen siirtoa ei kytkettäisi toisiinsa, vaan vain toinen niistä voitaisiin myös siirtää. Työryhmä kuuli asiantuntijoina metsäntutkimuslaitosta ja 16.3.1977 asetettua Itä-Suomen korkeakoulutustoimikuntaa. Työryhmän keskeisenä lähtökohtana tarkastelussa oli se, että metsäopetuksen taso ei saisi laskea siirrosta huolimatta.¹⁴⁸ Työryhmä vieraili vuoden 1978 alussa selvityksiä tehdessään myös Joensuussa, jolloin se kuuli pohjoiskarjalaisten näkemyksiä opetuksen mahdollisen siirron toteuttamisesta.¹⁴⁹ Toimikunnan ei ollut tarkoitus mietinnössään ottaa kantaa itse koulutuksen siirtoon eikä kytkeä esityksiään ja selvityksiään yleiseen aluepolitiikkaan tai korkeakoululaitoksen alueelliseen laajentamiseen.

Työryhmän puheenjohtajana toimi opetusministeriöstä toimistopäällikkö Seppo Kiiskinen ja jäsenenä Helsingin yliopistosta professorit Päiviö Riihinen ja Aarne Nyysönen, joka erosi työryhmän jäsenyydestä 3.10.1977. Nyysösen tilalle valittiin professori Matti Keltinkangas Helsingin yliopistosta. Opetusministeriö kutsui jäseneksi myös Helsingin yliopiston professorin Bror-Anton Granvikin sen jälkeen, kun opetusministeriö antoi työryhmän tehtäväksi selvittää ruotsinkielisen metsäopetuksen asema mahdollisen siirron toteutuessa. Joensuun korkeakoulusta työryhmän jäsenenä olivat apulaisprofessori Jorma Tahvanainen ja vt. apulaisprofessori Ari Antikainen. Lisäksi opetusministeriön edustajana työryhmässä oli mukana toimistoinsinööri Pekka Pelkonen. Työryhmän sihteeriksi opetusministeriö määräsi esittelijä Ari Saarisen ja vt. hallitussihteeri Rauno Anttilan opetusministeriöstä. Saarisen erottua jäsenyydestä opetusministeriö nimesi hänen tilalleen suunnittelija Väinö Jääskeläisen 15.2.1978.¹⁵⁰

Työryhmän oli tarkoitus saada selvitys valmiiksi kesäkuun puolivälissä 1978. Se sai kuitenkin lisäaikaa muutamia viikkoja, jotta se ehti perehtyä kunnolla työskentelyn aikana annettuihin lisätehtäviin.¹⁵¹ Työryhmä sai lopullisen mietintönsä valmiiksi vasta syyskuun lopulla 1978.¹⁵² Se ei ollut mietintöön kirjaamissa asioissa yksimielinen, vaan siihen jätettiin useita eriäviä mielipiteitä. Helsingin Sanomissa kirjoitettiin komitean

¹⁴⁸ Komiteanmietintö 1978:41, alkusivut, 60.

¹⁴⁹ KM 25.1.1978.

¹⁵⁰ Komiteanmietintö 1978:41, alkusivut.

¹⁵¹ Karjalainen 16.6.1978.

¹⁵² Karjalainen 29.9.1978.

työskentelyn sujuneen varsin riitaisissa merkeissä, vaikkakin lehden mukaan opetusministeriö yritti sitä peitellä. Väitettään lehti perusteli sillä, että opetusministeriö ei komitean mietinnöstä antamassaan tiedotteessa maininnut sanallakaan mietintöön liitetystä eriävistä mielipiteistä.¹⁵³ Myös Joensuun edustajana työryhmässä mukana ollut Ari Antikainen muisteli työryhmän työskentelyn olleen hyvin raskasta erimielisyyksien vuoksi.¹⁵⁴ Työryhmän puheenjohtajana toiminut Seppo Kiiskinen opetusministeriöstä kuvasi työskentelyn olleen erimielisyyksistä huolimatta mielenkiintoista ja ”hyvää koulutusta”.¹⁵⁵

3.2.2 Siirtoon liittyviä ongelmia

Työryhmä selvitti Helsingin yliopistoon kuuluvan metsäkirjaston asemaa mahdollisen siirron yhteydessä. Metsätieteellisen tiedekunnan kirjastosta oli tullut valtioneuvoston päätöksellä 26.5.1977 metsätieteiden keskuskirjasto. Keskuskirjastona metsäkirjaston tehtävänä oli muun muassa metsäkirjallisuuden kokoelmien kartuttaminen ja asettaminen alan tutkijoiden, opettajien ja muiden kirjallisuuden tarvitsijoiden käyttöön mahdollisimman monipuolisena. Suomen Metsätieteellisen Seuran kokoelmat löytyivät myös metsäkirjastosta ja olivat kaikkien käytettävissä.¹⁵⁶

Työryhmän arvion mukaan metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirron yhteydessä noin puolet kirjaston käyttäjistä eli metsätieteellisen tiedekunnan opettajat ja oppilaat sekä metsäntutkimuslaitoksen tutkijat siirtyisivät Joensuuhun. Ongelmana työryhmä piti sitä, että silti varsin merkittävä osa kirjaston käyttäjistä jäisi edelleen Helsinkiin. Työryhmän mukaan näiden kirjastopalvelujen saanti vaikeutuisi oleellisesti, mikäli kirjasto siirtyisi Joensuuhun. Metsäkirjastoa käytti yliopiston ja metsäntutkimuslaitoksen henkilökunnan lisäksi suuri joukko eri tutkimuslaitoksissa ja muissa korkeakouluissa työskenteleviä metsätieteellistä kirjallisuutta tarvitsevia tutkijoita, opettajia ja hallintoviranomaisia.¹⁵⁷

¹⁵³ HS 6.10.1978.

¹⁵⁴ Ari Antikaisen haastattelu 16.3.2006.

¹⁵⁵ Seppo Kiiskisen haastattelu 5.5.2006.

¹⁵⁶ Komiteanmietintö 1978:41, 18, Autio 1993, 304.

¹⁵⁷ Komiteanmietintö 1978:41, 18–19.

Työryhmä epäili mietinnössään metsäkirjaston mahdollisuuksia hoitaa Joensuusta käsin keskuskirjastolle kuuluvat tehtävät. Ratkaisevana se piti sitä, millaisen päätöksen Suomen Metsätieteellinen Seura tekisi kokoelmiensa siirron suhteen. Jos seura tekisi päätöksen kokoelmien jäämisestä Helsinkiin, olisi työryhmän selvityksen mukaan syntyvän aukon paikkaaminen Joensuussa kallista ja jälkikäteen monissa tapauksissa myös mahdotonta. Työryhmä piti tärkeänä metsäkirjaston säilyttämistä kokonaisuena. Helsingissä metsätieteen opiskelijoilla oli käytössään 104 erityisesti heille varattua asuntoa. Työryhmä piti ehdottomana lähtökohtana, että mikäli metsäopetus siirretään Joensuuhun, opiskelijoille on turvattava vastaavat asunto-olosuhteet ja Joensuuhun rakennettava vastaava määrä opiskelija-asuntoja.¹⁵⁸

Eräänä ongelmana työryhmä piti ruotsinkielisen metsäopetuksen asemaa, jos ehdotus metsäopetuksen siirtämisestä Joensuuhun toteutettaisiin. Kaksikielisessä Helsingin yliopistossa metsäopetusta annettiin myös ruotsinkielellä.¹⁵⁹ Helsingin yliopistossa oli erikseen kiintiöt ruotsinkielisille opiskelijoille kaikissa tiedekunnissa. Kiintiöt vaihtelivat aloittain 5-15 prosenttiin kaikista sisään otetuista. Kiintiöillä pyrittiin turvaamaan ruotsinkielisten opiskelijoiden vähimmäismäärä. Ruotsinkielisillä alueilla oli pulaa usean eri alan virkamiehistä.¹⁶⁰

Maatalous-metsätieteellisellä tiedekunnalla oli Helsingissä kaksi ruotsinkielistä professuuria, joista toinen metsäaineissa. Mietinnössään työryhmä toi esille pelon ruotsinkielisen metsäopetuksen taantumisesta, mikäli siirto yksikieliseen Joensuun korkeakouluun toteutuisi. Työryhmä uskoi tällöin ruotsinkielisten metsäopiskelijoiden määrän vähenevän tuntuvasti, mistä seurauksena olisi pula tarvittavista ruotsinkielisistä metsähoitajista. Ruotsinkielisen koulutuksen järjestämistä työryhmä esitti selvitettäväksi siten, että siirron toteutuessa tutkittaisiin mahdollisuudet siihen, voisivatko ruotsinkieliset suorittaa opiskelun alkuosan (perusaineet ja yleisaineet) Helsingissä, jonne myös ruotsinkielinen metsäalan professuuri tässä tapauksessa jäisi. Työryhmän mietinnön mukaan olisi tutkittava myös opintojen loppuosan (syventävät opinnot) ja jatko-opintojen suorittamismahdollisuudet Helsingissä tai vaihtoehtoisesti Ruotsissa.¹⁶¹

¹⁵⁸ Komiteanmietintö 1978:41, 19–21.

¹⁵⁹ Komiteanmietintö 1978:41, 21.

¹⁶⁰ HS 4.3.1978.

¹⁶¹ Komiteanmietintö 1978:41, 21–23.

Työryhmään kuulunut Helsingin yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan ruotsinkielisen professuurin haltija Bror-Anton Granvik jätti mietintöön eriävän mielipiteen liittyen ruotsinkielisen opetuksen järjestämiseen. Granvikin mukaan työryhmä ei ottanut tarpeeksi selvästi kantaa ruotsinkielisen opetuksen järjestämiseen mahdollisen siirron toteutuessa. Työryhmä totesi, että ”mikäli metsäopetus siirtyy kokonaisuudessaan, ruotsinkielinen virka lakkautetaan Helsingin yliopistossa ja se voidaan perustaa joko ruotsin- tai suomenkielisenä Joensuun korkeakouluun”. Granvikin mukaan työryhmän enemmistö oli alue- ja korkeakoulupoliittisista syistä valmis hävittämään vähemmistölle kielijärjestelyissä myönnetyn oikeuden.¹⁶²

Granvik ei kannattanut työryhmän esitystä siitä, että siirron toteutuessa ruotsinkieliset suorittaisivat osan opinnoista Joensuussa ja osan Helsingissä tai Ruotsissa. Granvik pitikin työryhmän esitystä ruotsinkielisten opintojen järjestämisestä siirron toteutuessa ”kielivähemmistön diskriminointina”. Granvik pelkäsi siirrolla olevan kohtalokkaita seurauksia ruotsinkielisille metsäalan opiskelijoille, jotka joutuisivat siirron mukana vieraaseen, yksikieliseen ympäristöön. Helsingissä ruotsinkieliset metsäopiskelijat pystyivät käyttämään hyväksi myös muiden tiedekuntien ruotsinkielistä opetusta perusaineissa.¹⁶³

Granvikin mukaan ruotsinkielisten opiskelijoiden irrottaminen tiedekunnan yhteydestä ja ennen kaikkea heidän luonnollisesta ympäristöstään saisi aikaan ruotsinkielisten opiskelijoiden eristämisen, jolla olisi vaikutusta heidän opiskelumotivaatioonsa ja opintomenestykseen. Granvik uskoi monen metsäalalle aikovan ruotsinkielisen nuoren hakevan muuhun oppilaitokseen, jos metsäopetus siirrettäisiin Helsingistä Joensuuhun. Granvik oli sitä mieltä, että ruotsinkielisten korkeakouluopetuksen tarpeet voitaisiin tyydyttää kunnolla vain siinä tapauksessa, että korkein metsäopetus jäisi kokonaan Helsinkiin.¹⁶⁴

¹⁶² Komiteanmietintö 1978:41, 65–66.

¹⁶³ Komiteanmietintö 1978:41, 66–68.

¹⁶⁴ Komiteanmietintö 1978:41, 66–68.

3.2.3 Opetuksen ja tutkimuksen toteuttamismahdollisuudet Joensuussa

Työryhmän lähtökohtana oli se, että mahdollisen siirron toteutuessa metsäopetuksen opettajat joko siirtyisivät Helsingistä Joensuuhun tai sinne perustettaisiin vastaavat virat ja toimet, jolloin tutkintoaineiden opetuksessa ei tapahtuisi muutoksia. Työryhmän selvityksen mukaan perusaineiden (esimerkiksi biologia, fysiikka, matematiikka ja tilastotiede) ja yleisaineiden (esimerkiksi kielet) osalta Joensuun korkeakoulun silloiset oppiaineet olisivat jokseenkin riittävät ja näissä opetus voitaisiin järjestää työryhmän selvityksen mukaan pääosin sivutoimisena kurssi- ja dosenttimäärärahojen puitteissa. Ongelmana työryhmä piti sitä, että suurin osa näistä sivutoimisista opettajista joutuisi ainakin aluksi käymään opettamassa Helsingistä, koska Joensuusta vain osalle oppiaineista löytyisi opettaja. Työryhmän mukaan metsäntutkimuslaitoksen siirtyminen Joensuuhun helpottaisi tätä ongelmaa, koska useat Helsingin yliopiston sivutoimisista opettajista työskentelivät metsäntutkimuslaitoksella.¹⁶⁵

Työryhmä tutki myös metsäopetukseen liittyvien harjoittelujen toteuttamismahdollisuuksia Joensuussa. Helsingissä niistä pääosa suoritettiin yliopiston omalla metsäasemalla Hyytiälässä. Työryhmä tuli selvityksessään siihen tulokseen, että siirron jälkeenkin metsäopetuksen pääasiallisena maasto-opetus- ja harjoittelupaikkana olisi tarkoituksenmukaisinta käyttää Hyytiälän tutkimusasemaa.¹⁶⁶ Matkaa Joensuusta Hyytiälään kertyisi 380 kilometriä, mikä olisi reilut 150 kilometriä enemmän kuin Helsingistä Hyytiälään. Työryhmä kannatti Hyytiälän käyttämistä harjoittelupaikkana ainakin opetuksen alkuaikoina, jos siirto toteutettaisiin.¹⁶⁷ Työryhmän tekemän selvityksen mukaan Joensuun korkeakoulun Mekrijärven tutkimusasemaa (80 km itään Joensuusta) ja valtion omistamaa Onkamon metsäkoulua (40 km Joensuusta) sekä joitakin muita Itä-Suomessa sijaitsevia kohteita voitaisiin käyttää joidenkin harjoittelujen ja käytännön kurssien yhteydessä, mikäli niitä laajennettaisiin ja varustetasoa kehitettäisiin.¹⁶⁸

Metsäopetuksen mahdollista siirtoa Joensuuhun selvittävä työryhmä tutki Joensuun korkeakoulun edellytyksiä järjestää sopivat tilat korkeimmalle metsäopetukselle.

¹⁶⁵ Komiteanmietintö 1978:41, 24–28.

¹⁶⁶ Komiteanmietintö 1978:41, 30.

¹⁶⁷ Karjalainen 29.9.1978.

¹⁶⁸ Komiteanmietintö 1978:41, 30–32.

Työryhmä lähti siitä olettamuksesta, että metsäopetukselle rakennettaisiin korkeakoulun yhteyteen uudet tilat. Työryhmän selvityksen mukaan olisi kuitenkin mahdollista ja tarkoituksenmukaista käyttää joitakin tiloja yhdessä lähinnä biotieteiden, kemian, fysiikan ja matematiikan osastojen kanssa.¹⁶⁹ Tällaisina tiloina työryhmä piti laskentakeskusta, kielistudiota, joitakin laboratorioita sekä osittain myös kirjastoa. Lisäksi työryhmä oli sitä mieltä, että ainakin ruokala ja opintososiaaliset tilat voisivat olla yhteisiä.¹⁷⁰

Työryhmä piti hyvin tärkeänä asiana myös jatko-opintojen turvaamista, millä tarkoitettiin lähinnä liseniaatti- ja väitöskirjojen ohjausta. Useat liseniaattityötä ja väitöskirjaa tekevästä työskentelivästä metsäntutkimuslaitoksessa. Työryhmän mukaan tämän yhteistyön jatkumisen takaisi parhaiten metsäntutkimuslaitoksen siirtyminen metsäopetuksen mukana Joensuuhun. Ongelmana työryhmä piti sitä, että monien muissa Helsingissä sijaitsevilla tutkimuslaitoksissa työskentelevien jatko-opiskelijoiden ohjaus vaikeutuisi, jos ohjaajat siirtyisivät Helsingistä noin 450 kilometrin päässä olevaan Joensuuhun. Työryhmä pelkäsikin muiden alan tutkimuslaitosten kanssa tehtävän yhteistyön ja yhteisten tutkimusprojektien vähenevän siirron toteutuessa. Työryhmä katsoi, että metsäopetuksen siirtyessä, mutta metsäntutkimuslaitoksen jäädessä Helsinkiin, olisi tärkeää perustaa Joensuuhun kuitenkin riittävän suuri ja toimintakykyinen metsäntutkimusaseman tutkimusyksikkö.¹⁷¹ Työryhmä uskoi metsäntutkimusaseman perustamisen Joensuuhun vähentävän haittoja ja kustannuksia, joita opetuksen ja tutkimuksen sijainti eri paikkakunnilla aiheuttaisi.¹⁷²

Työryhmä arvioi mietinnössään myös kustannuksia, joita metsäopetuksen siirtäminen Helsingistä Joensuuhun aiheuttaisi. Mietinnön mukaan kertaluontoisia kustannuksia olisivat rakentamisen lisäksi muuttokustannukset, kuten muuton suunnittelu ja organisointi, kaluston kuljettaminen, siirtymävaiheen päällekkäistoiminta ja henkilökunnan vaihtuvuudesta aiheutuvat kustannukset. Lisäksi kertaluontoisiin kustannuksiin työryhmä katsoi kuuluvan mahdollisesti hajasijoitettavalle henkilökunnalle maksettavat korvaukset, kuten muuttoraha, henkilökunnan tavaroiden kuljetus, vapaat tutustumismatkat sekä henkilökunnan asuntojärjestelyistä aiheutuvat kustannukset. Metsäopetuksen tilojen rakentamisen työryhmä arvioi maksavan silloista rahaa noin 21 -

¹⁶⁹ Komiteanmietintö 1978:41, 35–37.

¹⁷⁰ Karjalainen 29.9.1978.

¹⁷¹ Komiteanmietintö 1978:41, 36–37.

¹⁷² KM 30.9.1978.

23 miljoonaa markkaa. Muihin kertaluontoisiin menoihin työryhmä arvioi menevän valtiolta noin miljoona markkaa. Työryhmä ei laskenut mahdollisen metsäntutkimuslaitoksen rakentamisesta aiheutuneita kustannuksia. Työryhmän mukaan metsäopetukseen liittyvät rakennuskustannukset pienenisivät metsäntutkimuslaitoksen siirtyessä, koska tällöin metsäopetus ja metsäntutkimuslaitos voisivat käyttää jonkin verran samoja tiloja.¹⁷³

Toisen kustannusryhmän muodostaisivat työryhmän mietinnön mukaan jatkuvat kustannukset, joista huomattavimmat menot aiheutuisivat uusista viroista ja toimista. Tämä merkitsisi työryhmän laskelmien mukaan noin 1,4 miljoonan markan vuosikustannuksia. Metsäopetuksesta aiheutuvien kustannuksien ajateltiin tulevan siitä, että suuri osa ulkopuolisista opettajista tulisi Helsingin seudulta sijaitsevista tutkimuslaitoksista, jolloin heille olisi maksettava matka- ja päivärahakorvauksia normaalin palkkion lisäksi. Metsäntutkimuslaitoksen siirtyminen Joensuuhun metsäopetuksen mukana vähentäisi työryhmän mukaan näitä kustannuksia merkittävästi, koska monet metsäpuolen opettajat työskentelivät juuri kyseisessä laitoksessa. Työryhmä arvioi jatkuvien opetushallintoon liittyvien lisäkustannuksien olevan yhteensä noin 1,7 miljoona markkaa vuodessa.¹⁷⁴

Työryhmä korosti mietinnössään, että metsäopetuksen siirrosta muiden kuin rahallisten tekijöiden arvioiminen on vaikeaa. Näillä se tarkoitti lähinnä ruotsinkieliseen opetukseen liittyviä ongelmia ja yhteyksien katkeamisen seurauksia. Työryhmä mainitsi myös mietinnössään vaikeudesta arvioida rahallisesti siirtoa puoltavia korkeakoulu- ja aluepoliittisia tekijöitä. Työryhmän mietinnön mukaan mahdollisen siirtymän aikataulu riippuisi lähinnä uusien tilojen rakentamisesta. Työryhmän käsityksen mukaan rakennussuunnittelu tulisi aloittaa vuonna 1980 ja itse rakentaminen vuonna 1982, jolloin niiden arvioitiin valmistuvan vuoden 1984 kesän alussa. Työryhmän arvion mukaan opetus voisi siis alkaa syksyllä 1984.¹⁷⁵

Ari Antikaisen muisteli työryhmän viimeisessä kokouksessa syntyneen ensimmäisen kerran ajatus toisen metsäopetusyksikön perustamisesta Joensuuhun, jolloin pääosa

¹⁷³ Komiteanmietintö 1978:41, 54–57, 61.

¹⁷⁴ Komiteanmietintö 1978:41, 57.

¹⁷⁵ Komiteanmietintö 1978:41, 58, 61.

opetuksesta jäisi Helsinkiin. Tosin jo tätä ennen tällainen mahdollisuus oli ohimennen joskus mainittu. Antikainen piti tätä ajatusta kyseisen työryhmän tärkeimpänä ehdotuksena, vaikka sitä ei kirjattukaan mietintöön. Joensuussa tähän ehdotukseen suhtauduttiin epäillen. Antikainen kertoi Pohjois-Karjalan maakuntaliiton puheenjohtajan Osmo Kuivalaisen käskeneen hänen muuttaa kokonaan pois kaupungista, kun hän tuollaisen ehdotuksen työryhmässä hyväksyi.¹⁷⁶ Myös työryhmässä mukana ollut Jorma Tahvanainen kertoi työryhmän työskentelyn aikana tulleen selväksi, että metsäopetuksen kokonaissiirto Joensuuhun ei olisi mahdollista.¹⁷⁷

3.2.4 Tyytymättömyyttä puolin ja toisin

Työryhmän tekemään mietintöön jättivät eriävän mielipiteen Joensuun korkeakoulun professorit Ari Antikainen ja Jorma Tahvanainen. Heidän mielestään työryhmän selvitys korosti liikaa siirrosta aiheutuneita ongelmia, kun taas siirrosta aiheutuvat hyödyt unohdettiin kokonaan. He toivat eriävässä mielipiteessään esiin sen, miten metsäopetus ja metsäntutkimuslaitos hyödyttäisivät monin tavoin maa- ja metsätalousvaltaista Itä-Suomea. Antikaisen ja Tahvanaisen mukaan siirto Joensuuhun edistäisi Itä-Suomen taloudellista ja väestöllistä kehitystä, koska monet opiskelijat jäisivät opiskelujensa jälkeen korkeakoulun vaikutusalueelle, mikä merkitsisi koulutetun työvoiman kasvua ja sitä kautta myös työvoiman kysynnän elpymistä.¹⁷⁸

Antikainen ja Tahvanainen korostivat kirjoituksessaan Joensuun korkeakoulun kehittyvän ja laajenevan lähivuosina, jolloin myös metsäopetuksen vastaanottoedellytykset paranisivat. Heidän mielestä työryhmän selvitys perustui liikaa Joensuun korkeakoulun sen hetkisiin vastaanottoedellytyksiin, eikä suuntautunut riittävästi tulevaisuuteen. Antikaisen ja Tahvanaisen mukaan työryhmän selvityksessä olisi täytynyt todeta se, että mikäli metsäopetus siirretään Joensuuhun, on odotettavissa Itä-Suomen korkeakoulutusalueelle sijoittuvien osuuden kasvavan ja Helsingin seudulle sijoittuvien osuuden vähenevän. Antikainen ja Tahvanainen pitivät juuri tätä näkökulmaa

¹⁷⁶ Ari Antikaisen haastattelu 30.5.2001, 16.3.2006.

¹⁷⁷ Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

¹⁷⁸ Komiteamietintö 1978:41, 63.

aluepoliittisista syistä hyvin tärkeänä.¹⁷⁹ Joensuun korkeakoulun edustajien mielipiteen taustalla on nähtävissä Korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen toimikunnan mietinnön ehdotukset korkeakoulupaikkojen lisäämisestä kehitysalueiden korkeakouluihin.

Myös Helsingin yliopiston professorit Matti Keltikangas, Päiviö Riihinen ja Bror-Anton Granvik jättivät yhdessä työryhmän mietintöön eriävän mielipiteen, jonka pituus oli lähes 19 sivua. Heidän mukaansa mietinnössä jätettiin mainitsematta monia mahdollisesta siirrosta aiheutuvia haittoja. Helsingin yliopiston edustajat eivät olleet myöskään tyytyväisiä kustannusarvioihin, vaan pitivät niitä epärealistisen pieninä. He arvioivat omissa laskelmissaan todellisten metsäopetuksen siirrosta Joensuuhun aiheutuvien kustannusten olevan paljon suuremmat kuin mitä työryhmän tekemät arviot näyttivät.¹⁸⁰

Helsingin yliopiston edustajat arvioivat siirrosta aiheutuvien kustannusten olevan noin 100 miljoonaa markkaa, mikä oli lähes 80 miljoonaa enemmän kuin mietintöön kirjattu virallinen kustannusarvio.¹⁸¹ Helsingin edustajien tekemä kustannusarvio oli heidän eriävän mielipiteensä yhteydessä mietinnön loppuosassa. Helsingin yliopiston professorien mielestä kustannusarviot esitettiin mietinnössä tavalla, jonka toivottiin vaikuttavan siirtopäätökseen myönteisesti.¹⁸²

Keltikankaan, Riihisen ja Granvikin mukaan työryhmän työskentely oli epämielikästä, koska pienistäkin asioista jouduttiin äänestämään, jolloin asetelmana olivat Helsingin yliopiston edustajat vastaan Joensuun korkeakoulun ja opetusministeriön edustajat. Helsingin yliopiston professorien mielestä mietintöön kirjattiin monia asioita, jotka olivat vailla todellisuus pohjaa. Heidän mukaansa mietintö oli kokonaisuudessaan hyvin pintapuolinen, kiireessä tehty selvitys. He korostivat Joensuun korkeakoulun edustajien toimineen aivan liikaa aluepolitiikan ja Joensuun korkeakoulun kehittämisen näkökulmasta, vaikka muodollisesti maakuntapolitiikka jätettiin tehtävänannon ulkopuolelle.¹⁸³

¹⁷⁹ Komiteamietintö 1978:41, 63–64.

¹⁸⁰ Komiteamietintö 1978:41, 69–88.

¹⁸¹ Karjalainen 6.10.1978.

¹⁸² KM 6.10.1978.

¹⁸³ Komiteamietintö 1978:41, 69.

Helsingin yliopiston professorit kirjoittivat eriävissä mielipiteessään myös siitä, mitä yhtenäisen tiedekunnan hajottamisesta seuraisi. Monet Helsingin metsätieteellisen opettajista antoivat opetusta sivutoimisesti, työskennellen pääosin eri tiedekuntien ja korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten palveluksessa. Eriävissä mielipiteessään Keltikangas, Riihinen ja Granvik kirjoittivat pelkäävänsä siirrosta aiheutuvan paljon lisäkustannuksia, jotka keskitetyllä opetuksen sijainnilla oli voitu säästää yhteistyötä apuna käyttäen. Yhteistyöllä he tarkoittivat lähinnä maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan eri opintosuuntien yhteisiä opettajia, tiloja, tutkimusvälineitä ja määrärahoja, joita käytettiin esimerkiksi yhteisen kirjallisuuden hankkimiseen. Helsingin yliopiston professorit arvioivat metsäopetuksen käytössä olevista resursseista yli puolen hyödyttävän samanaikaisesti tavalla tai toisella myös jonkin muun alan opetusta.¹⁸⁴ Helsingin Sanomille antamassaan haastattelussa Helsingin yliopistoa työryhmässä edustanut Matti Keltinkangas sanoi maa- ja metsätieteellisellä tiedekunnalla olevan niin paljon yhteisiä resursseja Helsingissä, ”ettei niitä varmasti voida mitenkään korvata siirron toteutuessa”.¹⁸⁵

Keltinkangas, Riihinen ja Granvik pelkäsivät myös metsäopetukseen liittyvien harjoittelujen puolesta. Työryhmän päätös säilyttää Hyytiälän metsäasema siirron jälkeenkin metsäopetuksen harjoittelupaikkana lisäisi eriävän mielipidekirjoituksen mukaan suuresti harjoittelukustannuksia, kun matka metsäasemalle kasvaisi 160–170 kilometriä. Pitkän matkan he uskoivat vaikuttavan rajoittavasti Hyytiälän ja sinne tehdyn investoinnin tehokkaaseen käyttöön. Keltinkangas, Riihinen ja Granvik eivät katsoneet Joensuun välittömässä ympäristössä olevien maastojen kuitenkaan kelpaavan harjoittelu- ja tutkimusympäristöksi. He kirjoittivat, että ”metsän tavoittamiseksi metsäopetukselle olisi osoitettava huomattavasti nykyistä suuremmat kuljetus- ja matkustusmäärät, ettei opetuksen taso laskisi”.¹⁸⁶

Vaikeimpana ongelmana Helsingin yliopiston professorit pitivät mahdollisen siirron toteutuessa jatko-opiskelija-kysymystä, koska suurin osa lisenssiaattityötä ja väitöskirjaa tekevästä työskenteli Helsingissä sijaitsevilla tutkimuslaitoksissa. Heidän mukaansa Pohjois-Karjalasta ei löytyisi riittävästi näitä korvaavia tutkimuslaitoksia. Luentojen,

¹⁸⁴ Komiteanmietintö 1978:41, 71.

¹⁸⁵ HS 6.10.1978.

¹⁸⁶ Komiteanmietintö 1978:41, 72–73.

seminaarien ja opinnäytetöiden ohjaamista Joensuusta käsin Helsingin yliopiston edustajat pitivät kalliina ja tehottomana yrityksenä. Granvik, Riihinen ja Keltinkangas kirjoittivat eriävissä mielipiteessään jatko-opiskelun hankaloitumisesta olevan seurauksena tutkimuksen tason laskun ja Suomen metsäntutkimuksen kansainvälisen arvonnannon heikentymisen. Heidän mukaansa tämän näkökulman pitäisi jo riittää perusteluksi sille, että metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen olisi kannattavinta pysytellä jatkossakin Helsingin yliopistossa.¹⁸⁷

Työryhmässä mukana ollut Ari Antikainen muisteli työryhmän työskentelyn sujuneen hyvin takkuisesti. Antikaisen mukaan helsinkiläiset pyrkivät hidastamaan työryhmän työskentelyä muun muassa siten, että heidän aikatauluihinsa ei meinannut sopia kokousten ajankohdat.¹⁸⁸ Myös työryhmässä mukana ollut Jorma Tahvanainen kuvasi työryhmän työskentelyn olleen lähinnä ”juupas-eipäs-keskustelua” helsinkiläisten ja joensuulaisten välillä.¹⁸⁹ Työryhmän puheenjohtajan Seppo Kiiskisen mukaan Helsingin yliopiston edustajat pitivät alusta asti täysin mahdottomana ajatusta Joensuussa tapahtuvasta metsäopetuksesta, kun taas työryhmässä mukana olleiden Joensuun korkeakoulun ja opetusministeriön edustajien mielestä se oli täysin realistinen. Työryhmässä vallinneita sisäisiä erimielisyyksiä kuvaa hyvin Seppo Kiiskisen kertoma pieni yksityiskohta työskentelystä: yksimielisyyteen ei päästy edes siitä, kuinka pitkä matka olisi teitä pitkin Joensuusta Hyytiälään.¹⁹⁰

Helsingin yliopiston edustajat arvostelivat myös asiantuntijoilta saatujen lausuntojen tulkitsemista työryhmässä. Heidän mukaansa lausuntoja vääristeltiin, jotta ne antaisivat mahdollisimman myönteisen käsityksen siirrosta.¹⁹¹ Toimikunnan puheenjohtaja Seppo Kiiskinen kuitenkin vakuutti mietinnön julkaisemisen jälkeen, ettei toimikunta ottanut kantaa itse siirtoon.¹⁹² Mielenkiintoista tässä on se, että Joensuun korkeakoulun edustajien mielestä työryhmä unohti kokonaan aluepolitiikan, kun taas helsinkiläiset olivat sitä mieltä, että se ohjasi liikaakin päätöksentekoa. Työryhmässä mukana ollut Jorma Tahvanainen piti työryhmän mietintöä kuitenkin merkittävänä etappina metsäopetuksen saamisessa Joensuuhun. Tahvanaisen mukaan työryhmän mietinnön kautta

¹⁸⁷ Komiteanmietintö 1978:41, 72–74.

¹⁸⁸ Ari Antikaisen haastattelu 16.3.2006.

¹⁸⁹ Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

¹⁹⁰ Seppo Kiiskisen haastattelu 5.5.2006.

¹⁹¹ Komiteanmietintö 1978:41, 69.

¹⁹² HS 6.10.1978.

metsäopetuksen konkreettinen prosessi saatiin uudestaan kunnolla liikkeelle. Tahvanaisen mukaan hajasijoituskomitean ehdotukset oli tässä vaiheessa monelta osin jo ”teilattu”.¹⁹³

Eriävistä mielipiteistä voi päätellä, että aluepolitiikka oli koko työryhmän selvitystyön ajan vahvasti taustalla. Työryhmän työskentely ei sujunut lainkaan vaivattomasti, vaan Helsingin yliopiston ja Joensuun korkeakoulun professorien mielipiteet mahdollisesta siirrosta erosivat varsin selvästi toisistaan. Joensuulaiset uskoivat metsäopetuksen olevan mahdollista järjestää korkeatasoisena myös Joensuun korkeakoulun yhteydessä, kun taas helsinkiläiset uskoivat mahdollisesta siirrosta seurauksena olevan metsäopetuksen tason laskun ja suuret kustannukset valtiolle ilman että vastaavia hyötyjä saavutettaisiin. Seppo Kiiskisen mielestä työryhmän merkittävin tulos oli, että asiasta saatiin tehtyä jonkinlainen perusselvitys. Hänen mukaansa kyseinen raportti antoi puitteet pohtia ratkaisua metsäopetuksen järjestelyyn.¹⁹⁴

3.2.5 Lausuntoja mietinnöstä

Useat eri tahot ottivat kantaa metsäopetuksen mahdollista siirtoa selvittäneen työryhmän mietintöön. Suurin osa näistä oli siirtoa vastustavia kannanottoja. Lausunnoissa ei käsitelty varsinaisesti työryhmän mietintöön kirjaamia asioita, vaan niissä otettiin enemmänkin kantaa siihen, tulisiko metsäntutkimuslaitos ja korkein metsäopetus siirtää Joensuuhun. Metsäntutkimuslaitos ja Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunta antoivat oman lausuntonsa suoraan työryhmälle asiantuntijalausuntona jo sen työskentelyvaiheessa. Muut antoivat lausuntonsa opetusministeriölle työryhmän julkaistua mietintönsä. Alla olevassa taulukossa on lyhyesti lausuntojen tulokset.

¹⁹³ Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

¹⁹⁴ Seppo Kiiskisen haastattelu 5.5.2006.

Taulukko 1.

LAUSUNNONANTAJA	KANTA	PERUSTE	MUUTA
Metsäntutkimuslaitos	kielt.	yhteistyön säilyttäminen	kannatti tutkimusaseman perustamista Joensuuhun
Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunta	myönt.	Itä-Suomen korkeakoulujen kehittäminen.	ei ollut tehnyt päätöstä sijaintipaikasta
Joensuun yliopisto	myönt.	metsätalouden merkitys, aloituspaikkojen lisääminen kk:ssa	kritisoi helsinkiläisten kustannuslaskelmia
Metsäalan järjestöt	kielt.	siirron kalleus	
Suomen Metsätieteellinen Seura	kielt.	yhteyksien katkeaminen, julkaisutoiminnan vaikeutuminen	ilmoitti kokoelmiensa jäämisestä Helsinkiin, jos metsäntutkimuslaitos ei siirry
Maa- ja metsätalousministeriö	kielt.	tiedekunnan säilyttäminen kokonaisuena	ehdotti metsäyksikön perustamista Ouluun
Helsingin yliopisto	kielt.	yhteistyön katkeaminen	
Korkeakouluneuvosto	kielt.	tiedekunnan säilyttäminen kokonaisuena	ehdotti metsäyksikön perustamista Joensuuhun

Lähde: Komiteanmietintö 1978:41, Kirje opetusministeriöstä Joensuun korkeakouluun 18.4.1979, Karjalainen 16.12.1978, 20.12.1978, 20.1.1979, Karjalan Maa 16.12.1979, 25.1.1979, Helsingin Sanomat 27.1.1979, Joensuun korkeakoulun hallituksen pöytäkirja 29.11.1978.

Metsäntutkimuslaitos ei kannattanut työryhmälle antamassaan asiantuntijalausunnossa metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtoa Helsingistä Joensuuhun. Lausunnon antanut metsäntutkimuslaitoksen johtaja Viljo Holopainen sanoi metsäntutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston metsälaitoksen välisten yhteyksien olevan tiiviit, ja niiden haluttiin säilyvän samanlaisina jatkossakin. Holopainen ei uskonut yhteistyön toimivan samalla tavoin Joensuusta käsin. Hän kuitenkin vakuutti metsäntutkimuslaitoksen kannattavan

tutkimusaseman perustamista Joensuuhun, joka olisi metsäntutkimuslaitoksen alaisuuteen kuuluva toimintayksikkö.¹⁹⁵

Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan puheenjohtaja Pertti Kettunen tuki työryhmälle antamassaan asiantuntijalausunnossa metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirtoa Itä-Suomeen. Hänen mukaan Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan yhteinen kanta on, että siirtoa kannatetaan. Työryhmä ei ollut kuitenkaan tehnyt vielä tässä vaiheessa ehdotusta tulevasta sijaintipaikasta. Kettunen sanoi lausunnossaan työryhmän ehdottavan sijaintipaikaksi joko Joensuuta tai Kuopiota.¹⁹⁶ Työryhmä jatkoi kuitenkin vielä selvitystyötään lausunnon antamisen jälkeen.

Joensuun korkeakoulu antoi virallisen lausuntonsa opetusministeriölle metsäopetuksen mahdollista siirtoa koskevan työryhmän mietinnöstä 29.11.1978. Korkeakoulu piti korkeimman metsäopetuksen käynnistämistä Joensuun korkeakoulun tärkeimpänä laajennuskohteena ja toivoikin sen vuoksi valtiovallalta pikaista kannanottoa mahdolliseen siirtoon. Lausunnossa tuotiin esille metsätalouden ja –teollisuuden huomattava merkitys Itä-Suomen alueella. Joensuun korkeakoulun antamassa lausunnossa korostettiin Itä-Suomen korkeakoulutusalueen muodostavan metsäopetusta varten sopivan kokonaisuuden, jossa puun tuotanto ja jalostaminen olisi riittävän monipuolisesti edustettuina. Korkeakoulun lausunnon mukaan metsäopetuksen siirrolla Joensuuhun voitaisiin myös tasoittaa maan eri osien välillä vallitsevaa epäsuhtaa korkeakoulujen aloituspaikkojen suhteen. Joensuun korkeakoulu piti korkeimman metsäopetuksen käynnistämistä aluepoliittisesti ja korkeakoulupoliittisesti hyvin tärkeänä toimenpiteenä, jolla voitaisiin kehittää maan reuna-alueita.¹⁹⁷

Joensuun korkeakoulun mielestä työryhmän mietintöön sisältyvät laskelmat ja toiminta-aikataulu muodostaisivat realistisen pohjan jatkotoimenpiteille. Korkeakoulu kritisoi lausunnossaan sitä, ettei työryhmä suunnitelmia tehdessään ollut lainkaan huomionnut Joensuun korkeakoulun jatkuvaa kehittymistä. Lausunnon mukaan työryhmä myös aliarvioi Joensuun korkeakoulun edellytyksiä opetuksen järjestämiseen. Korkeakoulu esitti, että valtio varaisi jo vuoden 1980 tulo- ja menoarvioon määrärahat hankkeen

¹⁹⁵ Komiteanmietintö 1978:41, liite1.

¹⁹⁶ Komiteanmietintö 1978:41, liite2.

¹⁹⁷ Kirje Joensuun korkeakoulusta opetusministeriölle, n:o 644/02/78, 29.11.1978, JoYa.

yleissuunnittelun ja rakennussuunnittelun käynnistymiseen sekä varaisi samalla määrärahoja erityiskysymysten, kuten kirjasto ja ruotsinkielinen opetus, selvittämiseen.¹⁹⁸

Antamassaan lausunnossa Joensuun korkeakoulu vaati myös metsäntutkimuslaitoksen siirtomahdollisuuden selvittämistä. Vähimmäisvaatimuksena Joensuun korkeakoulu piti tutkimusaseman perustamista Joensuuhun, joka tukisi osaltaan tieteellisen jatkokoulutuksen järjestämistä Joensuussa. Korkeakoulun hallitus kritisoi lausunnossaan Helsingin yliopiston edustajien eriävissä mielipiteessään tekemien kustannusarvioiden laskutapa.¹⁹⁹ Muuten korkeakoulu ei lausunnossaan erikseen käsitellyt mietintöön jätettyjä eriäviä mielipiteitä, mutta oli selvästi työryhmässä olleiden edustajiensa kanssa samoilla linjoilla.

Metsäalan järjestöt antoivat asiasta opetusministeriölle yhteisen lausunnon. Siirtoa vastustavan lausunnon takana olivat Agronomien yhdistys, Ruotsinkielinen keskusmetsälautakunta, Maatalous-metsäylioppilaiden liitto, Metsäteollisuuden keskusliitto, Metsänhoitajaliitto sekä Suomen Metsäyhdistys. Lausunnossa todettiin tiedekunnan hajottamisen tulevan yhteiskunnalle liian kalliiksi. Lisäksi siirrosta uskottiin aiheutuvan maa- ja metsätalouden välttämättömälle vuorovaikutukselle vakavia seurauksia. Metsäalan järjestöt vaativatkin tiedekunnan säilyttämistä kokonaisena Helsingissä.²⁰⁰

Myös Suomen Metsätieteellinen Seura vastusti metsäopetuksen siirtoa. Antamassaan lausunnossa se totesi, ettei mietinnössä kiinnitetty tarpeeksi huomiota jatkokoulutukseen ja -tutkimukseen. Se pelkäsi siirron vaikeuttavan seuran julkaisutoimintaan, heikentävän tutkijoiden välistä kanssakäymistä sekä kansainvälisiä yhteyksiä. Suomen Metsätieteellinen Seura ilmoitti lausunnossaan sen omistamien kirjakokoelmien jäävän Helsinkiin, mikäli metsäntutkimuslaitos ei seuraisi mukana mahdollisen siirron toteutuessa. Seura uskoi tällöin metsäopetuksen kirjastopalvelujen heikentyvän oleellisesti.²⁰¹

¹⁹⁸ Hallituksen pöytäkirjat 1978/IV, kokous 29.11.1978, asiakohta 7, liite 4, JoYa.

¹⁹⁹ Hallituksen pöytäkirjat 1978/IV, kokous 29.11.1978, asiakohta 7, liite 4, JoYa.

²⁰⁰ Karjalainen 16.12.1978; KM 16.12.1978.

²⁰¹ Kirje opetusministeriöstä Joensuun korkeakouluun n:o 4983/414/79, 18.4.1979, liite 4, yhteenveto lausunnoista, JoYa.

Maa- ja metsätalousministeriön antaman lausunnon mukaan tiedekunta tulisi säilyttää kokonaisena. Mikäli hajasijoitukseen päädyttäisiin, koko tiedekunta tulisi siirtää sen mukaan Ouluun tai Jyväskylään. Maa- ja metsätalousministeriö kuitenkin esitti lausunnossaan tutkittavaksi toisen metsäopetusyksikön perustamista. Tällöin sen mukaan kysymykseen tulisi lähinnä biologis-teknisen alan opetuksen aloittaminen Oulussa. Itse mietintöä maa- ja metsätalousministeriö piti hyvin ristiriitaisena eikä uskonut sen perusteella metsätieteellistä tiedekuntaa voitavan alkaa siirtämään.²⁰² Maa- ja metsätalousministeriön lausunnosta voi päätellä, että se ei missään tapauksessa kannattanut siirtoa Joensuuhun.

Myös Helsingin yliopiston mietinnöstä antamassa lausunnossa vaadittiin maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan säilyttämistä kokonaisena ja sen pysymistä Helsingissä. Yliopisto vaati tiedekunnan eri alojen opetuksen yhteistyön tiivistämistä entisestään. Helsingin yliopisto piti työryhmän lähtökohtia virheellisinä ja itse mietintöä ”arveluttavan yksipuolisena ja puutteellisena”. Helsingin yliopisto ei uskonut metsäopetuksen siirrolla Joensuuhun pystyvän ratkaisemaan Pohjois-Karjalan kehitysongelmia.²⁰³

Korkeakouluneuvosto esitti antamassaan lausunnossa maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan säilyttämistä kokonaisena Helsingissä. Se ehdotti kuitenkin metsäopetuksen aloittamista myös toisella paikkakunnalla. Uuden metsäopetuspuoleen tueksi korkeakouluneuvosto kannatti työryhmän antamaa ehdotusta laajahkon metsäntutkimuslaitoksen alaisen metsäntutkimusaseman perustamisesta. Korkeakouluneuvoston mukaan toiseksi metsäopetuksen paikaksi olisi sopiva Joensuu, jota sen mielestä puolsi kemian ja biotieteiden voimavarat sekä kaupunkiin hiljattain perustettu metsä- ja puutalousopisto.²⁰⁴

Korkeakouluneuvosto ei uskonut enää tässä vaiheessa metsäopetuksen kokonaissiirron Joensuuhun olevan mahdollista suuren vastustuksen vuoksi. Lisäksi korkeakouluneuvosto arvosteli varsin kirpeästi opetusministeriön asettaman työryhmän työtä. Sen mukaan toimikunnan työstä heijastui selvästi sen jäsenten kahtiajakautuminen, vaikka tarkoituksena ei ollut ottaa minkäänlaista kantaa itse siirtoon. Lisäksi

²⁰² Kirje opetusministeriöstä Joensuun korkeakouluun n:o 4983/414/79, 18.4.1979, liite 4, yhteenveto lausunnoista, JoYa.

²⁰³ Karjalainen 20.12.1978.

²⁰⁴ Karjalainen 20.1.1979; KM 25.1.1979.

korkeakouluneuvosto piti opiskelijoiden oikeusturvaa loukkaavana työryhmän ehdotusta siitä, että ruotsinkieliset voisivat suorittaa osan opinnoista mahdollisesti Ruotsissa.²⁰⁵

Opetusministeriö antoi työryhmän selvityksen ja lausunnot saatuaan Joensuun korkeakoululle tehtäväksi suunnitella yhdessä Helsingin yliopiston, metsäntutkimuslaitoksen ja ammattikasvatustahallituksen kanssa metsäopetuksen käynnistämistä uudessa korkeakoulupisteessä, jolloin pääosa koulutuksesta jäisi Helsinkiin.²⁰⁶ Opetusministeriössä kuitenkin katsottiin, että alan opetuspaikkoja olisi Helsingissä vähennettävä, mikäli uusi opetusyksikkö perustettaisiin.²⁰⁷ Seppo Kiiskinen kertoi kyseisen ehdotuksen syntyneen aluksi virkamiestasolla. Silloinen opetusministeri Jaakko Itälä hyväksyi tämän ehdotuksen, jolloin asia lähti etenemään. Kiiskisen mukaan Itälä työskenteli hyvin aktiivisesti valtioneuvostossa ja eduskunnassa myöhemminkin ratkaisun aikaansaamiseksi opetusministeriön virkamiehet apunaan.²⁰⁸

Opetusministeriö ei siis kannattanut kokonaissirtoa. Se perusteli kantaansa sillä, että metsäopetuksen siirto kokonaisuudessaan vaikeuttaisi liikaa ruotsinkielisten ja jatko-opiskelijoiden opiskelua. Myös metsäkirjaston aseman järjestämistä opetusministeriö piti tässä tapauksessa liian hankalana. Opetusministeriön mielestä toisen metsäopetusta antavan yksikön perustaminen Helsingin yliopiston metsätieteellisen rinnalle olisi järkevintä ja tarkoituksenmukaisinta.²⁰⁹ Opetusministeriö kannatti siis korkeakoululaitoksen sisäistä laajentamista ja tuki täten myös Joensuun korkeakoulun metsäopetus-hanketta. Tässä vaiheessa Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan mietintö oli vielä julkaisematta. Tämän työryhmän yhtenä tehtävänä oli selvittää uusien koulutusalojen aloittaminen Itä-Suomen alueella.

Opetusministeriön mukaan Joensuuhun perustettavan metsäopetusta antavan yksikön olisi suuntauduttava metsäekologiaan ja –biologiaan. Opetusministeriö piti tarpeellisena toisen metsäopetuksen yksikön perustamista muun muassa siksi, että se katsoi metsäopetuksen ja –tutkimuksen olevan tärkeitä metsätaloudelle ja –teollisuudelle. Opetusministeriö piti Joensuuta sopivana paikkana uudelle metsäyksikölle. Sen mielestä Joensuuta puolsi muun

²⁰⁵ HS 27.1.1979.

²⁰⁶ Kirje opetusministeriöstä Joensuun korkeakouluun, n:o 4983/414/79; 18.4.1979, JoYa; Komiteamietintö 1979:51, 87–88.

²⁰⁷ HS 4.5.1979.

²⁰⁸ Seppo Kiiskisen haastattelu 5.5.2006.

²⁰⁹ Komiteamietintö 1979:51, 87–88.

muassa se, että Itä-Suomessa oli suurin puute korkeakoulupaikoista. Opetusministeriö uskoi myös Joensuun korkeakoulun luonnontieteiden opetuksen tukevan metsäopetusta.²¹⁰ Opetusministeriön ehdotus oli eräänlainen kompromissiesitys Joensuun ja Helsingin välisessä kamppailussa.

Helsingin yliopisto vastusti opetusministeriölle lähettämässään kirjeessä opetusministeriön aloite-esitystä toisen metsäyksikön perustamisesta Joensuuhun. Kirjeessään Helsingin yliopisto vaatii opetusministeriötä kiinnittämään huomiota siihen, millaisia seurauksia korkeimman metsäopetuksen jakaminen aiheuttaisi. Helsingin yliopisto pelkäsi sen johtavan huomattavaan voimavarojen lisätarpeeseen ja niiden tehostamaan käyttöön sekä kansainvälisesti korkeana pidetyn korkeimman metsäopetuksen ja tutkimuksen tason laskemiseen.²¹¹

4. Siirto Joensuuhun vastatulessa

4.1 Myös Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunta tutkii asiaa

Opetusministeriö asetti 16.3.1977 toimikunnan, jonka tehtäväksi annettiin laatia esitys korkeakoulun opiskelijapaikkatavoitteista ja opiskelijapaikkojen jakautumisesta koulutusalojen ja koulutusyksiköiden kesken Itä-Suomessa, johon kuuluivat Kuopion, Kymen, Mikkelin ja Pohjois-Karjalan läänit. Toimikunnan tehtävänä oli myös arvioida Mikkelin kauppakorkeakouluhankkeen toteuttamismahdollisuuksia. Toimikunta selvitti lisäksi alueellisen korkeakoululaitoksen kehittämisen perusteita Itä-Suomen korkeakoulutusalueella sekä esitti Itä-Suomen korkeakoululaitoksen kehittämistavoitteet ja – keinot.²¹² Toimikunnan työn oli tarkoitus olla jatkoa hajasijoituskomitean ja korkeakoululaitoksen alueellista laajentamista suunnitelleen toimikunnan työlle ja esityksille. Työaikaa toimikunta sai vuoden 1979 loppuun asti.²¹³ Toimikunta julkaisi valmiin mietintönsä kuitenkin jo joulukuun puolivälissä.²¹⁴

²¹⁰ Hallituksen pöytäkirja 1979 II, hallituksen kokous 9.5.1979, asiakohta 10, liite 8, JoYa.

²¹¹ Kirje Helsingin yliopistosta opetusministeriölle n:o 4953/44/79, 20.9.1979, saapunut tiedoksi Joensuun korkeakouluun 26.9.1979, JoYa.

²¹² Komiteanmietintö 1979:51, johdantoluku.

²¹³ KM 21.4.1977.

²¹⁴ KM 12.12.1979.

Yhtenä toimikunnan tarkastelun kohteena oli uusien koulutusalojen sijoittaminen Itä-Suomen korkeakoulutusalueelle. Tähän liittyi myös metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen mahdollisen siirron selvittäminen, jonka osalta käsittelen työryhmän tekemää mietintöä. Muut työryhmälle annetut tehtävät ja niihin liittyvät päätökset jäävät tarkastelustani pois. Toimikunta keskittyi työnsä ensimmäisessä vaiheessa lähinnä kauppatieteellisen koulutusta koskevan ehdotuksen laatimiseen, joka esitettiin 22.6.1978 opetusministeriölle jätetyssä välimietinnössä. Muita tehtäviään toimikunta tarkasteli työnsä toisessa vaiheessa, ja näiden tulokset esitettiin työryhmän loppumietinnössä.²¹⁵

Koska toimikunnan tarkastelun kohteena oli nimenomaan Itä-Suomen korkeakoulutusalue, se otti nimekseen Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunta. Tähän korkeakoulutusalueeseen kuuluivat Joensuun ja Kuopion korkeakoulut, Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu sekä Kouvolan ja Savonlinnan kieli-instituutiot. Savonlinnassa toimi myös Joensuun korkeakouluun kuuluva kasvatustieteiden osasto.²¹⁶ Toimikunnan mietintöön liitettiin kahdeksan eriävää mielipidettä, joka osoittaa, ettei tämänkään toimikunnan päätöksiä tehty yksimielisesti. Kolmessa eri metsäopetusta selvittäneessä työryhmässä mukana ollut Ari Antikainen piti työskentelyä tässä työryhmässä kaikista vaikeimpana ja raskaimpana.²¹⁷

Toimikunnan puheenjohtajana toimi professori Pertti Kettunen Jyväskylän yliopistosta. Jäseniksi Itä-Suomen korkeakoulutustoimikuntaan valittiin Kuopion korkeakoulusta hallinnonjohtaja Tuomo Teittinen ja professori Osmo Hänninen, joka toimi myös varapuheenjohtajana. Joensuun korkeakoulua työryhmässä edustivat rehtori Heikki Kirkinen ja 18.10.1978 alkaen vt. professori Ari Antikainen. Lappeenrannan teknillisestä korkeakoulusta toimikuntaan valittiin rehtori Juhani Laakkola ja professori Niilo Teeri. Korkeakoulujen ulkopuolelta jäseniksi pyydettiin Olli Kervinen Mikkelin läänin maakuntaliitosta, erikoistutkija Reijo Käkelä opetusministeriöstä, ylitarkastaja Jorma Leskelä valtiovarainministeriöstä sekä suunnittelupäällikkö Yrjö Suuniittu Mikkelin kaupungista. Toimikunnan sivutoimisina sihteereinä toimivat vt. professori Ari Antikainen 19.9.1977–14.4.1978, esittelijä Marita Savola 16.6.1977–24.5.1978, sekä vt.

²¹⁵ Komiteanmietintö 1979:51, johdantoluku.

²¹⁶ Komiteanmietintö 1979:51, johdantoluku, 21–22.

²¹⁷ Ari Antikaisen haastattelu 16.3.2006.

esittelijä Matti Hänninen ja opintosihteeri Tapio Varmola 25.5.1978–11.12.1979.²¹⁸ Ari Antikainen erotettiin reilun puolen vuoden jälkeen sihteerin toimesta, mutta hän palasi opetusministeriön pyynnöstä muutaman kuukauden päästä takaisin työryhmään Joensuun korkeakoulun edustajaksi.²¹⁹

4.2 Kuopio vastaan Joensuu

Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunta kannatti julkaisemassaan mietinnössä metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen kokonaissiirtoa Itä-Suomeen. Työryhmä perusteli kantaansa muun muassa sillä, että hyvin monet metsäalaa Helsingissä opiskelevista olivat kotoisin Itä-Suomesta. Esimerkiksi vuonna 1977 yli 30 % metsäylioppilaista tuli Itä-Suomesta. Lisäksi toimikunnan mietinnön mukaan useat metsäalalta valmistuvista löysivät työpaikan Itä-Suomen korkeakoulutusalueelta.²²⁰

Toimikunta vertasi selvityksessään lähinnä Joensuun ja Kuopion korkeakoulujen edellytyksiä metsäopetuksen järjestämiseksi. Samalla se tutki myös kyseisten kaupunkien mahdollisuuksia ottaa vastaan metsäntutkimuslaitos. Toimikunnan selvityksen mukaan molemmilla korkeakouluilla olisi suhteellisen hyvät valmiudet metsäopetuksen järjestämiseksi. Toimikunta oli kuitenkin sitä mieltä, että kaiken kaikkiaan valmiudet olisivat paremmat Kuopiossa. Sen vuoksi se päätyi äänestyksen jälkeen ehdottamaan metsätieteellisen ja metsäntutkimuslaitoksen kokonaissiirtoa Kuopioon.²²¹

Toimikunta perusteli ehdotustaan sillä, että Kuopiolla olisi paremmat yhteydet metsäntutkimuslaitoksen toimipisteisiin, jotka sijaitisivat ympäri maata. Myös Kuopion hyvät yhteydet metsäopetuksen harjoitteluasemaan Hyytiälään ja metsäntutkimuslaitoksen henkilökunnan suhteellisen myönteinen asenne siirtoa Kuopiota kohtaan vaikutti työryhmän päätökseen ehdottaa kokonaissiirtoa nimenomaan Kuopioon. Lisäksi

²¹⁸ Komiteanmietintö 1979:51, johdantoluku.

²¹⁹ Ari Antikaisen haastattelu 16.3.2006.

²²⁰ Komiteanmietintö 1979:51, 89.

²²¹ Komiteanmietintö 1979:51, 89.

toimikunta katsoi Kuopion ympäristön luonnonolojen monipuolisuuden olevan sen etuna. Toimikunta ehdotti siirron toteuttamista 1980- luvun puoliväliin mennessä.²²²

Toimikunta päätyi ehdotukseensa äänestyksen kautta, joka pidettiin 14.6.1979. Ehdotus metsäopetuksen kokonaissiirrosta Kuopioon hyväksyttiin äänin 7 – 3. Joensuun edustajien lisäksi yksi toimikunnan jäsen äänesti ehdotusta vastaan. En kuitenkaan saanut selville, kuka hän oli. Toimikunta pohti myös ratkaisua, mikäli kokonaissiirto Kuopioon osoittautuisi mahdottomaksi toteuttaa. Se ehdotti tässä tapauksessa osittaissiirtoa eli toisen metsäopetuksen koulutuspuoleen perustamista Itä-Suomeen, jonka yhteyteen perustettaisiin myös metsäntutkimuslaitoksen alueellinen tutkimusasema. Tämän ratkaisumahdollisuuden toteutuessa päätettiin äänin 8 – 2 ehdottaa sijaintipaikaksi Joensuuta. Tätä toimikunta perusteli sillä, että Joensuulla olisi hyvät valmiudet ratkaisun nopeaan toteuttamiseen ja metsäopetus voitaisiin joustavasti liittää korkeakoulussa jo valmiina olevaan opetukseen.²²³ Toimikunnassa mukana ollut Ari Antikaisen kertoi mietintöön kirjaamien tulosten metsäopetuksen osalta syntyneen äänestysliittoutumien kautta. Antikaisen mukaan joensuulaiset eivät onnistuneet liittoutumien teossa yhtä hyvin kuin kuopiolaiset.²²⁴ Toimikunnan tekemissä ehdotuksissa oli selvästi havaittavissa ristiriitaisuutta.

4.3 Toimikunnan päätökset herättävät tyytymättömyyttä

4.3.1 Joensuun korkeakoulun edustajat vaativat muutosta

Kaikki toimikunnan jäsenet eivät olleet tyytyväisiä toimikunnan antamaan ehdotukseen metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen sijaintipaikasta. Jo se, että ehdotuksista jouduttiin äänestämään, kertoo toimikunnan jäsenten erilaisista mielipiteistä asiaan liittyen. Yksimielisyyden puuttumisesta työryhmässä kertovat myös asiasta jätetyt eriävät mielipiteet, jotka löytyvät työryhmän mietinnön loppuosasta.

²²² Komiteanmietintö 1979:51, 89.

²²³ Komiteanmietintö 1979:51, 89–90, eriävä mielipide, 1.

²²⁴ Ari Antikaisen haastattelu 16.3.2006.

Joensuun korkeakoulusta työryhmässä mukana olleet Ari Antikainen ja Heikki Kirkinen jättivät mietintöön oman eriävän mielipiteensä. He pitivät toimikunnan tekemiä siirtoehdotuksia sisäisesti ristiriitaisina, epäjohdonmukaisina ja osittain perusteettomina. Antikainen ja Kirkinen vetosivat kirjoituksessaan hajasijoituskomitean muutamaa vuotta aikaisemmin tekemään selvitykseen, jossa metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen sijaintipaikaksi ehdotettiin Joensuuta. Antikainen ja Kirkinen kirjoittivat uskovansa Joensuun korkeakoulun edellytysten vain parantuneen hajasijoituskomitean tekemän ehdotuksen jälkeen.²²⁵

Antikainen ja Kirkinen korostivat metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen kokonaissiirron Joensuuhun olevan hyvin tärkeä asia aluepolitiikan kannalta, koska Pohjois-Karjalaa pidettiin vielä 1970-luvullakin alikehittyneimpänä lääninä Suomessa. He vetosivat kirjoituksessaan myös siihen, että jo hajasijoituskomitea oli kannattanut muutamaa vuotta aikaisemmin siirtoa Joensuuhun juuri aluepoliittisista syistä. Antikainen ja Kirkinen uskoivat metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen mahdollisen kokonaissiirron Kuopioon merkitsevän alueellisten kehityserojen kasvua eikä vähentymistä. Joensuun korkeakoulun edustajien mukaan korkeakoulupolitiikan yksi tärkeimmistä tehtävistä oli juuri pyrkimys alueellisten erojen tasoittamiseen. Antikainen ja Kirkinen eivät löytäneet yhtään hyvää syytä siihen, minkä vuoksi mahdollinen kokonaissiirto pitäisi tehdä hajasijoituskomitean ehdotuksesta poiketen Kuopioon.²²⁶

Antikainen ja Kirkinen pitivät Joensuun korkeakoulun edellytyksiä järjestää metsäopetus parempana kuin Kuopion korkeakoulun. He perustelivat näkemystään muun muassa sillä, että metsäopetusta ja – tutkimusta tukevissa oppiaineissa, kuten matematiikassa ja biologiassa, opettajavoimat olisivat Joensuussa kaksinkertaiset Kuopioon verrattuna. Eriävässä mielipiteessään Antikainen ja Kirkinen olivat myös sitä mieltä, että luonnontieteellisellä koulutuksella olisi Joensuussa laaja-alaisempi metsäopetusta tukeva yleissuuntaus kuin Kuopiossa. Lisäksi Joensuun etuna Antikainen ja Kirkinen pitivät korkeakoulun metsäopetusta tukevia humanistisia ja yhteiskuntatieteellisiä aloja, jotka Kuopiosta puuttuivat kokonaan.²²⁷

²²⁵ Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide, 2.

²²⁶ Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide, 1 – 2.

²²⁷ Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide, 2.

Metsäntutkijoiden myönteistä asennetta Kuopiota kohtaan Antikainen ja Kirkinen pitivät liioiteltuna. Heidän mukaansa kyselyn pohjalla olivat lisäksi vanhentuneet ja virheelliset tiedot Joensuun ja Kuopion korkeakoulujen vastaanottoedellytyksistä. Joensuun yliopiston edustajat pitivät Pohjois-Karjalan ympäristöä sopivana ja riittävän monipuolisena metsäopetukselle ja metsäntutkimuslaitokselle. Pohjois-Karjalan suurta soiden ja suometsien määrää Antikainen ja Kirkinen pitivät hyvin merkittävänä siirtoa puoltavana tekijänä. He uskoivat myös harjoittelujen olevan helppo järjestää Joensuun lähistöllä Mekrijärven tutkimusasemaa, Onkamon metsäkoulua ja Valtimon metsäkonekoulua hyödyntäen.²²⁸

Kirkisen ja Antikaisen mukaan työryhmän sisäinen paikallispoliittinen kilpailu syrjäytti päätöksiä tehtäessä valtakunnalliset ja aluepoliittiset näkökohdat. Joensuun korkeakoulun edustajat olisivat halunneet työryhmän myös huomioivan Korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen toimikunnan mietinnön vuodelta 1976, jossa puollettiin metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirtoa Joensuuhun. Kyseistä mietintöä Antikainen ja Kirkinen pitivät yhtenä tärkeimmistä valtakunnallisista alueellisen korkeakoulupolitiikan suunnitelmista. Antikainen ja Kirkinen vaativat kirjoituksensa lopussa metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirtämistä Joensuuhun siinäkin tapauksessa, että kokonaissiirto osoittautuisi mahdolliseksi.²²⁹

Kirkinen totesi mietinnön julkaisemisen jälkeen Karjalaisessa työryhmän epäonnistuneen täysin tehtävässään luoda selkeä ja perusteltu korkeakoulutusalue Itä-Suomeen. Kirkisen mukaan työryhmä oli yksimielinen ainoastaan siinä, että korkeakoulutuspaikkoja olisi saatava lisää Itä-Suomeen. Joensuun korkeakoulun silloinen vararehtori Jorma Tahvanainen sanoi mietinnön ristiriitaisuutta kuvaavan hyvin se, että päätöksiin päädyttiin äänestysten kautta. Tahvanainen piti työryhmän päätöksenteossa puutteena myös sitä, että toimikunta ei tehnyt esitystensä pohjaksi kriittistä alue-, tiede- ja korkeakoulupoliittista analyysia eikä vertaillut lainkaan kilpailevien korkeakoulujen vastaanottoedellytyksiä. Tahvanaisen mukaan paikallispoliittiset intressit voittivat tosiasiat.²³⁰

²²⁸ Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide, 2-3.

²²⁹ Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide, 2.

²³⁰ KM 12.12.1978.

4.3.2 Kuopiossakaan ei olla tyytyväisiä

Myös Kuopion korkeakoulun professori Osmo Hänninen jätti Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan mietintöön eriävän mielipiteen. Hänninen ei ollut tyytyväinen komitean ehdotukseen, että metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen mahdollisen osittaissiirron kohteeksi tulisi Joensuu. Hänninen piti Kuopiota parhaana vaihtoehtona myös osittaissiirron toteutuessa.²³¹ Kuopion ja Joensuun korkeakoulujen edustajien näkemykset poikkesivat siis täysin toisistaan.

Hänninen korosti Kuopion paremmuutta Joensuuhun verrattuna monin eri tavoin. Hännisen mukaan luonnonolot olisivat paljon suotuisimmat Kuopiossa. Tätä väitettään hän perusteli sillä, että maaperän vaihtelu on runsaampaa Kuopiossa kuin Joensuussa. Lisäksi Hänninen korosti kaupungin metsätalousmaita olevan hoidettu asiantuntijoiden johdolla pisimpään maan kaikista kaupungeista. Professori Hänninen kirjoitti eriävässä mielipiteessään myös siitä, että yhteydet eri puolilla sijaitseviin metsäntutkimuslaitoksen tutkimuspisteisiin olisivat huomattavasti paremmat Kuopiosta kuin Joensuusta. Hänninen kehui myös Kuopion luonnontieteellistä museota, jonka kokoelmien tasoa hän piti varsin korkeana Joensuun vastaavien kokoelmien tasoon verrattuna.²³² Hänninen siis katsoi myös luonnontieteellisen museon tukevan osaltaan metsäopetusta.

Hännisen mukaan Kuopion korkeakoulussa suoritettiin jo 1970-luvun loppupuolella jonkin verran metsätutkimusta yhdessä metsäntutkimuslaitoksessa työskentelevien kanssa. Hän uskoi muutenkin luonnontieteiden kehittyvän voimakkaasti lähitulevaisuudessa Kuopion korkeakoulussa. Joensuun korkeakoulua Hänninen piti epäsovivana metsäopetuksen sijaintipaikaksi myös sen vuoksi, että koulu oli painottunut opettajankoulutukseen eikä tutkimuksen harjoittamiseen. Juuri tätä Hänninen piti metsäopetuksen kannalta olennaisimpana.²³³

Osmo Hänninen piti tärkeänä myös sitä, että metsäntutkimuslaitoksessa työskentelevien asenteet sijoituspaikkaa kohtaan huomioitaisiin lopullista siirtopäätöstä tehdessä. Hän korosti metsäntutkijoiden asenteen Kuopiota kohtaan parantuneen selvästi muutamassa vuodessa. Hännisen mukaan vielä vuonna 1974 noin puolet metsäntutkimuslaitoksen

²³¹ Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide, 1.

²³² Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide, 2–3.

²³³ Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide 3.

tutkijoista piti Kuopiota huonona vaihtoehtona, mutta vuonna 1979 enää vain joka neljäs. Hänninen mainitsi Joensuun sijoittuneen näissä kyselyissä viimeiselle sijalle sekä vuonna 1974 että vuonna 1979, mukana näissä kyselyissä oli Joensuun ja Kuopion lisäksi myös Oulu ja Jyväskylä. Hänninen korosti kirjoituksessaan sitä, että opetuksen jakamista koskeneessa kyselyssä Jyväskylä ja Kuopio ovat olleet koko ajan suunnilleen samassa suosituimmuusasemassa ja selvästi edellä Oulua ja Joensuuta.²³⁴

Osmo Hänninen piti Kuopiota kaiken kaikkiaan paljon parempana metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen sijaintipaikkana kuin Joensuuta. Kun taas työryhmässä mukana olleet joensuulaiset eivät löytäneet yhtään hyvää syytä siihen, miksi Joensuu ei olisi sopivin paikka kyseiseen tarkoitukseen. Eriävissä mielipiteissä on selkeästi nähtävissä vastakkainasettelu Kuopion ja Joensuun välillä. Molempien paikkakuntien edustajat pyrkivät asettamaan oman paikkakuntansa toisen edelle korostaen sen erinomaisuutta ja soveltuvuutta metsäopetukselle ja metsäntutkimuslaitokselle. Samalla he yrittävät keksiä sopivia syitä siihen, miksi niitä ei tulisi sijoittaa kilpailevaan kaupunkiin.

Joensuun korkeakoulun hallitus piti uuden metsäopetusta antavan koulutuspisteen perustamista Joensuuhun perustellumpana vaihtoehtona kuin kokonaissirtoa Kuopioon. Joensuun korkeakoulun hallitus antoi lausuntonsa Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan mietinnöstä, jossa se ei tukenut toimikunnan esitystä metsäopetuksen kokonaissirrosta Kuopioon. Sen mukaan toimikunnan tekemät esitykset eivät perustuneet realistisiin näkökohtiin. Hallitus totesi toimikunnan jättäneen huomioimatta kokonaan hajasijoituskomitean ja Metsäopetuksen mahdollista siirtoa Joensuuhun selvittäneen työryhmän esitykset.²³⁵ Hallituksen antamasta lausunnosta näkyy, ettei se antanut paljon arvoa toimikunnan tekemälle työlle, vaan uskoi vahvasti Joensuun saavan metsäopetuksen toisen koulutuspisteen.

Vaikka työryhmän mietinnöstä saisi sen kuvan, että metsäopetusasiaan paneuduttiin kunnolla, jäi mietinnön merkitys loppujen lopuksi hyvin vähäiseksi metsäopetuksen siirron kannalta. Toisaalta jo työryhmän sisäinen vastakkaisasettelu vaikutti siihen, että mietintö oli hajanainen. Työryhmän jäsenet eivät päässeet yksimielisyyteen asioista.

²³⁴ Komiteanmietintö 1979:51, eriävä mielipide, 4.

²³⁵ Hallituksen pöytäkirja 1980 II, kokous 30.4.1980, asiakohta 7, liite7, JoYa.

Luultavasti myös tämä osaltaan vaikutti mietinnön tulosten jäämiseen melko vähälle huomiolle. Työryhmän esitys metsäopetuksen kokonaissiirrosta Kuopioon tyrmättiin lähes joka suunnasta. Ari Antikainen kertoi työryhmän mietinnön merkityksen jääneen metsäopetuksen osalta pieneksi myös sen vuoksi, että jo työryhmän työskentelyn aikana opetusministeriö teki periaatepäätöksen toisen metsäyksikön perustamisesta Joensuuhun.²³⁶ Tämä tarkoitti käytännössä toimikunnan osittaisiirto ehdotuksen toteuttamista, vaikka toimikunta tai ainakin osa sen jäsenistä vaikuttaisi uskoneen vahvasti vielä tässä vaiheessa kokonaissiirronkin olevan täysin realistista.

Uudeksi opetusministeriksi valittu Per Stenbäck kertoi helmikuussa 1980 Kuopiossa pidetyssä lehdistötilaisuudessa Joensuun todennäköisesti olevan se paikka, jonne metsäopetuksen toinen yksikkö perustetaan. Stenbäck sanoi uskovansa Kuopiollakin olevan riittävät valmiudet metsäopetukselle. Stenbäckin mukaan Kuopiolla oli kuitenkin omat erityistehtävänsä muilla opetusaloilla. Stenbäck pahoitteli puheessaan eripuraisuutta, joka vallitsi Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan sisällä.²³⁷ Stenbäckin mukaan Joensuun korkeakoulun edellytykset ottaa vastaan uusi opintolinja olivat selvästi parantuneet. Lisäksi Stenbäck piti tärkeänä metsäopetuksen aloittamista Joensuussa aluepoliittisista syistä. Opetusministeri uskoi metsäopetuksen auttavan osaltaan maan heikoimman läänin kehittymisessä.²³⁸ Hän ei tässä vaiheessa puhunut enää lainkaan metsäopetuksen kokonaissiirrosta.

5. Metsäopetus-hankkeen toteutuminen

5.1 Suunnitteluryhmä perustetaan

Opetusministeriön toimeksiannosta Joensuun korkeakoulu perusti uuden työryhmän, jonka tehtävänä oli metsäopetuksen valmistelu Joensuuhun.²³⁹ Mielenkiintoista on, että työryhmä aloitti työskentelyn, vaikka valtioneuvosto ei ollut tässä vaiheessa vielä

²³⁶ Kirje opetusministeriöstä Joensuun korkeakouluun n:o 4983/414/79, 18.4.1979, JoYa; Ari Antikaisen haastattelu 16.3.2006.

²³⁷ Karjalainen 5.2.1980.

²³⁸ Karjalainen 6.2.1980.

²³⁹ Kirje opetusministeriöstä Joensuun korkeakouluun, n:o 4983/414/79, 18.4.1979, JoYa.

virallisesti ottanut kantaa kyseiseen asiaan. Lisäksi Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan mietintö oli tässä vaiheessa vielä julkaisematta. Työryhmään kutsuttiin Helsingin yliopistosta neljä edustajaa, yhdet edustajat metsäntutkimuslaitoksesta ja ammattikasvatushallituksesta sekä kolme edustajaa Joensuun korkeakoulusta.²⁴⁰

Joensuun korkeakoulun edustajat valittiin niiltä aloilta, joiden katsottiin lähimmin sivuavan metsätieteellistä koulutusta. Valituksi tulivat professori Rauno Hämäläinen fysiikan laitokselta, professori Pentti Mälkönen kemian laitokselta ja apulaisprofessori Jouko Siira biologian laitokselta. Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin Joensuun korkeakoulun silloinen vararehtori Jorma Tahvanainen biologian laitokselta. Helsingin yliopiston metsätieteellisestä tiedekunnasta työryhmään valittiin professori Bror-Anton Granvik metsäteknologian laitokselta, professori Matti Keltikangas metsätalouden liiketieteen laitokselta, apulaisprofessori Simo Poso metsänarvioimistieteen laitokselta ja apulaisprofessori Kustaa Seppälä yksityismetsätalouden laitokselta. Metsäntutkimuslaitoksen edustajana toimi erikoistutkija Eero Paavilainen, ja ammattikasvatushallituksesta työryhmässä oli mukana osastopäällikkö Osmo Varsta. Työryhmän sihteerinä toimi vs. suunnittelija Tapio Varmola Joensuun korkeakoulusta.²⁴¹

Työryhmän kokoonpanossa oli erikoista se, että Joensuun korkeakoululla ei ollut enemmistöä työryhmässä. Työryhmä oli Joensuun korkeakoulun asettama, joten se olisi voinut valita jäsenet siihen myös siten, että sillä olisi eniten ollut edustajia työryhmässä. Työryhmän puheenjohtajan Jorma Tahvanaisen mukaan tällä ” Joensuun korkeakoulun uhkarohkealla vedolla” aivan tietoisesti pyrittiin välttämään sellainen tilanne, että helsinkiläiset voisivat myöhemmin väittää joensuulaisten vain sanelleen aluepolitiikkaan vedoten työryhmän selvitykseen kirjaamat päätökset.²⁴²

Työryhmä aloitti työskentelynsä kesällä 1979 ja sen oli tarkoitus suunnitella metsäalan koulutusohjelma Joensuuhun vuoden loppuun mennessä.²⁴³ Se otti nimekseen Joensuun korkeakoulun metsäopetuksen suunnitteluryhmä. Valmiin työnsä, Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen

²⁴⁰ Karjalainen 28.6.1979.

²⁴¹ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, alkusivut; Kokousasiakirjat, kokouskutsu 21.9 kokoukseen, liite 4, JoMtdk.

²⁴² Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

²⁴³ Karjalainen 28.6.1979.

aloittamisen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista, se jätti opetusministeriölle saatuaan lisäaikaa vasta 31.3.1980.²⁴⁴

Työryhmän tehtävänä oli muun muassa maatalous-metsätieteiden kandidaatin tutkintoon johtavan koulutusohjelman ja sen suuntauksien mukaisen opetussuunnitelman laatiminen. Joensuun korkeakoulun metsäopetuksen oli tarkoitus painottua metsäekologiaan - ja biologiaan. Työryhmän tehtävänä oli myös tehdä esitys koulutusvastuun jakamisesta Helsingin yliopiston ja Joensuun korkeakoulun kesken. Lisäksi työryhmän tuli selvittää metsäopetuksen aloittamisesta aiheutuvat kustannukset, tarvittavat uudet virat ja toimet sekä mahdollisuudet siirtää joitakin metsäalan virkoja tai toimia Helsingin yliopistosta Joensuun korkeakouluun.²⁴⁵

Opetusministeriön työryhmälle antamiin tehtäviin kuului myös tehdä esitykset metsäopetuksen aloittamisajankohdasta ja koulutukseen otettavien opiskelijoiden määristä kiintiöittäin. Tarkoituksena oli, että osa Joensuuhun tulevista opiskelijoista tulisi metsä- ja maatalouden opistoasteen kouluista. Tämä tarkoitti siis sitä, että Joensuun korkeakoululle annettiin tehtäväksi ammatillisen keskiasteen kautta etenevien, ylioppilastutkintoa suorittamattomien, opiskelijoiden metsäalan korkeakouluopetuksen järjestäminen.²⁴⁶

Samaan aikaan työryhmän kanssa työskenteli maa- ja metsätalousministeriön ja metsäntutkimuslaitoksen yhteinen työryhmä, joka valmisteli metsäntutkimusaseman perustamista Joensuuhun. Tähän hankkeeseen valtioneuvosto myönsi määrärahat jo vuonna 1979, ja se oli vuoden 1980 valtion budjetissa.²⁴⁷ Rahaa myönnettiin hankkeeseen yhteensä 100 000 mk.²⁴⁸ Metsäntutkimuslaitoksen Joensuun tutkimusaseman yhdistetty perustamis- ja esisuunnitelma vahvistettiin maa- ja metsätalousministeriössä elokuun lopulla 1980.²⁴⁹ Metsäntutkimusasemalla ja metsäopetuksella uskottiin olevan monia yhteistyömuotoja tulevaisuudessa Joensuussa. Tutkimusaseman oli tarkoitus tarjota

²⁴⁴ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, alkusivut.

²⁴⁵ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, alkusivut.

²⁴⁶ Hallituksen pöytäkirja 1979 II, hallituksen kokous 9.5.1979, asiakohta 10, liite 8, JoYa.

²⁴⁷ Karjalainen 14.2.1980, 29.2.1980.

²⁴⁸ Pohjois-Karjalan maakuntaliiton pöytäkirjat 1980, hallituksen kokous 17.1.1980, JoMa.

²⁴⁹ KM 28.8.1980.

korkeakoululle dosentti- ja tuntiopetusvoimia sekä mahdollisuuksia tutkimusyhteistyöhön.²⁵⁰

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto ja Joensuun korkeakoulu pyrkivät kiirehtimään metsäopetuksen saantia Joensuuhun. Helmikuun lopulla 1980 maakuntaliiton ja korkeakoulun edustajat kävivät yhtenä lähetystönä ehdottamassa ministereille Helsingissä, että jo vuoden 1981 budjettiin otettaisiin määrärahat metsäopetuksen aloittamiseksi Joensuussa. He ehdottivat, että valtion seuraavan vuoden budjettiin varattaisiin määräraha ainakin yhden professorin, yhden apulaisprofessorin ja yhden assistentin viran perustamiseksi Joensuun korkeakoulussa syyslukukauden 1981 alusta annettavaa metsäopetusta varten. Opetusministeriö lupasi ottaa heille jätetyn kirjelmän käsittelyyn sen jälkeen, kun metsäopetuksen aloittamista tutkiva työryhmä saisi mietintönsä valmiiksi.²⁵¹

Ari Antikaisen mukaan maakuntaliitto ja varsinkin sen puheenjohtaja Osmo Kuivalainen olivat hyvin aktiivisesti mukana ajamassa metsäopetusasiaa Joensuuhun koko prosessin ajan.²⁵² Pohjois-Karjalan maakuntaliitto pyrki vaikuttamaan valtion johtoon asian edistämiseksi. Sen edustajia oli esimerkiksi mukana Helsingissä 28.2.1980 silloisten valtiovarainministerin Ahti Pekkalan ja opetusministeri Per Stenbäckin luona puhumassa siitä, miten tärkeitä metsäopetus ja metsäntutkimuslaitos olisivat Joensuulle. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto pyrki kiirehtimään asiaa jopa siten, että se ehdotti metsäopetuksen käynnistämistä Joensuussa lahjavaroin. Tämän se ehdotti tapahtuvan siten, että Joensuun kaupunki maksaisi yhden professorin palkan viiden vuoden ajan ja sen jälkeen maksajaksi vasta tulisi valtio.²⁵³

Maakuntaliitto ilmeisesti pelkäsi valtion taloudellisten vaikeuksien olevan esteenä metsäopetuksen saamiseksi Joensuuhun. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton pöytäkirjoista voi havaita, että metsäopetus-asia oli 1970-luvulla mukana lähes jokaisessa sen kokouksessa. Lähinnä käsiteltiin kirjelmiä ja vetoamuksia joita lähetettiin säännöllisin

²⁵⁰ Hallituksen pöytäkirja 1981 V, hallituksen kokous 21.10.1981, asiakohta 4, liite 3, JoYa.

²⁵¹ Karjalainen 29.2.1980.

²⁵² Ari Antikaisen haastattelu 30.5.2001.

²⁵³ Pohjois-Karjalan maakuntaliiton pöytäkirjat 1980, hallituksen kokous 22.4.1980, JoMa.

väliajoin valtiovallalle. Heikki Kirkinen korosti myös Joensuun kaupungin osallistuneen metsäopetusprosessiin.²⁵⁴

5.2 Metsäopetus Joensuuhun -82

5.2.1 Työryhmän tulokset

Metsäopetusta Joensuun korkeakouluun selvitetty työryhmä päätyi selvityksessään ehdottamaan metsäopetuksen aloittamista Joensuussa vuonna 1982. Työryhmän mukaan tarvittavat virat ja toimet tulisi perustaa jo saman vuoden alussa. He arvioivat suunnitelman toteutumisen edellyttävän neljän professorin, seitsemän apulaisprofessorin, neljän lehtorin ja kuuden assistentin viran perustamista. Lisäksi suunnitelman mukaan tarvittaisiin jonkin verran dosentteja ja tuntiopettajia sekä 16 opetuksen ja tutkimuksen apuhenkilökuntaa.²⁵⁵ Työryhmä laski, että vakinainen henkilökunta (professorit, apulaisprofessorit ja lehtorit) hoitaisi metsäopetuksen luennoista 66 %, jäljelle jäävät tunnit pitäisivät tuntiopettajat ja dosentit.²⁵⁶

Työryhmä ehdotti, että Joensuussa aloitettaisiin metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmat. Koulutusvastuun jakamisen Helsingin ja Joensuun välillä työryhmä ehdotti tehtävän siten, että Joensuun korkeakoulu antaisi jatkokoulutusvalmiuden metsänhoitotieteessä, metsämaatieteessä, metsäpatologiassa ja turvetaloudessa. Edellä mainitut aineet olivat siis niitä, joista opiskelija valitsisi aineopintojen loppupuolella pääaineensa. Metsämaatieten ja turvetalouden jatkokoulutus suunniteltiin tapahtuvan vain Joensuussa. Muiden Joensuuhun suunniteltujen pääaineiden jatkokoulutusvalmius voitiin suorittaa myös Helsingissä. Tarkoituksena oli, että muissa metsäopetukseen liittyvissä oppiaineissa jatkokoulutusvalmius voitaisiin saavuttaa vain Helsingin yliopistossa. Tällaisia oli muun muassa metsäeläintiede, metsänjalostus, suometsätiede ja metsäteknologia.²⁵⁷ Työryhmän mukaan ammatillisena tavoitteena Joensuussa annettavalla metsäopetuksella oli antaa

²⁵⁴ Heikki Kirkinen haastattelu 21.4.2006.

²⁵⁵ KM 17.4.1980.

²⁵⁶ Kokousasiakirjat, kutsu 3.3.1980 kokoukseen, liite 3, JoMtdk.

²⁵⁷ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, 15.

opiskelijalle valmius metsä- ja turvetalouden johtamis-, suunnittelu-, kehittämis-, toimeenpano-, ja valvontatehtäviin sekä alan tutkimus-, neuvonta- ja opetustehtäviin.²⁵⁸

Koulutusohjelman suorittamisen oli tarkoitus johtaa maatalous- ja metsätieteen kandidaatin tutkintoon. Tämän suorittaneet olisivat oikeutettuja saamaan metsänhoitajan arvon. Työryhmä kannatti Joensuuhun otettavan aluksi vuosittain 20 opiskelijaa, joista 10 valittaisiin turvelinjalle. Helsingin yliopiston vuotuista sisäänottoa ehdotettiin pienennettäväksi noin 15–20 opiskelijalla. Helsingin yliopistoon otettiin tällöin vuosittain 80 metsäalan opiskelijaa. Työryhmä selvitteli myös harjoittelupaikkamahdollisuuksia Joensuussa. Kenttäharjoittelupaikoiksi se ehdotti Joensuun korkeakoulun Mekrijärven tutkimusasemaa, Valtimon metsäkonekoulua ja Onkamon metsäkoulua.²⁵⁹ Työryhmä ei kannattanut Joensuun metsätieteellisen kenttäopetuksen sijoittamista Hyytiälään, koska se piti kyseistä paikkaa jo valmiiksi ylikuormitettuna kesäisin.²⁶⁰ Lisäksi työryhmä uskoi opetuksen laadun kärsivän, jos harjoitteluryhmiä siellä suurennettaisiin.²⁶¹

Työryhmä arvioi henkilökunnan palkkauksesta aiheutuvien kustannusten olevan vuosittain n. 3,5 mmk. Muiden vuosittaisten kustannusten se arvioi olevan noin 1 mmk. Lisäksi työryhmä laski opetuksen aloittamisen edellyttämien kertaluonteisten kustannusten määräksi noin 1,7 mmk. Tähän kuului muun muassa kirjallisuuden, opetus- ja tutkimusvälineiden ja erilaisten kokoelmien hankinta sekä kirjaston perushankinnat. Työryhmän mukaan Joensuun korkeakoulun sen hetkiset tilat riittäisivät metsäopetuksen tarpeisiin ainakin 1980- luvun ajaksi. Työryhmä ehdotti metsäopetuksen aloittamista Joensuun korkeakoulun kemian ja biotieteiden osastolla. Se uskoi mahdollisten uusien tilojen rakentamisen tulevan ajankohtaiseksi vasta 1990- luvulla.²⁶²

Työryhmä asetti tavoitteeksi keskiasteen koulutuksen huomioimisen siten, että perustutkintoon johtava kokonaiskoulutusaika muodostuisi suunnilleen samaksi sekä lukion että keskiasteen kautta tuleville opiskelijoille. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että metsätalouden peruslinjan opistoasteen suorittaneet voisivat suorittaa kandidaatin

²⁵⁸ Kokousasiakirjat, kutsu 18.2.1980 kokoukseen, liite 4, JoMtdk.

²⁵⁹ HS 17.4.1980.

²⁶⁰ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, 19–20.

²⁶¹ Kokousasiakirjat, kutsu 19.11 kokoukseen, liite 5, JoMtdk.

²⁶² Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, 32–37.

tutkinnon noin vuotta lyhyemmässä ajassa. Tarkoituksena oli, että koulutusajan lyhennysmahdollisuudet keskittyisivät aineopintojen puolelle. Työryhmä ehdotti keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuudeksi noin 10 % sisäänotosta. Työryhmä korosti, että keskiasteen kautta tuleva opiskelija voisi olla muunkin kuin metsäalan koulutuksen saanut. Tällainen opiskelija tulisi työryhmän mukaan rinnastaa pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneeseen.²⁶³

Lisäksi työryhmä ehdotti Joensuun metsäopetuksen neuvottelukunnan perustamista, mikäli opetuksen yksityiskohtainen suunnittelu päätettäisiin käynnistää. Työryhmän mukaan neuvottelukunnan tehtävänä olisi tuoda metsäalan intressipiirien ja elinkeinoelämän näkemykset ja toivomukset opetusta toteuttavan yksikön tietoon. Työryhmä piti tärkeänä, että neuvottelukunta kiinnittäisi erityisesti huomiota maan syrjäisessä osassa harjoitettavan metsä- ja puutalouden kehittämisedellytysten selvittämiseen.²⁶⁴

5.2.2 Vastustus jatkuu

Tämänkään työryhmän päätöksenteko ei ollut yksimielistä, vaan Helsingin yliopiston edustajat, metsäntutkimuslaitoksen edustaja ja ammattikasvatushallituksen edustaja jättivät mietintöön omat eriävät mielipiteensä, jossa he vastustivat metsäopetuksen aloittamista Joensuussa. Helsinkiläisten vastustus jatkui siis vielä tässäkin vaiheessa, vaikka opetusministeriö oli tehnyt jo periaatepäätöksen toisen metsäyksikön perustamisesta. Helsingin yliopiston edustajat perustelivat kielteistä kantaansa eriävässä mielipiteessään muun muassa sillä, että metsänhoitajien tarve vähenisi tulevaisuudessa, jolloin myös opiskelijamääriä pitäisi vähentää.²⁶⁵

Työryhmän puheenjohtajana toiminut Jorma Tahvanainen muisteli työskentelyn työryhmässä olleen haastavaa, vaativaa ja raskasta helsinkiläisten suuren vastustuksen

²⁶³ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, 21–23.

²⁶⁴ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, 38.

²⁶⁵ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, eriävä mielipide 1-6.

vuoksi. Tahvanaisen mukaan helsinkiläisten käyttämät vastustavat argumentit suunnitelmaa vastaan olivat paitsi hyvin perusteltuja, myös kovia ja raakoja. Lisäksi Tahvanainen piti raskaana Joensuun korkeakoulun edustajille myös sitä, että yksikään metsäalan asiantuntijoilta saatu lausunto ei tukenut metsäopetusyksikön perustamista Joensuuhun. Tahvanaisen mukaan metsäalan ”ammattihenki” iski niin voimakkaasti läpi koko valtakunnan, ettei missään hyväksytty ajatusta, että metsänhoitajia alettaisiin kouluttaa muuallakin kuin vain perinteisessä Helsingin yliopistossa.²⁶⁶

Tahvanainen myös kertoi työryhmän selvitykseen kirjattujen päätösten syntyneen äänestyksen kautta. Toimikunta sai työskentelynsä aikana valmiiksi suunnitelman mietintöluonnoksen. Eräs Helsingin yliopiston edustajista ei luonnosta kuitenkaan hyväksynyt, vaan esitti työryhmän viimeisessä kokouksessa monia kohtia luonnoksesta kumottavaksi. Sen takia työryhmä joutui Tahvanaisen mukaan viimeisessä kokouksessa ”äänestysrumbaan”. Joensuun korkeakoulun edustajat saivat tällöin puolelleen ammattikasvatustahvanaisen edustajan Varstan, jolloin äänet menivät aina tasan. Puheenjohtajan ääni oli kuitenkin ratkaiseva, joten päätöksistä tuli myönteisiä Joensuun korkeakoulun kannalta, ja suunnitelma uuden koulutusohjelman rakenteesta hyväksyttiin.²⁶⁷

Väitettä metsähoitajatarpeen alenemista Helsingin yliopiston professori Matti Keltikangas perusteli mietinnön julkaisemisen jälkeen metsänhoitajien ikärakenteen epätasaisuudella. Keltikankaan mukaan metsänhoitajia jäisi 90- luvulla eläkkeelle puolet vähemmän kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Helsingin yliopiston edustajien laskelmien mukaan metsäalan opiskelijoiden aloittajamäärä Joensuussa pitäisi olla 13, joka laskisi asteittain vuoteen 1986 mennessä kuuteen. Heidän mukaansa sisäänoton mitoituksen täytyisi perustua vuosittaiseen arvioon koulutustarpeesta. Myös kustannuksia uuden metsäyksikön perustamisesta Helsingin yliopiston edustajat pitivät aivan liian korkeina.²⁶⁸

Helsingin yliopiston edustajat vetosivat eriävässä mielipiteessään työryhmän asiantuntijoilta saamiin metsäopetusta vastustaviin lausuntoihin. Keskusmetsälautakunta Tapio oli työryhmälle antamassaan lausunnossa sitä mieltä, että metsänhoitajien

²⁶⁶ Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

²⁶⁷ Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

²⁶⁸ Karjalainen 17.4.1980; KM 12.4.1980; Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, eriävä mielipide 1-6.

koulutusmääriä ei tulisi lisätä metsänhoitajatarpeen pienenemisen takia. Se vastusti lausunnossaan metsäopetuksen jakamista kahdelle paikkakunnalle. Valtion polttoainekeskus VAPO piti hyvänä ratkaisuna sitä, että turvetalouden koulutusta suunniteltiin annettavan myös maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa. VAPO korosti lausunnossaan turveteollisuuden nopeaa kehittymistä ja alan merkityksen kasvamista energiahuollon turvaamisessa. Sen mukaan turveteollisuuden tarvitsema korkeakoulutustasoisten henkilöiden määrä olisi kuitenkin suhteellisen pieni. Se ei kannattanut pelkästään turvetalouden tehtäviin tähtäävän erillisen opetusyksikön perustamista, vaan ehdotti turvetalouden koulutuksen liittämistä johonkin muuhun laajempialaiseen korkeakouluopetukseen.²⁶⁹

Myös Metsähallitus suhtautui työryhmälle antamassaan lausunnossa epäillen metsänhoitajakoulutuksen aloittamiseen Joensuussa. Sen mukaan tavoitteet mahdollisimman pätevän metsänhoitajakunnan kouluttamisesta ja koulutuksen mukaisen työpaikan tarjoamisesta kaikille metsänhoitajille eivät tukeneet toisen opetusyksikön perustamista. Metsähallitus oli sitä mieltä, että metsänhoitajia ei kannattaisi kouluttaa liikaa pelkästään sillä perusteella, että ”joku osa maasta on korkeakoulujen vajaa-alueita”. Suomen Metsäteollisuuden Keskusliiton edustajana lausunnon antanut Yrjö Hassi vastusti metsätieteellisen jakamista kahdelle paikkakunnalle. Hänen mukaansa metsänhoitajien koulutuksen saaneiden tulisi jatkossakin saada monipuolinen opetus. Hän ei uskonut pelkästään biologisiin aineisiin painottuneen koulutuksen saaneella olevan mahdollisuuksia työpaikan saamiseen ainakaan metsäteollisuuden piirissä.²⁷⁰

Suomen Metsänhoitajaliittokin korosti lausunnossaan työryhmälle metsänhoitajatarpeen vähentyvän tulevaisuudessa. Se uskoi tulevan metsänhoitaja-koulutustarpeen pystyttävän hoitamaan pelkästään Helsingin yliopistossa. Uuden yksikön perustamista Joensuuhun sekään ei pitänyt tarpeellisena. Metsäalan Teknisten Liitto ry suhtautui myös antamassaan lausunnossa epäillen metsäopetuksen jakamiseen kahdelle paikkakunnalle. Sen mukaan tärkeintä olisi säilyttää metsäopetuksen taso nykyisellä tasollaan. Metsäalan Teknisten

²⁶⁹ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, liitteet 1-2.

²⁷⁰ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, liitteet 3-4.

Liitto ry pelkäsi opetuksen tason huonontuvan, mikäli sitä siirrettäisiin Helsingin ulkopuolelle.²⁷¹

Työryhmässä mukana ollut metsäntutkimuslaitoksen edustaja Eero Paavilainen yhtyi omassa eriävässä mielipiteessään Helsingin yliopiston edustajien ja metsäalan järjestöjen näkemykseen metsänhoitajatarpeen vähentymisestä. Ammattikasvatushallituksen edustaja Osmo Varsta puolestaan vaati omassa eriävässä mielipiteessään kiinnittämistä enemmän huomiota ehdotetun koulutuksen sisältöön. Hänen mukaansa koulutuksen tulisi olla suunniteltua enemmän talouspainotteista. Varsta vaati puumarkkinatieteen vahvistamista koulutuksessa esimerkiksi siten, että Joensuuhun perustettaisiin myös puumarkkinatieteen professuuri.²⁷²

5.2.3 Eduskunta ratkaisijana

Elokuussa 1980 Kuopiossa järjestettiin tempaus metsäopetusta koskien. Kuopiolaiset julkaisivat moniväriesitteen otsikolla ”Kuopio metsäkeskukseksi”. Kuopiolaiset vaativat esitteessään metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen kokonaissiirtoa Kuopioon. Esitteen takana olivat muun muassa Kuopion kaupunki, Pohjois-Savon maakuntaliitto, Kuopion kauppakamari ja lääninhallitus. Esitettä jaettiin laajasti muun muassa kansanedustajille, ministereille ja korkeakouluneuvoston jäsenille.²⁷³

Joensuun korkeakoulun silloinen rehtori Heikki Kirkinen ja vararehtori Jorma Tahvanainen pitivät kannanotossaan tätä suunniteltuna hyökkäyksenä Joensuun korkeakoulua vastaan. Heidän mukaansa tällä pyrittiin vain estämään metsäopetuksen aloittaminen Joensuussa. He eivät uskoneet Kuopiolla olevan enää mitään mahdollisuuksia tässä vaiheessa saada metsäopetusta omaan korkeakouluunsa, joka oli enemmänkin suuntautunut terveydenhoitoalaan. Kirkinen ja Tahvanainen uskoivat kuopiolaisten tarkoituksena olevan lähinnä Joensuun suunnitelmien toteuttamisen estäminen, mitä he pitivät valitettavana Itä-Suomen korkeakoulutusjärjestelmän kannalta.

²⁷¹ Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi ja selvitys opetuksen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista 1980, liitteet 5-6.

²⁷² KM 17.4.1980.

²⁷³ Karjalainen 27.8.1980.

Kirkinen ja Tahvanainen olisivat halunneet enemmänkin yhteistyötä kuin kilpailua Itä-Suomen korkeakoulujen välille.²⁷⁴

Jorma Tahvanaisen mukaan tämä oli kuopiolaisten viimeinen ”raju ponnistus”, jolla yritettiin saada metsäopetusyksikkö Joensuun sijasta Kuopioon.²⁷⁵ Heikki Kirkinen kertoi kuopiolaisten olleen hyvin aktiivisia ja taitaviakin oman kaupunkinsa puolesta koko metsäopetus-kamppailun aikana. Kirkinen mukaan kuopiolaiset vetosivat jatkuvasti Kuopion parempaan metsänlaatuun. Lisäksi he halusivat Kuopiosta Itä-Suomen alueellisen keskuksen, johon metsäntutkimuslaitos ja korkein metsäopetus olisivat sopineet hyvin.²⁷⁶

Kuopiolaisten ja monien muiden vastustuksesta huolimatta eduskunta hyväksyi kolmannessa käsittelyssä, äänin 139–35, joulukuussa 1980 hallituksen esityksen metsäopetuksen suunnitteluprofessorin viran perustamiseksi Joensuun korkeakouluun vuonna 1981. Viisi edustajaa äänesti tyhjää, lisäksi 20 edustajaa oli poissa istunnosta. Päätöksen tekoa ennen käytettiin useita puheenvuoroja ehdotuksen puolesta ja sitä vastaan.²⁷⁷

Heikki Kirkinen muisteli äänestystä edeltävien päivien olleen jännitystä täynnä. Muutamaa päivää ennen äänestystä Helsingin yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan professorit yrittivät vielä saada äänestyksestä mieleisensä tuloksen. He jakoivat kaikille kansanedustajille ”lentolehtisen”, jossa perusteltiin sitä, miksi metsäopetusta ei saisi siirtää Joensuuhun. Joensuun korkeakoulun rehtori Kirkinen kertoi saaneensa itsekin kyseisen lehtisen. Samana iltana hän teki tästä vastineen Joensuussa, jossa hän ”kohta kohdalta yritti kumota professorien väitteet ja perustella sitä, miksi metsäopetusta tulisi saada Joensuuhun”. Kirkinen lähti seuraavana päivänä Helsinkiin vastineen kanssa, ja tämä jaettiin kaikille kansanedustajille. Kirkinen uskoi tämän tapahtuman vaikuttaneen äänestystulokseen, koska osalla kansanedustajista ei ollut aikaisemmin juurikaan tietoa koko asiasta.²⁷⁸

²⁷⁴ KM 27.8.1980; Karjalainen 27.8.1980.

²⁷⁵ Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

²⁷⁶ Heikki Kirkinen haastattelu 21.4.2006.

²⁷⁷ Valtiopäivät 1980, hallituksen esitykset 96–140, s. 261; Valtiopäivät 1980, pöytäkirjat 4, s. 3860–3924, 3935; Karjalainen 19.12.1980.

²⁷⁸ Heikki Kirkinen haastattelu 10.5.2001, 21.4.2006.

Äänestystulos oli siis voitto Joensuulle. Pohjois-Karjalan silloinen maaherra Esa Timonen korosti Elina Makkosen teokseen antamassaan haastattelussa sitä, että kaikki metsäopetukseen liittyvät päätökset tehtiin täysin poliittisella tasolla. Eduskunta päätti aina uusien tiedekuntien perustamisesta. Timonen pitikin ihmeenä, että metsäopetusta onnistuttiin saamaan tätä kautta Joensuuhun.²⁷⁹ Myös Jorma Tahvanainen piti eduskunnan myönteistä päätöstä metsäopetusyksikön perustamisesta Joensuuhun yllättävänä, koska vastustus oli monelta suunnalta niin kovaa loppuun asti.²⁸⁰ Kirkinen uskoi poliitikoista keskustalaisten suhtautuneen myönteisimmin metsäopetuksen siirtoon Joensuuhun. Kirkinen mukaan kokoomuslaiset vastustivat sitä eniten. Kirkinen kuitenkin korosti kaikkien pohjoiskarjalaisten poliitikkojen tukeneen hanketta puoluetustasta riippumatta.²⁸¹

Heikki Kirkinen mukaan eduskunnan tekemän päätöksen jälkeen helsinkiläisten ja kuopilaisten vastarinta metsäopetuksen siirrosta Joensuuhun loppui lähes täysin. Hän uskoi näiden ymmärtäneen, ettei vastustuksesta enää olisi mitään hyötyä. Kirkinen mukaan helsinkiläiset kuitenkin suhtautuivat tämänkin jälkeen epäilevästi Joensuun korkeakoulun kykyihin tuottaa korkeatasoista metsäopetusta. Kirkinen kertoi ennakkoluulojen kuitenkin hälvenneen vähitellen opetuksen käynnistyttyä.²⁸²

Metsäopetuksen aloittaminen varmistui 29.4.1981, kun presidentin esittelyssä annettiin asetus metsäopetuksen suunnitteluprofessorin viran perustamisesta. Asetuksen mukaan opetusministeriön oli tarkoitus määrätä virkaan väliaikainen hoitaja, jonka tehtäväksi tuli metsätieteellisen koulutuksen yksityiskohtainen suunnittelu.²⁸³ Virkaan valittiin viiden hakijan joukosta maatalous- ja metsätieteiden lisensiaatti Seppo Kellomäki, jonka kanssa sopimus solmittiin 1.9.1981–31.7.1983 väliseksi ajaksi.²⁸⁴

Sopimuksen päätyttyä virka muutettiin metsänhoitotieteen professoriksi, ja siinä jatkoi Kellomäki. Kellomäen mukaan hänen tehtäviinsä suunnitteluprofessorin haltijana kuului muun muassa tutkintosäännön rakentaminen yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa.

²⁷⁹ Esa Timosen haastattelu 19.4.2001.

²⁸⁰ Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

²⁸¹ Heikki Kirkinen haastattelu 21.4.2006.

²⁸² Heikki Kirkinen haastattelu 21.4.2006.

²⁸³ Suomen säädöskokoelma I 1981: Asetus n:o 304, s. 551; KM 31.7.1981.

²⁸⁴ Hallituksen pöytäkirja 1981 IV, hallituksen kokous 17.6.1981, asiakohta 4, liite 4, JoYa; Karjalainen 30.4.1981.

Suurin osa ajasta kului kuitenkin opintojaksojen suunnittelussa ja ensimmäisten opiskelijoiden haun ja valinnan järjestämisessä. Seppo Kellomäen mukaan opetusta valmistavan työryhmän selvitys antoi selkeät puitteet ja lähtökohdat suunnittelutyölle. Kellomäki kertoi kuitenkin Joensuun korkeakoulun antaneen hänelle melko vapaat kädet opetuksen suunnittelussa. Kellomäen mukaan koulutusohjelman suunnittelu oli mielenkiintoinen ja antoisa kokemus. Hän vastasi lähes yksin koko suunnittelusta.²⁸⁵

Metsäopetuksen oli tarkoitus käynnistyä syksyllä 1982. Joensuun korkeakoulu päätti hallituksen kokouksessa 25.2.1981 asettaa korkeakouluun suunnitellulle metsäopetukselle neuvottelukunnan, jonka tehtävänä oli toimia neuvoa-antavana elimenä suunnitellessa ja kehitettäessä metsäopetusta sekä toimia informaatiota välittävänä elimenä metsäopetuksen ja metsäalalla harjoittelu- ja työpaikkoja tarjoavien tahojen kanssa. Neuvottelukuntaan pyydettiin jäseniä muun muassa metsäntutkimuslaitoksesta, Helsingin yliopistosta, Joensuun korkeakoulusta, Suomen Metsäteollisuuden Keskusliitosta, Joensuun metsä – ja puutalousopistosta sekä Metsähallituksesta. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimi Joensuun korkeakouluun valittu metsäopetuksen suunnitteluprofessorin haltija. Tähän tehtävään valittiin siis Seppo Kellomäki.²⁸⁶

Seppo Kellomäki kertoi neuvottelukunnan toiminnan olleen vuoden verran vilkasta, mutta jo toisen vuoden aikana toiminnan hiipuneen metsäopetuksen vakiintuessa Joensuuhun. Hän mainitsi neuvottelukunnan tehtävinä olleen lähinnä erilaisten suunnitelmien testaaminen, joita tosin käytiin läpi melko vähäisissä määrin. Kellomäen mukaan neuvottelukunnan tärkeimpinä tehtävinä oli Joensuussa annettavaan metsäopetukseen liittyvien ennakkoluulojen hälventäminen ja asioista tiedottaminen. Kellomäen mukaan opetuksen suunnitteluun ei neuvoa-antava elin tuonut mitään uutta.²⁸⁷

5.3 Metsäopetuksen käynnistyminen

Maa- ja metsätalousministeriön alainen metsäntutkimusasema aloitti toimintansa neljän tutkijan voimin Joensuussa huhtikuussa 1981 korkeakoulun biotieteiden laitoksella.

²⁸⁵ Seppo Kellomäen haastattelu 12.4.2006.

²⁸⁶ Hallituksen pöytäkirja 1981 I, hallituksen kokous 25.2.1981, asiakohta 2, liite 2, JoYa.

²⁸⁷ Seppo Kellomäen haastattelu 12.4.2006.

Joensuun tutkimusaseman omien toimitilojen rakentaminen korkeakoulun läheisyyteen aloitettiin vuonna 1982. Tavoitteena oli, että tutkimusaseman toiminta olisi täysissä mitoissa vuoteen 1985 mennessä. Silloin asemalla oli tarkoitus työskennellä 12 tutkijaa sekä 30–40 muuta toimihenkilöä. Metsäntutkimusasema oli yksi metsäntutkimuslaitoksen tutkimusasemista.²⁸⁸

Tutkimusaseman johtajaksi valittu Jari Parviainen piti metsäntutkimusaseman ja Joensuun korkeakoulun välille suunniteltua yhteistyötä ainutlaatuisena, joka hyödyttäisi molempia osapuolia. Hänen mukaansa mikään muu metsäntutkimuslaitoksen tutkimusasemista ei toiminut korkeakoulun tai yliopiston läheisyydessä. Parviainen uskoi yhteistyön tukevan uuden tutkimusaseman menestystä, varsinkin sen jälkeen, kun metsäopetus Joensuun korkeakoulussa käynnistyi.²⁸⁹ Hajasijoituskomitean ehdotus siirtää metsäntutkimuslaitos Helsingistä Joensuuhun ei toteutunut, mutta jo tutkimusaseman saantia paikkakunnalle voi pitää merkittävänä saavutuksena.

Metsäopetus suunniteltiin aloitettavaksi Joensuussa syksyllä 1982 kemian ja biotieteiden osastossa. Koulutuksen arvioitiin kestävän 4-4,5 vuotta. Opiskelijoiden oli tarkoitus suorittaa maa- ja metsätieteiden kandidaatin tutkinto, joka samalla oikeuttaisi metsänhoitajan arvoon. Uutta koulutusala varten perustettiin aluksi viisi virkaa. Näistä yksi oli metsänhoidon professori, apulaisprofessorit olivat metsänarvioimistieteessä ja metsäpatologiassa sekä lisäksi oli lehtorin ja assistentin virat.²⁹⁰

Tarkoituksena oli, että jo seuraavana vuonna virkoja saataisiin neljä lisää. Kaiken kaikkiaan suunnitelmissa oli 15 uutta virkaa. Uusia virkoja ajateltiin tarvittavan, koska vuosittainen aloitusmäärä ajateltiin kohottaa vuonna 1984 kahdestakymmenestä kahteenkymmeneenviiteen ja vuonna 1986 kolmeenkymmeneen. Lisäksi alan opiskelijamäärä kasvaisi joka vuosi ja vanhemmat opiskelijat tarvitsisivat eriytyneempää opetusta.²⁹¹ Seppo Kellomäki kertoikin, että joidenkin vastustuksesta huolimatta 1980-luvulla perustettiin usea uusi virka Joensuun korkeakoulun metsätieteelliseen tiedekuntaan. Yhtenä merkittävänä tekijänä tähän Kellomäki piti valtion taloudellista

²⁸⁸ Karjalainen 17.4.1981.

²⁸⁹ Karjalainen 13.8.1981.

²⁹⁰ Karjalainen 15.6.1982; HS 11.10.1982.

²⁹¹ Karjalainen 30.7.1982.

nousukautta, joka mahdollisti uusien virkojen perustamisen myös Joensuun korkeakouluun.²⁹²

Ensimmäisen syksyn aloituspaikoille lähetti hakemuksen 1009 hakijaa. Opiskelijoita otettiin sisään vain kaksikymmentä, mikä tarkoitti noin kahta prosenttia hakijoista. Koulutusalan suunnittelusta vastaava Kellomäki arvioi suuren hakijamäärän johtuneen koulutusohjelman uutuudesta ja siitä, että aikaisemmin kyseistä alaa oli voinut opiskella vain Helsingissä. Kellomäki uskoi suosioon vaikuttaneen myös kyseisen alan hyvät työllisyysnäkymät.²⁹³ Lisäksi Kellomäki uskoi pitkään kestäneen metsäopetus-kiistan lisännen metsäopetuksen suosiota ja arvoa. Suurin osa Joensuuhun hakeneista tuli Itä- ja Pohjois-Suomesta sekä Pohjanmaalta. Kellomäki uskoi näiltä alueilta tulevien olleen helpompi hakea Joensuuhun kuin Helsinkiin. Ensimmäisen vuoden aloituspaikat jaettiin pelkästään papereiden perusteella, pääsykokeita ei järjestetty lainkaan.²⁹⁴

Elokuussa voimaan tullut presidentin antama asetuksen muutos mahdollisti metsätieteen opetuksen aloittamisen Joensuussa. Aikaisemman asetuksen mukaan metsätieteellistä opetusta voitiin antaa vain Helsingin yliopistossa.²⁹⁵ Joensuun korkeakoulun valtuusto hyväksyi yksimielisesti, hallituksen esityksen mukaisesti, Joensuun korkeakoulun maatalous-metsätieteellisen koulutusalan tutkintosäännön. Se astui voimaan 1.9.1982, mikä käytännössä tarkoitti metsäopetuksen alkamista Joensuun korkeakoulussa.²⁹⁶

Opetus alkoi aikalailla sen suunnitelman mukaisesti, minkä Joensuun korkeakoulun asettama työryhmä oli laatinut. Jorma Tahvanaisen mukaan Joensuussa annettava metsäopetus kuitenkin muuttui varsin nopeasti lähemmäksi sellaista metsäalan koulutusta, jota annettiin Helsingin yliopistossa.²⁹⁷ Myös Seppo Kellomäki kertoi talous- ja metsäteknologiapuolen tulleen opetukseen mukaan varsin nopeasti.²⁹⁸ Pääaineekseen opiskelija sai valita ensimmäisten vuosien aikana Joensuussa metsänhoitotieteen tai energiapuu- ja turvetuotannon. Metsänhoitotiede tutki puun kasvatuksen sekä muiden metsänkäyttömuotojen biologisia perusteita ja käytännön menetelmiä. Energiapuu- ja

²⁹² Seppo Kellomäen haastattelu 12.4.2006.

²⁹³ Karjalainen 15.6.1982.

²⁹⁴ Seppo Kellomäen haastattelu 12.4.2006.

²⁹⁵ Hallituksen pöytäkirja 1982 I, hallituksen kokous 3.2.1981, asiakohta 2, liite 2, JoYa; Karjalainen 30.7.1982.

²⁹⁶ Valtuuston pöytäkirja 1982, valtuuston kokous 19.8.1982, asiakohta 1, liite 1, JoYa.

²⁹⁷ Jorma Tahvanaisen haastattelu 29.3.2006.

²⁹⁸ Seppo Kellomäen haastattelu 12.4.2006.

turvetuotannossa keskeisellä sijalla oli puun ja turpeen energiakäytön biologisten perusteiden ja käytännön menetelmien tutkiminen.²⁹⁹

Suunnitteluryhmän ehdotus opistoasteelta tulevien 10 prosentin kiintiöstä ei toteutunut, vaikkakin Kellomäen mukaan opiskelijoiksi valittiin myös ei-ylioppilaita. Kellomäki kertoi kuitenkin heidän tulleen sisään normaalihaua kautta. Opinnoissaan he kuitenkin ovat saaneet aina hyvitystä saman alan alemman koulutusasteen suorittamisesta. Kellomäki kertoi Mekrijärven olleen alusta asti metsäopetuksen harjoittelu- ja tutkimuspaikkana. Yliopisto sai monia sen lähistöllä olevia valtion omistamia metsiä hallintaansa. Kellomäen mukaan Valtimon metsäkonekoulussa järjestettiin alkuaikoina jokunen metsäteknologian kurssi. Samoin Onkamon metsäkoulussa on järjestetty joitakin kursseja. Kellomäki totesi metsäopetuksen harjoitteluiden säännöllisen integroimisen näihin kouluihin olleen kuitenkin liian vaikeaa.³⁰⁰

Kellomäen mukaan alusta asti oli tavoitteena kouluttaa Joensuussa metsäalaa opiskelevat samoille työmarkkinoille Helsingin yliopistossa metsäalaa opiskelevien kanssa.³⁰¹ Koulutusohjelman laajuus oli 160 opintoviikkoa, joista yleisopintoja 40, yhteisiä aineopintoja 60, eriytyviä aineopintoja 20 ja syventäviä opintoja 40 opintoviikkoa. Tarkoituksena oli aloittaa pääaineopetus vuonna 1984 metsätaloudensuunnittelussa ja vuonna 1986 metsämaantieteessä. Metsäopetuksen uskottiin saavan oma metsätieteellinen tiedekunta vuonna 1984, kun Joensuun korkeakoulun oli tarkoitus muuttua yliopistoksi.³⁰²

Metsänarvioimistieteen apulaisprofessorin viran hoitajaksi 1.9.1982 - 31.7.1983 väliseksi ajaksi valittiin Pekka Juhani Kilkki. Metsäpatologian apulaisprofessoriksi valittiin ajalle 1.9.1982 – 31.7.1983 Lalli Laine. Metsänhoitotieteen assistentin virkaa hoitamaan valittiin Timo Kuuluvainen 1.9.1982 alkavaksi viisivuotiskaudeksi. Metsämaantieteen lehtorin viran sai Leena Finer. Lisäksi Joensuun metsäntutkimusaseman johtaja Jari Parviainen valittiin metsänhoitotieteen dosentiksi ja Pertti Harstela metsäteknologian dosentiksi vuoden 1982 lopussa.³⁰³

²⁹⁹ Hallituksen pöytäkirja 1982 III, hallituksen kokous 26.5.1982, asiakohta 17, liite 10, JoYa; HS 11.10.1982.

³⁰⁰ Seppo Kellomäen haastattelu 12.4.2006.

³⁰¹ Seppo Kellomäen haastattelu 12.4.2006.

³⁰² Hallituksen pöytäkirja 1982 III, hallituksen kokous 26.5.1982, asiakohta 17, liite 10, JoYa; HS 11.10.1982.

³⁰³ Hallituksen pöytäkirja 1982 IV-V, hallituksen kokous 31.5.1982, asiakohta 11, liite 7, hallituksen kokous 23.6.1982, asiakohta 8, liite 4, asiakohta 9, liite 5, hallituksen kokous 1.7.1982, asiakohta 9, liite 6, hallituksen kokous 19.8.1982, asiakohta 2, liite 2, hallituksen kokous 8.12.1982, asiakohta 8, liite 3, JoYa.

Seppo Kellomäki piti puutteena opetuksen alkuaikoina sitä, ettei Joensuussa ollut lainkaan maataloudellista opetusta ja tutkimusta. Taloudellista opetusta Kellomäki arvioi annettavan tarpeeksi Joensuussa. Kellomäki painotti, ettei Joensuussa edes ole tarkoitus kouluttaa kaupallisen puolen metsänhoitajia, vaan heille on oma koulutusohjelma Helsingin yliopistossa. Kellomäki sanoi Helsingin Sanomille antamassaan haastattelussa Joensuusta valmistuvan ”yleisempiä” metsänhoitajia kuin Helsingistä. Väitettään hän perusteli sillä, että Helsingissä opiskelijat erikoistuvat tiettyyn metsäalan suuntaan aikaisemmassa vaiheessa.³⁰⁴

6. Metsätieteellinen opetus kamppailun kautta Joensuuhun

Korkeimman metsäopetuksen siirto Helsingin yliopistosta Joensuuhun tuli ensimmäisen kerran esille hajasijoituskomitean loppumietinnössä vuonna 1974. Osamietinnössään hajasijoituskomitea oli ehdottanut vuotta aikaisemmin metsäntutkimuslaitoksen siirtoa Joensuuhun. Komitea tuli työnsä toisessa vaiheessa siihen tulokseen, että metsäntutkimuslaitoksen ja korkeimman metsäopetuksen siirto tulisi kytkeä toisiinsa niiden tiiviin yhteistyön vuoksi. Hajasijoituskomitean ehdotukset liittyivät uuteen aluepolitiikkaan, jolla pyrittiin luomaan vahvoja keskuksia ympäri Suomea. Yhtenä aluepolitiikan osa-alueena oli korkeakoulupolitiikka, jonka tavoitteena oli muun muassa vahvistaa ja monipuolistaa pieniä, vasta perustettuja korkeakouluja, jotta opiskelijoiden määrä suuntautuisi aikaisempaa enemmän Etelä-Suomen ulkopuolelle.

Hajasijoituskomitea ehdotti metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirtoa Joensuuhun nimenomaan aluepoliittisista syistä. Myös Joensuun muutamaa vuotta aiemmin aloittanutta korkeakoulua haluttiin kehittää. Hajasijoituskomitean tekemiin ehdotuksiin suhtauduttiin hyvin epäillen Helsingissä. Sekä Helsingin yliopiston että metsäntutkimuslaitoksen työntekijät ilmoittivat heti päätösten jälkeen vastustavansa hajasijoituskomitean ehdotuksia. Lisäksi useat metsäalan järjestöt ilmoittivat suhtautuvansa kielteisesti hajasijoituskomitean tekemiin ehdotuksiin. He eivät uskoneet kehitysalueeseen kuuluvassa Joensuussa kyettävän antamaan laadukasta ja korkeatasoista metsäopetusta ja harjoittamaan korkeatasoista metsäntutkimusta.

³⁰⁴ HS 11.10.1982.

Myös Kuopio, Jyväskylä ja Oulu ilmaisivat halukkuutensa saada kyseiset laitokset kaupunkiinsa. Varsinkin Kuopio kamppaili aktiivisesti koko 70-luvun ajan Joensuun kanssa metsäopetuksesta ja metsäntutkimuslaitoksesta. Oulu ja Jyväskylä eivät lähteneet niin tosissaan niistä taistelemaan. Joensuussa hajasijoituskomitean ehdotukset otettiin innolla vastaan. Metsäntutkimuslaitoksen ja metsäopetuksen siirron uskottiin vaikuttavan kehitysalueeseen kuuluvan kaupungin talouselämään positiivisesti sekä vahvistavan ja monipuolistavan muutamaa vuotta aikaisemmin aloittaneen korkeakoulun imagoa.

Osa hajasijoituskomitean ehdotuksista toteutui vuosien aikana, osa ei muun muassa taloudellisten syiden vuoksi. Myös helsinkiläisten kova vastarinta hidastutti ehdotusten etenemistä. Metsäopetuksesta ja metsäntutkimuslaitoksesta käyty kamppailu kesti vuosia ja vaati useiden asiaa tutkivien työryhmien merkittävää työpanosta. Hajasijoituskomitean antamien ehdotusten jälkeen metsäopetuksen siirrossa oli pari hiljaisempaa vuotta, jolloin ei tapahtunut mitään merkittävää metsäopetuksen siirtoon liittyvää, vaikkakin esimerkiksi lehdissä asiasta kirjoitettiin aika ajoin. Joensuulaiset pyrkivät pitämään hajasijoituskomitean tekemiä ehdotuksia julkisuudessa, jotta niitä ei unohdettaisi.

Vuonna 1974 asetettiin Korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen toimikunta, joka vuonna 1976 ilmestyneessä mietinnössään ilmoitti tukevansa korkeimman metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen siirtoa Joensuuhun. Toimikunta uskoi näiden siirron vaikuttavan positiivisesti Pohjois-Karjalan talouteen. Lisäksi toimikunta piti tärkeänä opiskelijapaikkojen lisäämistä Itä-Suomen korkeakouluissa. Metsäopetuksen siirron se laski tuovan Joensuun korkeakoulun luonnontieteelliseen osastoon noin 150 uutta opiskelijapaikkaa. Korkeakoululaitoksen alueellisen toimikunnan mietintö ei kuitenkaan herättänyt metsäopetuksen osalta laajaa huomiota. Tähän vaikutti osaltaan se, että asia oli hyvin pieni osa työryhmän työkentästä. Tosin Joensuussa sen antamaa tukea pidettiin tärkeänä.

Metsäopetuksen mahdollista siirtoa Joensuuhun selvittävään työryhmään kuului edustajia opetusministeriöstä, Joensuun korkeakoulusta ja Helsingin yliopistosta. Työryhmän tehtävänä oli selvittää metsäopetuksen ja metsäntutkimuslaitoksen mahdollisen siirron aiheuttamia hyötyjä ja haittoja sekä tehdä laskelmia mahdollisen siirron kustannuksista. Työryhmän ei ollut tarkoitus ottaa kantaa itse siirtoon. Tämän työryhmän työskentelyssä aluepoliittiset kysymykset olivat kuitenkin koko ajan pinnalla. Työryhmän jäsenet eivät

päässeet yksimielisyyteen asioista. Vuonna 1978 julkaistuun mietintöön jättivät eriävän mielipiteen sekä Helsingin yliopiston että Joensuun korkeakoulun edustajat, joissa ilmaistiin tyytymättömyys työryhmän äänestysten kautta päätyimiin ehdotuksiin. Työryhmän tekemä mietintö oli kokonaisuudessaan melko hajanainen. Se oli kuitenkin merkittävä, koska siitä antamissa lausunnoissa esitettiin ensimmäisen kerran sellainen vaihtoehto, että Joensuuhun perustettaisiin toinen metsäopetusyksikkö Helsingin metsätieteellisen tiedekunnan rinnalle sekä metsäntutkimuslaitokseen kuuluva metsäntutkimusasema. Tosin jo aikaisemmin tällaisiakin ehdotuksia oli esitetty ohimennen.

Samaan aikaan työskenteli myös Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunta, joka julkaisi raporttinsa vuonna 1979. Tämän työryhmän esitys jäi metsäopetuksen osalta jokseenkin epäselväksi. Työryhmän sisäiset ristiriidat ja erimielisyydet vaikuttivat lopputuloksiin. Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunta ehdotti uudeksi metsäopetuksen paikaksi Joensuun sijasta Kuopiota. Työryhmä kuitenkin ehdotti osittaissiirron toteutuessa toisen opetusyksikön paikaksi Joensuuta. Opetusministeriö olikin jo tehnyt tässä vaiheessa periaatepäätöksen toisen metsäyksikön perustamisesta Joensuuhun. Työryhmään kuuluneet Joensuun ja Kuopion korkeakoulun jäsenet jättivät mietintöön eriävät mielipiteet, joissa kritisoitiin työryhmän päätöksiä. Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan mietintöön ei juurikaan metsäopetuksen osalta reagoitu. Asiasta oli opetusministeriössä päätetty jo ennen sen julkaisemista, joten mietintö julkaistiin ehkä hieman liian myöhään. Toisaalta kyseisen toimikunnan osittaissiirtoehdotus eli toisen metsäopetusyksikön perustaminen Joensuuhun toteutui. Se ei kuitenkaan toteutunut kyseisen toimikunnan ehdotuksesta, vaan se oli esitetty jo aikaisemmin.

Joensuun korkeakoulun asettama työryhmä suunnitteli opetusministeriön toimesta toisen metsäopetusyksikön koulutusohjelman Joensuuhun. Tässä työryhmässä oli mukana sekä Helsingin yliopiston että Joensuun korkeakoulun edustajia. Työryhmän tekemä selvitys antoi puitteet tarkemmalle suunnittelulle, jonka teki myöhemmin suunnitteluprofessorin saanut Seppo Kellomäki. Vielä tässäkin vaiheessa helsinkiläiset ja metsäalan järjestöt vastustivat kiivaasti toisen metsäyksikön perustamista Joensuuhun. Koko prosessin aikana helsinkiläiset käyttivät vastustavina argumentteina muun muassa tason laskua ja kansainvälisen yhteistyön heikkenemistä, mikäli metsäopetusta siirrettäisiin

pääkaupungista Joensuuhun. Helsinkiläiset eivät siis vastustaneet vain koko metsätieteellisen siirtoa, vaan suhtautuivat torjuvasti myös toisen metsäyksikön perustamishdotukseen.

Suuresta vastustuksesta huolimatta metsäopetus alkoi Joensuussa. Syksyllä 1982 alkanut opetus painottui aluksi selkeästi metsäekologiaan ja – biologiaan, mutta muuttui muutamassa vuodessa Helsingissä annettavan opetuksen kaltaiseksi, kun pääainevalikoima laajentui. Joensuun erikoisuutena oli energia- ja turpeentuotantoon keskittyvä linja, jollaista ei ollut lainkaan Helsingissä. Metsäopetus alkoi Joensuussa kemian ja biotieteiden osaston yhteydessä, vasta myöhemmin metsätiede sai omat tilat Joensuun korkeakouluun.

Metsäopetuksen laajentamisen tarvetta kuvaa mielestäni hyvin ensimmäisen vuoden aloituspaikkojen suuri hakijamäärä Joensuuhun. Kahtakymmentä opiskelijapaikkaa havitteli 1009 henkilöä. Näistä vain noin kaksi prosenttia sai opiskelupaikan Joensuun korkeakoulun metsäpuolelta. Luvut osoittavat, että metsätiede houkutteli opiskelemaan aikovia. Suurin osa metsäopetukseen Joensuuhun hakevista oli Itä- ja Pohjois-Suomesta.. Korkeimman metsäopetuksen siirrosta käyty kamppailu sai laajasti julkisuutta 1970-luvun aikana. Luultavasti tämäkin osaltaan innosti hakemaan kyseistä alaa, kun se kamppailun jälkeen saatiin vihdoin Joensuuhun.

Hajasijoituskomitean tekemä ehdotus metsäntutkimuslaitoksen siirrosta Helsingistä Joensuuhun ei toteutunut. Joensuuhun perustettiin kuitenkin kyseisen laitoksen alainen tutkimusasema. Tämän ja Joensuun korkeakoulun metsäopetuksen välinen yhteistyö oli alusta asti hyvin tiivistä. Yhteistyö on vuosien aikana liittynyt lähinnä tutkimukseen ja opetukseen. Useat tutkimusaseman työntekijät ovat pitäneet tunteja Joensuun korkeakoulussa. Lisäksi korkeakoululla ja metsäntutkimusasemalla on ollut yhteisiä tutkimusprojekteja.

Metsäopetuksen siirtoon liittyvät päätökset tehtiin loppujen lopuksi täysin poliittisella tasolla. Toisen metsäopetusyksikön perustamisesta äänestettiin eduskunnassa, jolloin se hyväksyttiin hieman yllättäen suurella äänten enemmistöllä. Koko prosessin ajan kansanedustajat ottivat kantaa lehdistössä asian puolesta ja sitä vastaan. Pohjois-Karjalan kansanedustajat pyrkivät tekemään Joensuuta tunnetuksi pääkaupunkiseudulla. Myös usea

ministeri kävi vierailulla Joensuussa selvittämässä kaupungin ja korkeakoulun mahdollisuuksia ottaa vastaan metsäopetus ja metsäntutkimuslaitos. Opetusministeriön merkitys asian kannalta oli hyvin ratkaiseva ja keskeinen. Jos opetusministeriö olisi suhtautunut metsäopetuksen siirtoon kielteisesti, olisi hajasijoituskomitean tekemä ehdotus luultavasti rauennut kokonaan. Opetusministeriö kuitenkin tuki täysin alusta asti korkeimman metsäopetuksen siirtoa Helsingistä Joensuuhun ja myöhemmin toisen metsäopetusyksikön perustamista.

Metsätieteellisen opetusyksikön perustaminen Joensuuhun liittyi 1970-luvulla alkaneeseen korkeakoululaitoksen sisäisen laajentumisen kauteen. Uusia korkeakouluja ei haluttu enää perustaa, vaan tavoitteeksi asetettiin korkeakoululaitoksen sisäinen laajentuminen. Esimerkiksi vasta perustettujen korkeakoulujen ainetarjontaa pyrittiin monipuolistamaan kokonaan uusia koulutusohjelmia aloittamalla. Arto Nevala totesi Suomen tieteen historia -teokseen (osa 4) kirjoittamassaan artikkelissa 1960- ja 1970-luvulla toimintansa aloittaneiden korkeakoulujen merkittävimmän sisäisen laajentumisen osuneen juuri 1980-luvulle, jolloin myös metsätieteellinen opetus alkoi Joensuussa.³⁰⁵

Kaikki 1960- ja 1970-luvulla syntyneet korkeakoulut olivat alkuvaiheessa painottuneet joillekin tieteenaloille, esimerkiksi Joensuussa opetus painottui vahvasti humanistiseen ja luonnontieteelliseen opettajankoulutukseen. Sisäisellä laajentumisella pyrittiin pääsemään eroon tästä profiilista. Nevalan mukaan korkeakoulujen sisäisen laajentumisen mahdollisti paitsi ylimmän opetuksen suhteellisen hyvät taloudelliset resurssit, myös niiden aseman vakiintuminen ja työ opetustarjonnan monipuolistamiseksi. Korkeakoulujen sisäinen laajentuminen jatkui myös 1990-luvulla, vaikka taloudellinen tilanne ei ollut enää yhtä hyvä kuin edellisellä vuosikymmenellä. Tällöin myös muissakin kuin vain uusissa korkeakouluissa ja yliopistoissa aloitettiin uusia koulutusaloja.³⁰⁶

Joensuuhun perustetulla metsäopetusyksiköllä on ollut merkittävä vaikutus Joensuun yliopistoon. Metsätieteellisestä tiedekunnasta on tullut tasokas ja kansainvälisesti arvostettu ja tunnettu opetusyksikkö. Kaikki haastateltavani kertoivat metsätieteellisen tiedekunnan kohottaneen ja monipuolistaneen Joensuun yliopiston imagoa ja vahvistaneen sen olemassaolon oikeutusta. Metsätieteellinen opetus ja -tutkimus ovat osoittautuneet

³⁰⁵ Nevala 2002, 426.

³⁰⁶ Nevala 2002, 426–428.

hyvin toimivaksi kokonaisuudeksi Joensuun yliopistossa. Ne ovat saaneet vuosien aikana hyvin merkittävän aseman paitsi yliopiston sisällä myös valtakunnallisesti ja kansainvälisesti korkeimman metsäopetuksen- ja tutkimuksen alalla. Metsäopetus oli myös ensimmäinen Joensuun korkeakouluun tullut opetusala, mikä ei liittynyt opettajankoulutukseen millään tavoin. Tämä olikin uusi avaus tiedepoliittiseksi yliopistoksi kehittämisessä. Metsäopetuksella on ollut jo nyt ja tulee jatkossa entistä enemmän olemaan myönteistä vaikutusta myös Pohjois-Karjalan elinkeinoelämään, työllisyyteen ja kulttuuriin.

Lähdeluettelo

Painamattomat lähteet

Joensuun maakunta-arkisto (JoMa), Joensuu

- Pohjois-Karjalan maakuntaliiton pöytäkirjat 1977–1980

Joensuun yliopiston arkisto (JoYa), Joensuu

- hallituksen pöytäkirjat 1976–1982
- valtuuston pöytäkirja 1982
- kirjeistö 1976–1982

Joensuun yliopiston metsätieteellinen tiedekunta (JoMtdk), Joensuu

- Joensuun korkeakoulun metsäopetuksen suunnitteluryhmän kokousasiakirjat 1979–1980

Painetut lähteet

Komiteanmietintö 1973:68

Hajasijoituskomitean I osamietintö. Helsinki 1973.

Komiteanmietintö 1974:47

Hajasijoituskomitean loppumietintö, II osamietintö. Helsinki 1974.

Komiteanmietintö 1974:47

Hajasijoituskomitean loppumietintö, II osamietintö, liiteosa B. Helsinki 1974.

Komiteanmietintö 1976:11

Korkeakoululaitoksen alueellisen laajentamisen toimikunnan mietintö. Helsinki 1976.

Komiteanmietintö 1978:41

Metsäopetuksen mahdollista siirtoa Joensuuhun selvittävän työryhmän mietintö. Helsinki 1978.

Komiteanmietintö 1979:51

Itä-Suomen korkeakoulutustoimikunnan mietintö. Helsinki 1979.

Suunnitelma metsä- ja turvetalouden koulutusohjelmaksi Joensuun korkeakouluun ja selvitys opetuksen aloittamisen vaatimista toimenpiteistä ja kustannuksista. Joensuu 1980.

Haastattelut

Antikainen Ari, 30.5.2001, Joensuussa valtion virastotalossa haastattelijana Elina Makkonen. Kasetti talletettu Joensuun perinnearkistoon.

Antikainen Ari, 16.3.2006, Joensuun yliopistolla haastattelijana Eveliina Kinnunen. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

Kellomäki Seppo, 12.4.2006, Joensuun yliopistolla haastattelijana Eveliina Kinnunen. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

Kiiskinen Seppo, 5.5.2006, haastattelu sähköpostin välityksellä, haastattelijana Eveliina Kinnunen. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

Kirkinen Heikki, 10.5.2001, Joensuun maakunta-arkistossa haastattelijana Elina Makkonen. Kasetti talletettu Joensuun perinnearkistoon.

Kirkinen Heikki, 21.4.2006, Joensuun maakunta-arkistossa haastattelijana Eveliina Kinnunen. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

Tahvanainen Jorma, 29.3.2006, Lehmossa haastattelijana Eveliina Kinnunen. Haastatteluaineisto tekijän hallussa.

Timonen Esa, 19.4.2001, Liperissä haastattelijana Armi Liinamaa. Kasetti talletettu Joensuun perinnearkistoon.

Lehdistö

Helsingin Sanomat, Helsinki, 1.1.1972–31.12.1982 (HS)

Karjalainen, Joensuu, 1.1.1972–31.12.1982

Karjalan Maa, Joensuu, 1.1.1975–31.12.1982 (KM)

Uusi Suomi, Helsinki, 1.1.1972–31.12.1982 (US)

Hakuteokset ja muut

Suomen säädöskokoelma I 1981 1-554. Helsinki 1982.

Valtiopäivät 1980. Asiakirjat A2. Hallituksen esitykset 96–140. Helsinki 1980.

Valtiopäivät 1980. Pöytäkirjat 4. Istunnot 126–148, valtiopäivien päättäjäiset 3.12.1980–8.1.1981. Helsinki 1981.

Kirjallisuus

Autio, V-M. 1993. Opetusministeriön historia VI. Suurjärjestelmien aika koittaa 1966–1980. Hyvinvointivaltion koulutus ja kulttuuripoliittiset visiot haasteeksi uudistuneelle opetusministeriölle. Sisälähetysseuran kirjaspaino Raamattutalo, Pieksämäki.

Eskola, S. 2002. Tiedepolitiikkaa ja korkeakoulut. Teoksessa Suomen tieteen historia 4. Tieteen ja tutkimuksen yleinen historia 1880-luvulta lähtien. WS Bookwell Oy, Porvoo, s. 234–235, 334.

Kaarninen, M. 2000. Murros ja mielikuva. Tampereen yliopisto 1960–2000. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Kirkinen, H. 1972. Kehitysalue-kehitysmaa. Laulu kotimaisesta kolonialismista. Tampereen Kirjapaino Oy, Tampere.

Koivistoinen, P. 1986. Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta ja muu luonnonvaroja ja niiden hyödyntämistä koskeva koulutus ja tutkimus: selvitys ja strateginen kehitysmalli kansainvälistyvässä taloudessa. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Leikola, M. 2000. Metsätieteet. Teoksessa Suomen tieteen historia osa 3. Luonnontieteet, lääketieteet ja tekniset tieteet. WS Bookwell Oy, Porvoo, s. 448–487.

Luukkanen, N. 1970. Helsingin yliopisto- historiaa ja nykypäivää. Helsingin yliopisto ja Werner Söderström Oy, Helsinki.

Lähdesmäki, T. 1978. Alueellinen korkeakoulupolitiikka ja Itä-Suomi. Itä-Suomen instituutin julkaisusarja B:28, Mikkeli.

Makkonen, E. 2004. Muistin mukaan. Joensuun yliopiston suullinen historia. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Nevala, A. 1983. Joensuun korkeakoulun perustamisvaiheet. Pohjois-Karjalan yliopistoseura. Joensuun yliopiston offsetpaino, Joensuu.

Nevala, A. 2002. Tiedepolitiikkaa ja korkeakoulut. Teoksessa Suomen tieteen historia 4. Tieteen ja tutkimuksen yleinen historia 1880-luvulta lähtien. WS Bookwell Oy, Porvoo, 426–428.

Salo, M. 1998. Yliopiston kokonaiskehitys. Teoksessa Oulun yliopiston historia 1958–1993. Kainuun Sanomain Kirjapaino, Oulu.

Vuorio, K. 2006. Lentoon. Kuopion yliopiston neljä vuosikymmentä. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

